TC.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN PROGRAMI

ADLİ MUHASEBE KAPSAMINDA BANKALARDA YAPILAN MUHASEBE HİLELERİ: GAZİANTEP İLİNDEKİ ADLİ VAKALAR ANALİZİ

Dilek YILMAZ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Mert SOYSAL

MANİSA–2017

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 30/05/2017 tarih ve 17/Ek17 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 24. Maddesi gereğince Enstitümüz İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Dilek YILMAZ'ın 'İn ***"Adli Muhasebe Kapsamında Bankalarda Yapılan Muhasebe Hileleri: Gaziantep İlindeki Adli Vakalar Analizi"*** Konulu tezi incelenmiş ve aday 23/06/2017 tarihinde saat 11:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 30 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna	☒	OY BİRLİĞİ	☒
DÜZELTME yapılmasına	* ☐	OY ÇOKLUĞU	☐
RED edilmesine	** ☐	ile karar verilmiştir.	

* Bu halde adaya 6 ay süre verilir.

** Bu halde adayın tez konusu ve/veya danışmanı değiştirilebilir.

BAŞKAN

Yrd.Doç.Dr. Mert SOYSAL

ÜYE

Yrd.Doç.Dr. Aydın GÜRSOY

ÜYE

Yrd. Doç.Dr. Burak TORUN

	Evet	Hayır
Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.	☐	☐
Tez, mutlaka basılmalıdır.	☐	☐
Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.	☐	☐
Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.	☒	☐
Tez, basımı gereksizdir.	☐	☐

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Adli Muhasebe Kapsamında Bankalarda Yapılan Muhasebe Hileleri: Gaziantep İlindeki Adli Vakalar Analizi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

23/06/2017

Dilek YILMAZ

ÖZET

ADLİ MUHASEBE KAPSAMINDA BANKALARDA YAPILAN MUHASEBE HİLELERİ: GAZİANTEP İLİNDEKİ ADLİ VAKALAR ANALİZİ

Teknolojideki hızlı gelişmeler, globalleşmenin etkisi, işlenen suçları ve yapılan hilelerin niteliğini değiştirmiş, profesyonelce işlenen bu suçları geleneksel yöntemlerle bulmak imkânsız hale gelmiştir. Son yıllarda ortaya çıkan bu suç ve hileler karşısında yeni yöntem ve tekniklerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Yürütülen bu çalışmalar Türkçede "adli muhasebe" olarak isimlendirilen yeni bir alanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Son yıllarda, dünyada sıkça uygulanan adli muhasebe, adli sorunlarda, muhasebeden, denetimden ve araştırma yeteneklerinden faydalanmayı ifade eder.

Bu çalışmanın amacı Adli muhasebecilik mesleği hakkında bilgiler vererek ülkemizde bilinirliğini artırmak, Gaziantep ilinde bankalarda yapılan ve adliyeye intikal etmiş muhasebe hilelerini niteliksel olarak incelemek hangi özellikte ki insanların bu tür hilelere yöneldiğini tespit etmektir. Ayrıca adliyeye intikal etmiş bankalarda yaşanmış muhasebe hilelerini niteliksel olarak incelemenin sonucundan elde edilen bulgulardan yola çıkarak bankalarda yapılan hilelerinin tespit edilmesi konusunda adli muhasebecilik mesleğinin önemini yorumlamaktır.

Bu araştırmada ilk olarak hile, hile denetimi ve hile denetçiliği mesleği ve bu mesleğin kapsamındaki hileler özellikle bankalarda yapılanlarla ilgili literatür taraması yapılmıştır. İkinci bölümde adli muhasebe kavramı, adli muhasebecilik mesleği ve özellikle muhasebe hileleriyle ilgili olan bankacılık suçları çeşitli kaynaklar yardımıyla açıklanmıştır. Son olarak da Gaziantep ilinde gerçekleşmiş ve adliyeye intikal etmiş muhasebe hile olaylarına ilişkin dava dosyalarındaki veriler toplanarak niteliksel incelemeler yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Adli Muhasebe, Hile, Vaka Analizi, Banka Muhasebe Hileleri.

ABSTRACT

ACCOUNTING FRAUDS MADE IN BANKS WITHIN THE SCOPE OF FORENSİC ACCOUNTING: ANALYSIS OF JUDICIAL CASES IN GAZIANTEP PROVINCE

Rapid developments in technology have changed the effect of globalization, committed crimes and the nature of deceptions, and it has become impossible to find these professionally committed crimes by traditional methods. Work has been initiated to develop new methods and techniques against these crimes and tricks that have emerged in recent years. These studies have led to the emergence of a new area called "forensic accounting" in Turkish. In recent years, judicial accounting, which is frequently applied in the world, refers to taking advantage of accounting, auditing and research capabilities in judicial problems.

The aim of this study is to increase awareness in the country by providing information about the profession of accountancy and to examine qualitatively the accounting frauds made in the banks in the city of Gaziantep and transferred to the judiciary. It is also necessary to interpret the importance of the forensic accountancy profession in the detection of bank frauds from the findings of the conclusions of qualitative examination of the accounting frauds experienced in the banks that have been transferred to the judiciary.

In this research, firstly literature search was done about the profession of cheating, cheating supervision and cheating supervisor and deceives covered by this profession, especially those made in the bank. In the second part, the concept of forensic accounting, bankruptcy crimes related to the profession of accountancy and especially accounting frauds are explained with the help of various sources. Finally, the data in the case files related to the accounting fraud incidents that took place in Gaziantep province and transferred to the judiciary were collected and qualitative analysis was carried out in MAXQDA 12 program.

Key Words: Forensic Accounting, Fraud, Case Analysis, Bank Accounting Credits.

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında bana destek olan, bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Mert SOYSAL' a, çalışmamın son bölümünde faydalanmış olduğum dava dosyalarına ulaşmam hususunda gerekli izin ve desteği veren Gaziantep adliyesi çalışanlarına, dava dosyalarını inceleme ve anlama kısmında çalışmamın son anına kadar destek olan Av. Davut KÜÇÜK' e, araştırma görevlisi olarak çalışmakta olduğum üniversitedeki çalışma arkadaşlarım ve hocalarıma, öğrenim hayatım boyunca beni maddi ve manevi olarak destekleyen ve hep yanımda olan aileme yürekten teşekkür ederim.

Dilek YILMAZ
Manisa, 2017

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ v

ÖZET vi

ABSTRACT vii

TEŞEKKÜR viii

İÇİNDEKİLER ix

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ xiii

TABLOLAR LİSTESİ xiv

ŞEKİLLER LİSTESİ xv

EKLER LİSTESİ xvi

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
HİLE VE DENETİM

1.1. HİLE 2

1.1.1. Hilenin Tanımı 2

1.1.2. Hile Grupları Ve Özellikleri 3

1.1.2.1. Genel Sınıflandırma 3

1.1.2.1.1. Çalışan Hilesi 4

1.1.2.1.2. Yönetim Hilesi 5

1.1.2.1.3. Yatırım Hilesi: 6

1.1.2.1.4. Satıcı Hilesi 6

1.1.2.1.5. Müşteri Hilesi 6

1.1.2.2. İşletme İçi ve İşletme Dışı Hileler 7

1.1.2.3. Kayıt İçi ve Kayıt Dışı Hileler 7

1.1.2.4. Bir Kerelik ve Sistematik Hileler 7

1.1.2.5. İşletme Varlıklarının Kötü Amaçlı Kullanımı 8

1.1.2.5.1. Nakit Varlıklara Dayanan Hileler 8

1.1.2.5.2. Nakdi Olmayan Varlıklara Dayanan Hileler 9
1.1.3. Muhasebe Hilelerine Başvurulma Nedenleri 10
1.1.3.1. Yönetim Tarafından Yapılan Muhasebe Hilelerinin Sebepleri 10
1.1.3.2. Çalışanlar Tarafından Yapılan Muhasebe Hilelerinin Sebepleri 11
1.1.3.2.1. Baskı 11
1.1.3.2.2. Fırsat 11
1.1.3.2.3. Haklı Gösterme 12
1.1.4. Bankalar da Yapılan Muhasebe Hileleri 13
1.1.4.1. Banka Hileleriyle Mücadele 14
1.1.4.2. Bankacılık Mevzuatında Yer Alan Düzenlemeler 16
1.2. DENETİM 18
1.2.1. Hile Denetimi 19
1.2.1.1. Hile Denetçisi ve Sorumlulukları 19
1.2.1.2. Hile Denetiminde Kullanılan Yöntemler 20
1.2.1.2.1. Hile Değerlendirme Sorgulaması 20
1.2.1.2.2. Çapraz Denetim Tekniği 20
1.2.1.2.3. Benford Yasası 21
1.2.1.2.4. Kırmızı Bayraklar Yöntemi 22
1.2.2. Hilenin Ortaya Çıkarılması 24
1.2.3. Hilenin Önlenmesi 24
1.2.3.1. Bağımsız Denetim 25
1.2.3.2. İç Denetim 25
1.2.3.3. İç Kontrol 26

İKİNCİ BÖLÜM

ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ VE BANKACILIK SUÇLARI

2.1. ADLİ MUHASEBE KAVRAMI 27
2.1.1. Adli Muhasebenin Özellikleri 29
2.1.2. Adli Muhasebenin İçeriği 30

2.2. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ 31
2.2.1. Adli Muhasebecilik Mesleğinin Gelişim Süreci 32
2.2.2. Adli Muhasebecilik Mesleğinin Önemi 33
2.2.3. Adli Muhasebecilik Mesleğine İhtiyaç Duyulmasının Nedenleri 34
2.2.4. Adli Muhasebeciliğin Kapsamı 36
2.2.4.1. Dava Destek Danışmanlığı 37
2.2.4.2. Uzman Şahitlik 38
2.2.4.3. Hile Denetçiliği veya Araştırmacı Muhasebecilik 39
2.2.5. Adli Muhasebecinin Görev ve Sorumlulukları 40
2.2.6. Adli Muhasebecilerin Faaliyet Aşamaları 42
2.2.7. Adli Muhasebecilerin Sahip Olması Gereken Özellikler 43
2.2.8. Dünya' da Adli Muhasebecilik Mesleğinin Gelişimi 44
2.2.9. Türkiye'de Adli Muhasebecilik Mesleğinin Gelişimi 45
2.2.10. Ülkemizde Adli Muhasebecilik Muadili Hizmetler 47
2.2.10.1. Adli Muhasebecinin Bağımsız Denetçiden Farkları 48
2.2.10.2. Adli Muhasebecinin İç Denetçiden Farkları 49
2.2.10.3. Adli Muhasebecinin Geleneksel Muhasebeciden Farkları 50
2.2.10.4. Adli Muhasebecinin Bilirkişiden Farkları 52
2.3. ADLİ MUHASEBECİLİKTE İNCELENEN SUÇLAR 54
2.3.1. Ekonomik Suçlar 55
2.3.2. Bankacılık Suçları 56
2.3.2.1. Bilgi ve Belge Vermeme Suçu 57
2.3.2.2. Denetim Görevlilerini Engelleme Suçu 58
2.3.2.3. Gerçeğe Aykırı Beyan Verme Suçu 59
2.3.2.4. İşlemlerin Gerçeğe Aykırı Muhasebeleştirilmesi, Kayıt Dışı Bırakılması veya Bilançonun Hesap Mutabakatı Yapılmadan Çıkarılması Suçu 60
2.3.2.5. Bankacılık Sırlarının Açıklanması Suçu 61

2.3.2.6. Zimmet Suçu 62
2.3.2.6.1. Zimmet Suçu İle Güveni Kötüye Kullanma Suçu 65
2.3.2.6.2. Zimmet Suçu İle Görevi Kötüye Kullanma Suçu 66
2.3.2.6.3. Zimmet Suçu İle Görevi İhmal Suçu 66
2.3.2.6.4. Zimmet Suçu İle Dolandırıcılık Suçu 67
2.3.2.6.5. Zimmet Suçu İle Evrakta Sahtecilik Suçu 67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKALARDA YAPILAN MUHASEBE HİLELERİNİN NİTELİKSEL ANALİZİ: GAZİANTEP İLİNDEKİ ADLİ VAKALAR ANALİZİ

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI 69
3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 69
3.3. ARAŞTIRMANIN DESENİ 71
3.4. ARAŞTIRMANIN ALANI 74
3.5. BULGULAR VE YORUMLAR 75
SONUÇ VE ÖNERİLER 96
KAYNAKÇA 102

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ACFE	Associatin of Certified Fraud Examiner
EFT	Elektronik Para Transferi
FOREX	Foreign Exchange (Uluslar arası Döviz Piyasası)
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İSMMMO	İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası
SMMM	Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SPK	Sermaye Piyasaları Kurulu
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ticaret Kanunu
TİDE	Türkiye İç Denetim Enstitüsü
Vb.	Ve Benzeri

TABLOLAR LİSTESİ **Sayfa**

Tablo 1: Araştırma Sürecinde Başvurulan Uzmanlar 73
Tablo 2: Hile Yapan Kişilerin Cinsiyeti ve Yapılan Zarar Tutarı Arasındaki İlişki . 79
Tablo 3: Hile Yapan Kişilerin Yaşları ve Hile Tutarları Arasındaki İlişki 81
Tablo 4: Bankaların Bulunduğu Sektör ile Hile Tutarları Arasındaki İlişki 83
Tablo 5: Hile Yapan Kişilerin Pozisyonları ile Hile Tutarı Arasındaki İlişki..... 86
Tablo 6: Hilenin Ortaya Çıkarılma Şekli ile Ortaya Çıkarılma Süresi Arasındaki İlişki 91
Tablo 7: Dava Dosyalarının Karara Bağlanma Süresi 92

ŞEKİLLER LİSTESİ **Sayfa**

Şekil 1: Hile Üçgeni 11
Şekil 2: Bir Hilekârın Düşünme Sistemi 12
Şekil 3: Hile Mağduru Kurumların Sektörü 15
Şekil 4: Adli Muhasebenin İçeriği 31
Şekil 5: Ekonomik Suçların Temel Özellikleri 56
Şekil 6: Nitel Araştırma Döngüsü Modeli 70
Şekil 7: Hile Vakalarının Gerçekleştiği Yıllara Göre Yüzdelik Oranları 76
Şekil 8: Hile Vakalarının Yapılma Şekline Göre Yüzdelik Oranları 77
Şekil 9: Hile Yapan Kişilerin Cinsiyetine Göre Yüzdelik Oranları 78
Şekil 10: Hile Yapan Kişilerin Cinsiyete Göre Frekansları 79
Şekil 11: Hile Yapan Kişilerin Yaşlarının Yüzdelik Dağılımı 80
Şekil 12: Hile Yapan Kişilerin Yaşlarına Göre Frekansları 80
Şekil 13: Hile Yapan Kişilerin Medeni Durumuna Göre Yüzdelik Oranları 82
Şekil 14: Hile Vakalarının Yaşandığı Bankaların Sektörel Yüzdelik Dağılımı 82
Şekil 15: Hile Vakalarının Yaşandığı Bankaların Sektörel Frekans Dağılımı 83
Şekil 16: Hile Vakalarının Yaşandığı Bankaların Sektörel Frekans Dağılımı 84
Şekil 17: Hile Yapan Kişilerin Bulunduğu Pozisyonlara Göre Frekansları 85
Şekil 18: Hile Türlerine Göre Yüzdelik Dağılımı 87
Şekil 19: Hile Türlerinin Frekans Dağılımı 88
Şekil 20: Hile Vakalarının Ortaya Çıkma Sürelerinin Yüzdelik Dağılımı 89
Şekil 21: Hile Vakalarının Ortaya Çıkarılma Şeklinin Frekans Dağılımı 90
Şekil 22: Hile Yapan Kişinin Savunma Şekline Göre Frekansları 94

EKLER LİSTESİ

EK 1: İzin Talep Yazısı

EK 2: Veri Toplama Formu

EK 3: Analiz Formu

GİRİŞ

Tüm işletmelerde karşı karşıya kalınabilecek bir risk olan hile, işletmeleri büyük zararlara uğratmaktadır. Bu tür sorunlar yaşanmaması adına hile vakaları yaşanmadan önlem almak ya da yaşanması durumlarında en kısa sürede ortaya çıkarmak önemlidir. Ancak her an ne yapabileceğini tespit etmenin güç olduğu üstün bir varlık olan insan, yıllar geçtikçe teknolojinin de ilerlemesiyle giderek kontrol edilmesi zor hale gelmiştir. Tüm bunlardan dolayı işletmelerde özellikle bankalarda ilerlemelere uyum sağlayacak denetimlerin yapılması şarttır. Tam da bu noktada dünyada "forensic accounting" ismiyle yer bulmuş ülkemizde de yeni yeni tanınmaya başlanan "adli muhasebe" kavramı ortaya çıkmaktadır. Muhasebe sistemi ile hukuk sisteminin bir araya geldiği adli muhasebecilik mesleği ise, adli mercilerin kararlarına destek olma amacıyla hukuk, muhasebe ve finans gibi daha birçok konuya ilişkin bilgiye sahip ve bu bilgi düzeyinin profesyonelce kullanılmasına ilişkin bir anlayışı kapsar. Adli muhasebecilik mesleğinin kapsamına girebilecek çok fazla alan olsa bile özellikle hile denetimi önem arz etmektedir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümünde hile kavramı, hile türleri üzerinde durularak özellikle bankalardaki muhasebe hileleri anlatılmış ve tüm hilelerin önlenmesi, ortaya çıkarılması, denetimi konuları açıklanmıştır.

Tezin ikinci bölümünde, adli muhasebe, adli muhasebecilik mesleği, adli muhasebecilerin sahip olması gereken özellikler, görev ve sorumlulukları gibi çeşitli başlıklar literatürden faydalanarak anlatılmıştır. Daha sonra adli muhasebecilik mesleği, ülkemizde olan geleneksel denetim yöntemler ile kıyaslanmış ve son olarak da adli muhasebecilerin incelediği suçlardan biri olan bankacılık suçlarının muhasebe hileleriyle ilgili olan türleri kanunlardan yararlanarak açıklanmıştır.

Tezin son bölümünde ise Gaziantep de bankalarda yaşanmış olan ve adliyeye intikal etmiş olan muhasebe hilelerine ilişkin dava dosyaları niteliksel olarak incelenmiştir. İncelenmiş olan dava dosyalarından elde edilen bilgiler (Hile yapanların; cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, bankada çalıştığı pozisyonu, hilenin ne şekilde yapıldığı, hileye başvurma nedeni ve hilenin gerçekleştiği bankaya ilişkin bilgiler nitel yöntem aracılığıyla analiz edilip yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HİLE VE DENETİM

Çalışmanın ilk bölümünde iş dünyasının her alanında karşı karşıya kalınabilecek bir durum olan hile kavramı açıklanmıştır. Hile hakkında belli başlı konular ile ilgi bilgiler verilmiştir. Hile grupları ve hileye neden başvurulduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca gerçekleşen hile olaylarını ortaya çıkarmak, bu tür hile olaylarıyla karşılaşmadan ne tür önlemler alınacağı ve son olarak denetim konuları üzerinde durulmuştur.

1.1. HİLE

Hayatın her alanında söz konusu olduğu gibi, muhasebe alanında da çeşitli hilelerin olması söz konusudur (Erkan, 2012: 49).

Teknolojik ilerlemeler ile birlikte değişen ve dönüşen piyasa koşullarından etkilenen firmaları bir yönetici olarak kontrol altına almak giderek zorlaşmaktadır. Bu ise hile olaylarının artmasına neden olmaktadır (Karcıoglu ve Öztürk, 2016: 22).

Günümüzde hilenin tek ve kapsamlı bir tanımını yapmak birçok sebepten dolayı çok güçtür. Hile oldukça genel bir kavramdır ve bundan dolayı birçok farklı tanımı bulunmaktadır (Bozkurt, 2016: 60).

1.1.1. Hilenin Tanımı

Bir denetçinin yaptığı işin parçası müşteri işletmesinin mali tablolarının hileden arındırılmış olmasını sağlamaktır. Her ne kadar hile evrensel olarak bilinen bir kavram olsa da insanlar hile kelimesinin çoğunlukta gerçekten ne anlam ifade ettiğini anlayamamaktadırlar (W. Vona ve Kinner, 2006: 1).

Hile kavramı, birini yanıltmak, aldatmak üzere yapılan oyun, entrika, desise ve çıkar sağlamak için bir şeye değersiz bir şey katma olarak tanımlanabilir (Gümüş ve Göğebakan, 2016: 21).

Bir başka tanıma göre; "Çeşitli aldatma veya sahtekârlıklarla bir kişi veya işletmenin varlıklarının ele geçirilmesi veya haksız kullanımı" dır (Özeroğlu, 2014: 181).

Türk Dil Kurumu'na göre hile (TDK.2017):

1. Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika.

2. Çıkar sağlamak için bir şeye değersiz bir şey katma.

Hile daha önce belirttiğimiz tanımlamalardan da görüleceği üzere; sosyal bir çevrede yapıldığı için; bireyler, firmalar ve ekonomi için çok ciddi neticeler ortaya çıkaran bir eylem olarak düşünülmektedir (Silverstone ve Sheetz, 2007: 4).

Hile eyleminin tanımlamalarından ortaya çıkan ana unsurlar şöyledir (ACFE, 2006: 6):

- Gizli yapılan bir eylemdir.
- Hile yapan kişi kendisine bir fayda sağlar.
- Kasıt unsuru kesinlikle vardır.
- Firma her durumda zarar görür.

1.1.2. Hile Grupları Ve Özellikleri

Günümüz dünyasında ve iş hayatında yapılabilecek veya yapılmış hilelerin tümünü kaydetmek veya sınıflandırmak oldukça zordur. Bu durumun nedeni olarak yeni bir hile biçiminin gerçekleştirilmesinde insan zihninin önemli rol oynaması gösterilebilir. Yaratıcılığının bir sınırı olmadığı bilinilen insan düşünüldüğünde, ne ile karşı karşıya bulunulduğu ve işin ne kadar zor olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır (Bozkurt, 2016: 64).

1.1.2.1. Genel Sınıflandırma

İşletmelerde ortaya çıkan hileleri genel olarak şu şekilde de sınıflandırabiliriz (Albrecht, W. S vd., 2011: 10) :

- Çalışan hilesi
- Yönetim hilesi
- Yatırım hilesi
- Satıcı hilesi
- Müşteri hilesi
- Diğer hileler

1.1.2.1.1. Çalışan Hilesi

Günümüz iş hayatında çalışanlarca gerçekleştirilen hileler, ihmali yapılamayacak boyuta ulaşmış, toplum ve firmalar için çok yüksek tutarlarda zarara sebep olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde Enron en başta olmak üzere büyük halka açık firmalarda görülen ve daha sonra Avrupa'da ortaya çıkan, hileler ve yolsuzluklarla ilgili düzenlemelerin tekrar gündeme gelmesine sebep olmuştur (Ulucan, Özkul ve Özdemir, 2013: 75).

Tüm kurumlar bünyelerinde çalışan personelleri aracılığı ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Bunun yanı sıra çalışanlar kurum içinde çoğu zaman kamuoyunun ulaşamadığı, saklanması ya da özel tutulması gereken tüm bilgilere ulaşabilen etkili ve güvenilir pozisyonlarda bulunmaktadırlar. Mesleki hileler olarak da bilinen çalışan hileleri bu pozisyonlarda bulunan işletme çalışanlarının katılımı ile ortaya çıkmaktadır. Kurum içinde oluşan fırsatlar ve iç kontrol ile denetim eksikliği de buna zemin hazırlamaktadır (Uncıtral, 2013: 60).

İşletme çalışanları tarafından gerçekleştirilen muhasebe hile yöntemleri (İSMMMO Akademi. 2011):

- Firma kayıtlarında bulunan paranın zimmet yoluyla elde edilmesi ve bunun ardından kayıtlar da hileler yapmak suretiyle zimmetin saklanması.
- Birçok şekiller de gerçekleştirilen para tahsilâtının kaydının yapılmadan zimmete geçirilmesi.
- Firmanın kendisine ait olan çeklerin üzerinde farklılıklar yapılarak çalınması ya da çalışanların, firmaya ait olan çekleri kendi istekleri doğrultusunda kullanması.
- Banka kayıtları üzerinde değişiklik yapılarak gelir elde edilmesi.
- Belgeler üzerinde yapılan bir takım farklılıklar ile veya sahte belgeler düzenleyerek çeşitli çıkarlar elde etmek.
- Gerçekte olmayan satıcılar ve sahte giderler, borçlar gösterilerek kazanç elde edilmesi.
- Stokta bulunan malları çalan bir çalışanın bu olayı saklamak için stok kartlarında çeşitli değişimler yapması.
- Sahte ve muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge kullanarak gider kalemlerini fazla göstererek lehte kazanç sağlanması.
- Seyahat harcamalarını arttırmak suretiyle kazanç elde edilmesi.

- Yetkisiz veya uygunsuz şekilde ıskonto uygulanarak kazanç sağlanması.

1.1.2.1.2. Yönetim Hilesi

Yöneticiler tarafından gerçekleştirilen hileler, hilekâra ilişkin özellikleri ve hilenin gerçekleştirilme şekli bakımından diğer hile türlerinden ayrı bir yerdedir. Yönetim hileleri çoğunlukla üst düzey yöneticiler tarafından firmanın finansal tabloları ilişkin yapılan bir takım değişiklikler olarak ortaya çıkmaktadır. Üst düzey yöneticiler tarafından aşağıdaki biçimde hileler yapılabilir (Bekçioğlu, Coşkun ve Gümüş, 2013: 10) :

- Finansal tabloların temelini oluşturan belgeler de veya muhasebe kayıtların da değişiklikler, sahte evrak ya da uygun olmayan şekilde belge kullanımı,
- Kurum ile alakalı olan önemli bazı işlemlerin, durumların ya da açıklamaların bilerek gizlenmesi, bilgi vermek istenmemesi,
- Finansal tablolarda bulunması zorunlu olan bilgilerdeki miktar veya açıklayıcı notlara ilişkin kayıt ve bilgilerin bilerek gizlenmesi ya da hatalı bilgilendirme yapılması; bilânço dipnotlarında bulunması gereken bilgilerin verilmemesi, eksik ya da hatalı biçimde açıklanması,
- Amortisman, karşılık ayırma, stok değerleme gibi işlemlerde uygulanan tekniklerin seneler içinde farklılık göstermesi; bu bilgilerin bilânço dipnotlarında bulunmaması, muhasebe politikalarının ve kanuni düzenlemelerin, bilerek işletme lehine ihlâl edilerek kazanç elde edilmesi, bu yolla üçüncü kişilere hatalı bilgi verilmesidir.

Üst düzey yöneticiler tarafından gerçekleştirilen hileler, herhangi bir firmanın beş muhasebe döngüsüyle alakalıdır. Bu muhasebe döngüsünü şu şeklinde sıralayabiliriz (Silverstone ve Sheetz, 2007: 6):

a) Satışlar ve tahsilâtlar
b) Satın almalar ve ödemeler
c) Maaş Bordroları ve Personel
d) Envanterler ve Ambarlar
e) Sermayenin Temin Edilmesi ve Geri Ödemeler

1.1.2.1.3. Yatırım Hilesi:

Yatırım hileleri, hilekârların yatırımcıları aslında var olmayan yatırımlara yönelmesi hususunda ikna etmesiyle ilişkili olan hilelerdir. (Özeroğlu, 2014: 187).

Yatırım ve yönetim hileleri arasında bir hayli yakından ilişkinin var olduğu söylenebilmektedir. Çünkü yönetim hilelerinde firma yöneticileri, firmanın finansal tablolarını manipüle ederek açıklanmış olan kârların firma gerçeklerinden farklı şekilde gösterilmesi için çaba sarf eder. Yüksek gösterilmiş olan kâr rakamları ise firmanın hisse senetlerinin üzerinde etki oluşturacaktır. Yatırım hilelerinde ise, hile yapan kişiler, hileli vaatlerde bulunarak ya da gerçekleri çarpıtarak kişileri yatırım yapmaya yönlendirirler. Yönetim hilelerinde finansal tablolar hatalar içerecek şekilde hazırlanır, yatırım hilelerinde ise firmanın yanlışlıklar içeren bu finansal tabloları kişilere yatırım yapmaları için sunulur. Fakat kişilerin, doğruluğu olmayan veriler ile kandırılarak yatırım yapmalarına sebep olunduğundan, ortaya çıkan hile türü yatırım hilesidir (Albrehct, Wernz vd. 1995' den Aktaran Mengi ve Türkmen, 2013: 33)

1.1.2.1.4. Satıcı Hilesi

Mal ve hizmetlerin satışını yapan kişilerce gerçekleştirilen hileler satıcı hileleri olarak adlandırılmaktadır. Bu şekilde gerçekleştirilen hilelerde satıcı, firmaya, malları olması gerekenden daha yüksek tutarlarda fiyat vererek satabileceği gibi düşük kalite de malda satabilir, olması gerekenden eksik mal teslim edebilir, hatta satın alan kişilere aldıkları malları hiç teslim etmeyebilir (Hacıhasanoğlu ve Karaca, 2015: 119).

1.1.2.1.5. Müşteri Hilesi

Mal ve hizmet aldıkları firmaya karşı müşterilerin yapmış oldukları ve satış yapan firmanın zarara uğramasıyla neticelenen hilelerdir. Bu tür hilelere örnek olarak müşterilerin, satıcılara, ödemek zorunda oldukları tutardan daha düşük ödeme yapabilmek için hile yapmaya çalışması verilebilir (Ulucan, Özkul ve Özdemir, 2013: 76).

1.1.2.2. İşletme İçi ve İşletme Dışı Hileler

Firmada bulunan bir çalışan tarafından gerçekleşen hileler, işletme içi hileler olarak adlandırılmaktadır. Firma çalışanının bir şekilde varlıklara erişim imkânının bulunması ile ortaya çıkmaktadır. Firma dışında bulunan şahıslar tarafından yapılan hileler ise işletme dışı hileler olarak adlandırılmaktadır. Genellikle satıcılar, tedarikçiler, yükleniciler ve müşteriler gibi gruplar tarafından firmaya karşı çeşitli şekillerde yapılan hilelerdir (Bozkurt, 2016: 66).

1.1.2.3. Kayıt İçi ve Kayıt Dışı Hileler

İşletmelerin tüm finansal faaliyetlerinin ve muhasebe kayıtlarının belgelere dayandırılması, muhasebe ilkeleri için bir zorunluluktur. Bundan dolayı muhasebe işlemlerinin bazılarının resmi doküman olmadan gerçekleştirilmesi veya bazı işlemlerin muhasebe kayıtların da gösterilmemesi (Götürü gider hariç) kayıt dışı işlem olarak tanımlanabilir. Bir firmada bu tür işlemlerin gerçekleştirilmesi o firmanın defterlerinin gerçekte olan durumu yansıtmamasına sebep olmaktadır. Kayıt dışı işlem, firma için yapılan alışlarda fatura almamak, fatura alınsa bile bunu muhasebe kayıtlarında göstermemek veya firmadan yapılan satışların bir kısmının faturası olarak gösterilmesidir (Erkan, 2012: 78).

Kayıt içi hileler, firma içinde ve özellikle muhasebe kayıtlarında gerçekleşen hilelerdir. Çalınan veya haksız bir şekilde kullanılan işletme varlıkları kayıt ortamında bulunmaktadır ve gerçekleştirilen hile, kayıtları aracılığı ile saklanmaya çalışılmaktadır. Örneğin depodan mal veya kasadan para çalınması, hayali çalışan veya satıcı yaratılarak, onlara ödenen paraya el konulması gibi (Bozkurt, 2016: 66).

1.1.2.4. Bir Kerelik ve Sistematik Hileler

Hileler, bir defa mahsus vur kaç yapılabileceği gibi, sistematik ve sürekli de olabilir. Bir defa mahsus yapılan hileler tutar olarak yüksek olur. Bu tür hileler işletme çalışanı tarafından gerçekleştirilir. Hile tespit edildiğinde ilgili kişi ortadan kaybolur. Bir daha çalışma ortamı oluşmaz. Sistematik hileler, küçük tutarda ve sürekli yapılır. Bu hilelerin tespit edilmesi zordur (http://www.muhasebenet.net).

1.1.2.5. İşletme Varlıklarının Kötü Amaçlı Kullanımı

Varlıkların kötü amaçlı kullanmak; hırsızlık, hileli ödeme, nakdi olmayan varlıkların kötü amaçlı kullanılması gibi hile eylemlerinden oluşmaktadır. Uluslararası Hile Denetçileri Derneği; ACFE (Association of Certified Fraud Examiners) tarafından yapılan tanımlamada varlıkların kötüye kullanılması hilesinin, hem firma varlıklarının çalınmasını hem de firma varlıklarının kişisel bir amaç için kötüye kullanılmasını kapsadığı ifade edilmektedir. Bir çalışanın firmanın nakdini zimmetine geçirmesi veya nakdi olmayan bir varlığı kendi kişisel amaçları için kullanması durumların da varlıkların kötüye kullanılması hilesi ortaya çıkmış olacaktır. Varlıkların kötü amaçlı kullanımı her büyüklükteki işletmeleri ciddi zarara uğratır (Perdue ve McDonald, 2011: 14).

Genellikle işlenen bu suçlardan sonra, varlıkların yok olduğunu veya eksildiğini saklamak için hatalı ya da eksik kayıtlar ve belgeler düzenlenir (Altıntaş, 2010: 156).

Yapılan tanımlamalar doğrultusunda bu çalışma da varlıkların kötü amaçlı kullanılmasını nakdi varlıklara dayanan ve nakdi olmayan varlıklara dayanan hileler olarak iki ana başlık altında inceleyebiliriz:

1.1.2.5.1. Nakit Varlıklara Dayanan Hileler

Çalışanın, firmanın nakit varlıkları üzerinde yapmış olduğu hilelerdir. Nakit hilelerinin yapılma şekilleri üç ana bölüme ayrılmaktadır (Bozkurt, 2016: 70):

- Hileli Ödemeler
- Kayıt Sonrası Hileler
- Kayıt Öncesi Hileler

Hileli ödemeler, işletmelerin hesaplarında bulunan parayı başka işletmelere normal bir ödemeymiş gibi dağıtmasıdır. Kazanç sağlama yöntemleri sahte çek, gerçekte olmayan fatura teslim alma, vadelerle oynamak ve benzeri olabilir. Burada önemli olan husus; para, işletmede yasal bir biçimde kullanılıyormuş gibi gösterilmektedir. **Tahsilât hileleri**, paranın nakit olarak çalınması durumu olarak tanımlanabilir. Bu hilede hilekâr, belge veya imza taklidi yapmakla uğraşmaz, direk parayı çalarlar. Tahsilât hileleri, kayıt öncesi hileler ve kayıt sonrası hileler (nakit hırsızlığı) olmak üzere iki kategoriye ayrılır (Demiryürek, 2010):

Kayıt Sonrası(Nakit hırsızlığı hileleri), hile mağduru işletmenin defterinde kayıtlı bulunan paranın zimmete geçirilmesini kapsar. Nakit hırsızlığı, kasıtlı olarak işverenin parasının onun rıza ve onayı olmadan elde etmektir. Tüm hileler için geçerli bir durum olduğu gibi, nakit hilesi genellikle kontrollerin yeterli olmadığı ya da hiç yapılmadığı yerlerde gerçekleşebilir. Güven, hile için en önemli unsurdur. Güven yok ise, hilenin doğma olasılığı neredeyse yok olmaktadır. Nakit hileleri genel olarak bireysel olarak gerçekleştirilir. Bazı durumlarda, birden fazla çalışan beraber hareket ederek işletmenin nakitlerini hileli bir şekilde elde eder. Yapılan incelemeler göstermektedir; örgütsel olarak gerçekleştirilen hilelerde, işletmenin zararı çok daha yüksek olmaktadır.

Kayıt Öncesi Hileler: Kayıt öncesi hilelerde işletme, işlemi muhasebeleştirmeden paranın çalınması durumudur. Kayıt öncesi hilenin dezavantajı, kayıt altına hiç alınamamış işlemde çalınan paranın işletme defterine hiç geçmemesidir. Kayıt öncesi hileyi yapan çalışan, ya yapılan satış karşılığında aldığı fiş veya faturayı gerçekte olması gereken satış tutarından düşük keserek satışı daha az gösterir, ya da satışı hiç kaydetmeyerek olmamış gibi gösterir. Bütün bunlar hırsızlık vakalarının tespit edilmesini zorlaştırır. Çünkü çalınan şeyin var olduğunu gösteren hiçbir kanıt yoktur. Hâlbuki nakit hırsızlığında, hile yapan kişilerin çaldığı para kasaya önceden kaydedildiğinden, kasa ve kayıtlar arasında bir tutarsızlık oluşacak ve para çalındığı anlaşılacaktır. Bu da, mağdur firmayı uyaran bir işaret olacaktır.

1.1.2.5.2. Nakdi Olmayan Varlıklara Dayanan Hileler

Genellikle yapılan işletme hilelerinde, nakde dayanan hilelerin sıklık bakımından %90'larda seyreden bir üstünlüğü olduğu görülmektedir. Ancak uğratılan zarar tutarı açısından ise nakde dayanmayan hileler çok daha fazladır. Dolayısıyla az yapılması nedeniyle nakde dayanmayan hileler için yetersiz önlem alınması ve gerekli önemin verilmemesi yanlış bir yaklaşımdır. Çünkü bu tür hileler ortaya çıktığında oldukça fazla zarara uğratmaktadır. Stok, demirbaş, menkul kıymet ve bilgi hırsızlıkları bu tür hilelerin kapsamındadır (Bozkurt, 2016: 72).

1.1.3. Muhasebe Hilelerine Başvurulma Nedenleri

Muhasebe hilesi yapmanın çok çeşitli amaçları vardır. Bu amaçlara aşağıdakiler örnek verilebilir (Gürsoy, 2009: 1):

- Zimmetlerin saklanması
- Ortakların birbirlerini kandırma arzuları
- Karı olduğundan az dağıtma arzusu
- Yolsuzlukların saklanması
- Hak edilmeyen desteklerden faydalanma arzusu
- Vergi kaçırma fikri

Farklı şahıslar tarafından, farklı amaçlar için muhasebe hileleri yapılabilmektedir. Muhasebe hileleri, çoğunlukla, firma yönetimi ve çalışanlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Çalışmamız da, muhasebe hilelerine başvurulma sebepleri iki başlık olarak incelenecektir (Bayraktar, 2007: 14).

1.1.3.1. Yönetim Tarafından Yapılan Muhasebe Hilelerinin Sebepleri

Firma yönetimi tarafından gerçekleştirilen ve sadece kendilerine ya da firma sahiplerine fayda sağlayabilecek, ancak diğer bütün üçüncü şahısları önemli miktarlarda zarara uğratacak düzenlemeler iki ana gruba ayrılabilir (Bozkurt, 2000: 15-22):

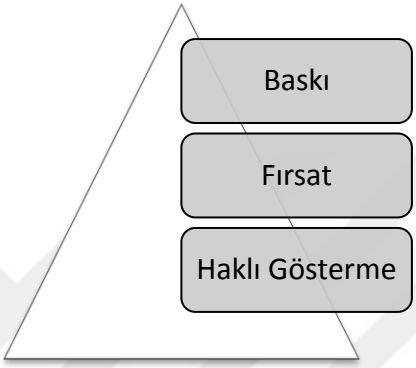
- Firmayı olduğu durumundan daha iyi yansıtabilecek düzenlemeler
- Firmayı olduğu durumdan daha kötü yansıtabilecek düzenlemeler

Bu hedeflere ulaşabilmek için; firma iki tür muhasebe hilesi aracına başvurur. Bu araçların birinci türü zararı olduğundan daha çok gösterirken, diğer türü karı daha az göstermektedir. Mantık ise çok basittir. Eğer firmanın durumu olduğundan daha iyi gösterilmek isteniyorsa (Enron hadisesinde ki gibi) karlılık artmış gibi gösterilir. Olduğundan daha kötü yansıtılmak isteniyor ise (Örneğin verginin daha az ödenmek istenmesi durumunda) karlılık daha düşük gösterilir ya da zarar arttırılır (Gürsoy, 2009: 1).

1.1.3.2. Çalışanlar Tarafından Yapılan Muhasebe Hilelerinin Sebepleri

Firma çalışanları tarafından gerçekleştirilen hileler, Herhangi bir firmada bulunan kaynakların ve varlıkların bilerek hatalı uygulanması ve bu durumu bir çalışanın kendi çıkarları için kullanmasıdır. Bir firma çalışanının hile yapması için üç unsur gerekmektedir. Bunları, baskı fırsat ve haklı gösterme olarak sıralayabiliriz (Bekçioğlu, Coşkun ve Gümüş, 2013: 10) .

Şekil 1: Hile Üçgeni

Kaynak: Wells, 2011: 8.

1.1.3.2.1. Baskı

Hile üçgeninin ilk basamağı baskı unsurudur. Bu suçu teşvik eden unsurdur. Birey, kanuni olarak sahip olduğu serveti ile çözülemeyen bazı finansal sorunlara sahiptir bundan dolayı bu sorununu çözmek için bir yol olarak gerçekte var olmayan finansal hesaplar ya da nakit hırsızlığı gibi kanun dışı yöntemler düşünmeye başlar. Finansal sorunlar şahsi veya profesyonel olabilir (http://www.acfe.com).

1.1.3.2.2. Fırsat

Hile için gerekli olan unsurlardan bir diğeri fırsattır. Basit bir biçimde söylemek gerekirse, o suç işleme becerisidir. Çalışan eğer hileli hareketleri saklamak için ona imkân tanıyan bilgi ve varlıklara ulaşabiliyorsa fırsata sahiptir. Konumunu kullanarak hile yapma iç kontrolün zayıf olduğu ya da hiç olmadığı dönemlerde ya da yönetim hatalarının olduğu yerlerde normal olarak ortaya çıkar. Hile yapma fırsatları, iç kontrolün zayıfladığı ya da ortadan kalktığı dönemlerde işten çıkarma ve kadro kıtlığından ötürü artabilir (Auditor of public accounts, 2011: 1).

1.1.3.2.3. Haklı Gösterme

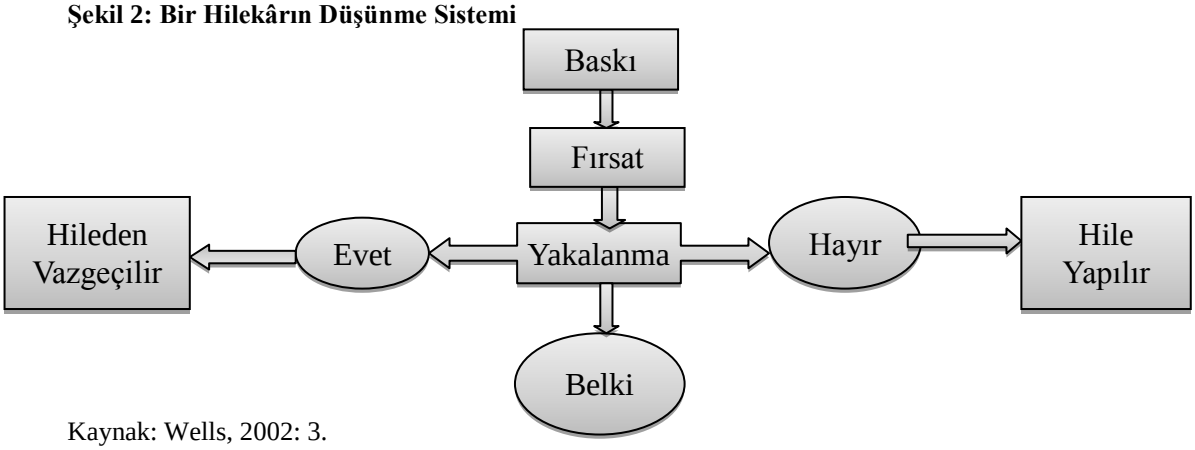
Hile yapan kişilerin, psikolojik olarak yapmış olduğu hileyi haklı çıkarma çabası ise hile üçgeninin üçüncü unsuru olan bahane olarak karşımıza çıkmaktadır. Hileli davranışa bahane bulunduğu zaman, baskı ve fırsat unsurları arasında bir köprü işlevi görecektir (Okay, 2011: 80).

Hile üçgeninde son aşamada, hile yapan kişi, yaptıklarının suç olduğunun farkında olmasına rağmen hem yakalanması durumunda kendini haklı gösterip savunmak için hem de vicdani olarak kendini rahatlatmak için bahaneler bulmaktadır. Bu bahanelerden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz (Cendrowski, 2007: 43):

- İşletme çok fazla paraya sahip, onlar bunun eksikliğini hissetmeyecektir.
- Bu gerçekten hırsızlık sayılmaz, çok küçük bir miktar.
- Herkesin evinin arabasının olduğunu biliyorum, bende bunlara sahip olmak isterim.
- Benim problemim risk alma isteğimin vazgeçmekten daha ağır basmasıdır.
- Bu hile değil, aldığımı geri ödüyorum.
- İşletme bana borçlu sayılır, bu işletme için yaptığım emeklerimin karşılığıdır.
- Ben bir suçlu değilim masumum.
- İşletme bunu hak etmişti.

Sonuç olarak hileye karşı önlem almak isteyen işletmelerin bu üç unsuru dikkatli bir şekilde ele almaları gerekmektedir.

Şekil 2: Bir Hilekârın Düşünme Sistemi

Kaynak: Wells, 2002: 3.

Anlatılanların tümü şekil 2 de bulunan çizim yardımıyla özetlenebilir: şekle bakarak diyebiliriz ki; baskılar ve fırsatlar çalışanları hile yapmaya iten şartları

oluşturmakta, onları hile yapmaya teşvik etmektedirler. Böyle bir ortamda firma çalışanının karşısına iki seçenek çıkmaktadır. Bu seçeneklerden birincisi çalışanın yakalanma olasılığının yüksek olduğunu düşünerek, bu riski göze almayıp, hile yapmaktan vazgeçmesi olmaktadır. Diğer seçenek ise çalışan, riski göze alarak diğer bir ifade ile riski düşünmeyerek hile yapmaya devam etmekte ve sonuç itibariyle hile olayını gerçekleştirerek firmayı zarara uğratmaktadır (Wells, 2002: 2).

1.1.4. Bankalar da Yapılan Muhasebe Hileleri

Bilerek yerine getirilen ya da yürütmeye çalışılan suçlar, bir finansal kuruluşu dolandırmak için bir plan veya hile ya da hata ya da hile aracılığıyla bir finansal kuruluşun kontrolü altında ya da sahipliğindeki mülkiyeti elde etmek için yapılan oyunlardır (Vona, 2006: 3).

Son zamanlarda, bankacılık dolandırıcılığı ve hileli uygulamaların niteliğini değiştiren bilgi ve iletişim teknolojisi alanındaki gelişmelerle birlikte bankacılık sektörü işi daha karmaşık hale gelmiştir. Elektronik bankacılık hizmetlerinde dolandırıcılık ile mücadele etmek için daha fazla teknoloji ve daha fazla teşvik bulunmaktadır. Ancak yeterli teknolojiye ve şifreleri ele geçirilmiş bir hesap, ödeme kartı veya kimlik kart sorunlarından tüketicileri korumak için teşvike sahip olup olmadıkları şüphelidir (Bhasin, 2016: 66).

Günümüzde, kötü niyetli firma çalışanları banka aracılığıyla ödeme hileleri yapmaktadırlar. Banka hilelerinde, çalışanlar kendi hesaplarına veya işbirliği içerisinde oldukları şahıslara para aktararak hile eylemini yapmaktadırlar. Hile yapan çalışanlar, bu ödeme hilesinde kolay yöntemlerle yüksek tutarlarda haksız gelir sağlayabilirler. Firmalarda banka işlemlerini yapan (havale, fatura ödeme vb.) çalışanlar, hilenin unsurlarının meydana gelmesiyle birlikte hile eylemlerine başvurabilirler. Banka hesabının tek bir çalışanın gözetimi altında olması fırsat unsurunun ortaya çıkmasına sebep olur. Fırsat unsurunun ortaya çıkması durumunda ise hilenin diğer unsurları olan haklı gösterme ve çevresel baskı unsurlarının da ortaya çıkması muhtemel sonuçtur. Firma çalışanı kötü niyetli biri ise banka hilelerini kolayca yapabilmektedir. Banka hileleri genelde havale işlemleri yoluyla yapılmaktadır. Firma çalışanı havaleyi, firmanın ticari ilişkide içinde bulunduğu diğer firmalara ödenmiş gibi göstermektedir. Görevler ayrılığı ilkesinin bulunmadığı firmalarda banka hileleri daha kolay gerçekleştirilebilir. Firmaların banka kayıtları

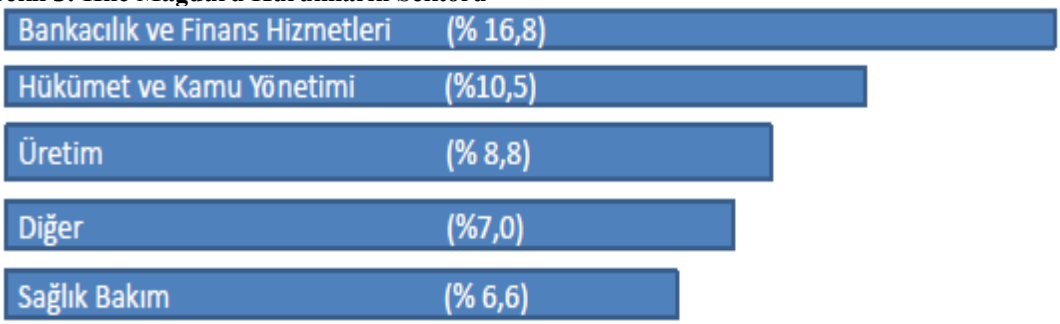
banka hesap özetleri üzerinden yapıldığı durumda, hile yapan çalışan kayıtlara aktarılması için bankadan aldığı hesap özetinde değişiklikler yaparak, hilenin saklanmasını sağlayabilmektedir. Bu şekilde muhasebe birimi de yapılan hileyi hemen fark edemeyecektir. Fakat hesap karşılaştırmaları yapıldığında ortaya çıkan fark araştırılıp hile eylemi bulunabilecektir. Muhasebe birimi hesap özetinden değil de, işlemlere ait olan dekontlar aracılığıyla muhasebe kayıtlarını oluşturduğunda yapılan hile daha kolay ortaya çıkarılabilir. Çünkü dekontlarda alıcı tarafın unvanı net bir şekilde görülmektedir. Hesap özetinde ise, havaleyi yapan tarafın açıklama bölümünü değiştirme imkânı vardır. Firmalarda çoğunlukla karşılaşılan bir diğer banka hilesi de, banka hesabını kontrol altına alan çalışan, kendi şahsi faturalarını da (elektrik, su vs.) firmanın hesabından ödeyebilmektedir. Fakat bu hile eylemlerinin hacmi diğer hile eylemlerine oranla bir hayli düşüktür (Çetin, 2015: 88-90).

Bankacılık konusunda en önemli hileleri, portföy yönetmek için müşterisinden vekaletname almış portföy yöneticisinin, bu almış olduğu vekalete dayanarak müşteri varlık veya kazançlarını kendi hesabına geçirmesi olarak söyleyebiliriz. Ayrıca banka şubelerinde yönetici olanların müşteri hesaplarını kendi hesaplarına aktararak ortadan yok oldukları kuvvetle anımsanan banka hilelerindendir. Son dönemde otomasyon sistemlerine bağlı hilelerde oldukça artmış ve müşterileri mağdur etme boyutuna kadar gelmiştir. Bu tür hilede bankanın yararına olan kuruş ifadeleri 50 den küçükse sıfırlanmamakta, ödeme birkaç kez böylesi bakiye bırakılarak gerçekleştirildiğinde, müşteri borcunu ödediğini düşündüğü durumda, bir süre sonra irrasyonel bir banka talebi ile karşı karşıya kalmaktadır (Aktürk. 2011' den aktaran Özeroğlu. 2014: 187). Bu tür hilelerde banka küçük miktarlarda tutarları tahsil etmesi gerektiği halde almayarak müşterinin borcunun zaman için katlanarak daha yüksek tutarlara ulaşmasına sebep olarak mağdur etmektedir.

1.1.4.1. Banka Hileleriyle Mücadele

ACFE 2016 raporuna göre aşağıdaki grafikte hile mağduru kurumlar sektör olarak incelendiğinde ilk 5 sektör arasından Bankacılık ve finans hizmetlerinin toplam hile olayları içinde 368 vaka sayısıyla ilk sırada olduğunu görürüz.

Şekil 3: Hile Mağduru Kurumların Sektörü

Kaynak: ACFE, 2016: 34.

En fazla hile olaylarının bankacılık ve finans sektöründe gerçekleşmesi bu çalışmanın önemini göstermektedir. Bundan dolayı bankalarda gerçekleşebilecek hilelerin önlenmesi, yapılmış hilelerin araştırılması ve tespit edilmesi için çeşitli düzenlemeler yapmak ve denetlemeler de bulunmak gerekmektedir.

Banka hileleriyle mücadelenin beş yolu aşağıda vurgulanmıştır (Bhasin, 2016: 68-69):

1. Uygun teknolojileri benimsemek: Güçlü kimlik doğrulamasını içeren bir karışım sistemler; analitik yazılım ve banka hizmetler, pozitif ücret ve alacaklı doğrulaması. Örneğin, organizasyonun hileye maruz kalması aşamalı olarak azaltılabilir. Bunda koruma katmanları olması önemlidir.

2. İç kontrolleri güçlendirmek: Proaktif organizasyonlar, titiz onay işlemleri ve dikkatli görev ayrımı dâhil ilave koruma koymalı. Bu özellikle transferler, harcamalar gibi süreçlerde doğrudur.

3. İşe alımları dikkatli bir şekilde yapmak: Bankaların karşı karşıya kaldığı en büyük güvenlik problemlerinden biri güven duyulan içerden biri tarafından işlenen hilelerdir. İşe alımda firma dürüstlük testi, madde bağımlılığı testi gibi testlerden geçirmelidir. Bu yapılabilecek ilk aşama savunmadır.

4. İşgücünün eğitimli olması: Çalışanlar hile yapmanın banka için ne kadar zararlı olduğunu anlayabilmesi gerekir. Onlar hile faaliyetlerinin işaretlerini tanıyabilmeli ve böyle bir durumda nasıl rapor edeceğini bilmelidir. Ayrıca banka çalışanları bankanın hileden korunmasının araç ve teknolojilerini doğru kullanabilmelidir.

5. Hırsızları kovuşturma: Birçok organizasyon çalarken yakalanan görevlileri işten kovar ancak kötü tanınma korkusuyla onlara dava açmaktan kaçınır. Sıfır toleranslı bir politika yasadışı faaliyet riskini azaltmaya yönelik büyük bir yol kat

etmektedir. Aynı şekilde, yöneticiler dolandırıcılık şüphesi bulunan herhangi bir kanıtı kolluk kuvvetlerine derhal bildirmelidirler.

1.1.4.2. Bankacılık Mevzuatında Yer Alan Düzenlemeler

Ülkemizde banka sistemi, "1936 yılında kabul edilen ve bankaların faaliyetlerine yönelik olan ilk düzenleme "*2243 Sayılı Mevduatı Koruma Kanunu" ile kurulmuştur. Türk Bankacılık Sisteminde olan bankaların faaliyetleri ve birbirleri ile olan ilişkileri başta Bankalar Kanunu olmak üzere kanunlar, tebliğler ve yönetmelikler ile düzenlenmektedir"* (Delikanlı, 2005: 3).

2000 ve 2001 yıllarında yaşanan Bankacılık krizlerinde iç kontrol sistemlerinin olmaması veya olanların etkili bir biçimde işletilmemiş olmasının bir neticesi olarak, 1 Kasım 2005 tarihinde 5411 sayılı Bankacılık Kanunu yürürlüğe girmiş ve bu Kanuna göre tüm bankacılık sisteminde iç kontrol birimlerinin kurulması zorunlu olmuştur. İç kontrol merkezi yapılanması, iç kontrol birimi adıyla ilk defa kanun maddesi olarak 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda düzenlenmiştir (Yurtsever, 2007: 30).

5411 Sayılı Bankalar Kanunun hedefi kanunun 1. maddesinde; *"Finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek " olarak ifade edilmiştir (BDDK: md.1).*

5411 Sayılı kanun ile bankalarda iç kontrol sisteminin ve iç denetim birimlerinin etkili bir şekilde yürütülmesi, bankacılık faaliyetlerinin yasalara ve kurallara uygun bir şekilde yürütülmesi, denetim komitelerinin oluşturulması gibi önemli konularda faaliyetlerin doğru ve kurallara uygun bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla, bu konulara ilişkin Kanunda yer alan ilgili maddeler aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır:

-5411 Sayılı Bankalar Kanunu Madde 24' de *"Bankaların, yönetim kurulları tarafından yönetim kurulunun denetim ve gözetim faaliyetlerini yerine getirmek için denetim komitesi oluşturması gerekir. Denetim komitesi en az iki üyeden oluşmalı ve denetim komitesi üyeleri idari görevi bulunmayan yönetim kurulu üyeleri arasından seçilmesi gerektiği belirlenmiştir. Denetim komitesi; iç kontrol, iç denetim ve risk yönetimi yöntemleri kapsamında oluşturulan birimlerden ve bağımsız denetim kuruluşlarından; görevlerinin yerine getirilmesi ile ilgili olarak düzenli raporlar*

almak ve bankanın faaliyetlerinin sürekliliği ve güven içinde yürütülmesini olumsuz etkileyebilecek unsurlara veya kurallara ve iç düzenlemelere aykırılıklar bulunması hâlinde bu unsurları yönetim kuruluna bildirmesi gerektiği belirtilmiştir."

-5411 Sayılı Bankalar Kanunu Madde 29 ve 30'da **"***Bankalar, maruz kaldıkları risklerin takip edilmesi, kontrolünün sağlanması için yeterli ve etkin bir iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi kurmak ve işletmekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bankalar, iç kontrol yöntemi kapsamında, faaliyetlerinin kurallara, iç düzenlemelerine ve bankacılık kanunlarına uygun olarak yürütülmesini, muhasebe ve raporlama sisteminin bütünlüğünü, güvenilirliğini ve bilgilerin zamanında elde edilebilirliğini her pozisyondaki personeli tarafından uyulacak ve uygulanacak devamlı kontrol faaliyetleri ile elde etmek, görevlerin fonksiyonel ayrımlarını, yetki ve sorumlulukların paylaşımını, fon ödemelerini, banka işlemlerinin mutabakatını, varlıkların muhafaza edilmesini ve yükümlülüklerin kontrol altında tutulmasını temin etmek, maruz kalınan her türlü riskin tanınması, değerlendirilmesi ve yönetimi için gerekli alt yapıyı hazırlamak ve yeterli iletişim ağını oluşturmak zorunda olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra iç kontrol faaliyetleri yönetim kuruluna bağlı olarak çalışacak iç kontrol birimi ve personeli tarafından yürütüldüğü de belirtilmiştir"*.

-Madde 32'de *"Bankaların bütün birim, şube ve konsolidasyona tâbi ortaklıklarını kapsayan bir iç denetim sistemi kurmak zorunda olduğu bu çerçevede, faaliyetlerin kanuna, ana sözleşmeye, iç düzenlemelere ve bankacılık ilkelerine uygunluğu, banka müfettişlerince denetlenir. İç denetim faaliyetleri, tarafsız ve bağımsız bir biçimde, gerekli meslekî önem verilerek, yeterli sayıda müfettiş tarafından yerine getirilir. Ana ortaklık niteliğindeki bankanın iç denetiminde görev alanlar konsolidasyona tâbi ortaklıklarda iç denetim görevini ifa edebilir. İç denetimle görevli birimce veya yetkili müfettişlerce bu Kanunun 29 uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamında düzenlenecek iç denetim raporunun, en az üçer aylık dönemler itibarıyla ve denetim komitesi aracılığıyla yönetim kuruluna tevdii zorunludur."*

-Madde 33'de *"Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yetkilendirilmiş bağımsız denetim kuruluşlarından, 15 inci madde kapsamında istenilecek ilave şartlar Merkez Bankası ve kuruluş birliklerinin görüşü alınarak Kurul tarafından belirlenir ve bu şartları haiz bağımsız denetim kuruluşlarına ilişkin liste kamuoyuna açıklanır. Kurul, listede yer alan bağımsız*

denetim kuruluşlarının bu Kanun kapsamındaki bağımsız denetim faaliyetlerine ilişkin yapacağı kalite kontrol ve denetim çalışmaları neticesinde standart ve mevzuata aykırılıkları tespit edilenleri geçici veya sürekli olarak listeden çıkarmaya yetkilidir. Kurul, yapacağı kalite kontrol ve denetim çalışmalarının sonuçlarını Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumuna bildirir. Bağımsız denetim kuruluşları, bu Kanun uyarınca yaptıkları faaliyetler dolayısıyla üçüncü kişilere verdikleri zararlardan sorumludurlar. Bağımsız denetim kuruluşları denetim esnasında, bankanın varlığını tehlikeye sokabilecek veya yöneticilerin Kanun veya esas sözleşmeyi ihlâl etmiş olduklarını gösteren hususları tespit ederse, durumu derhal Kuruma bildirir. Bu bildirim, meslekî gizlilik prensiplerinin ve anlaşmalarının veya bankacılık sırlarına ilişkin yükümlülüklerin ihlâl edildiği anlamına gelmez."

Bankalar Kanununda yukarıda yer alan maddelerden de anlaşılacağı üzere, yayınlanan mali tabloların doğruluk seviyesinin artırılması ve hatalı olma riskinin azaltılmasını için etkili bir iç kontrol sisteminin bulunması zorunlu kılınmıştır.

Bağımsız dış denetçinin denetim esnasında iç kontrol yapısı ile ilgili olarak tespit ettiği ve finansal tabloları büyük oranda etkileyebilecek eksiklikleri, bunlarla ilgili önerilerini denetlenenin dikkatine sunması, iç kontrol sisteminin daha güçlü olmasına yönelik olarak daha önce sunulan önerilerin denetlenen yönetim kurulu tarafından dikkat edilip edilmediğinin belirtilmesi de düzenlemelerde yer almıştır (Aksoy, 2005: 157).

1.2. DENETİM

Bir örgütün oluşumunun en önemli öğelerinden birisi, ortak hedeftir. Yönetim, ortak hedeflerin yapılabilmesi için, bütün insan ve madde kaynaklarını harekete geçirir. Örgüt girdileri işleme sürecinden geçirilerek, sonuç itibariyle bir çıktı elde edilir. Çıktının, istenilen amaçlara uygun olup olmadığının tespit edilmesi ancak değerlendirme yöntemiyle öğrenilebilir. Değerlendirmenin farklı farklı yolları vardır. Bu yollardan biri, denetimdir (Köklü, 1996: 1).

Denetim, olması gerekli olan durum ile gerçekte olan durum arasındaki kıyaslama anlamında olan murakabe; defterlerin veya hesapların incelenmesi anlamında olan revizyon; ara ara gerçekleştirilen bir inceleme ile işlerin kanunlara, emir ve yönergelere uygun olarak sürdürülüp sürdürülmediğinin ortaya çıkarılması anlamında olan teftiş; uygulama neticeleri ile varılmak istenen hedeflerin

kıyaslanması anlamında olan kontrol gibi kavramların hepsini kapsayan bir üst kavramdır (Türmob-Tesmer Mesleki Uyum Eğitimi).

1.2.1. Hile Denetimi

Standart denetleme teknikleri ile hukuki sorgulama tekniklerini birleştiren hile denetimi yeni bir uygulamadır. Bir hile şemasını ortaya çıkartan hile denetimi, analitik ve bağımsız prosedürler ile görüşmeler gibi standart denetleme yöntemlerinden oluşmaktadır. Ayrıca hile denetimi işletme temelinde tespit edilecek bilgilere ilaveten hilelerin diğer sektörlerde nasıl ortaya çıkartılacağı ile ilgili bilgiye de gereksinim duyar. Adli soruşturmacıların ve hile denetçilerinin, hile denetimi konusunda eğitimlerini iyi olması gerekmektedir. Buna ilaveten hile denetimleri adli soruşturmalardan büyük oranda farklılık gösterir. Belirlenmiş iddiaların ve şüphelerin soruşturulması sürecinde hile denetimi hile ile ilgili belirtilerin de araştırılmasını içerir (Emir, 2008a: 110).

1.2.1.1. Hile Denetçisi ve Sorumlulukları

Gerçekleştirilen hileler firmalar da büyük oranlarda varlık kayıplarına sebep olabilmektedir. Varlık kayıplarının telafi edilmesi için hilelerin ortaya çıkarılması ya da önlenmesi yönetimin en önemli mesuliyetlerindendir ve uzmanlık gerektirir. Teknolojik ilerlemelerin kötü amaçlı kullanımı ve iş akışının karmaşıklaşması, hilelerin ortaya çıkartılmasını güçleştiren etkenler haline gelmiştir. Bundan dolayı basit inceleme metotlarıyla hilelerin ortaya çıkartılması oldukça zorlaşmıştır. Bundan dolayı, esas görevleri işletmelerde gerçekleştirilen hileleri tespit etmek ve önlemek olan, bulunduğu alanda yeterli nitelik ve donanıma sahip hile denetçilere gereksinim duymak kaçınılmazdır (Çankaya ve Gerekan. 2009: 95).

Kusursuz suçun olmadığı gibi kusursuz hile de yoktur. Hilekar mutlaka arkasında iz bırakır ve deneyim sahibi denetçiler de bu izleri izleyerek hileyi ve suçlusunu ortaya çıkarılabilir (Çatıkkaş, 2016: 20).

Hileye neden olan maddi hatalar ve eksiklikler tespit edildikten sonra, denetçi ilk olarak bu etkenleri yönetim ile incelemeli ve bunların oluşmasını engellemeye çalışmalıdır. Yönetimin fikirleri alınmalı; daha sonra hile riskini azaltmaya yönelik

programlara geçilmelidir. Programın ve kontrollerin hatalı ifadelerden kaynaklanan riskleri azaltıp azaltmadığı test edilmelidir (Emir, 2008b: 94).

1.2.1.2. Hile Denetiminde Kullanılan Yöntemler

İşletmelerde hile yapılmasının önlenmesi ve yapılmış olan hilelerin ortaya çıkarılması için hile denetiminde yararlanılan çeşitli yöntemler vardır. Bu yöntemleri açıklamak gerekirse:

1.2.1.2.1. Hile Değerlendirme Sorgulaması

Firmalarda yapılabilecek hilelerin önlenmesine ve ortaya çıkarılmasına yönelik ilgi çeken bu metot, olası hile olayları için bilgi edinilmesini sağlamakta önemli derece etkindir. Bu metot, yalan söylemenin aslında neredeyse herkesin başvurabildiği bir davranış olduğunun kabul edilmesine dayanır. Bu sayede, iyi bir soruşturmacı, olayla alakalı sorular sorulan şüpheliye sezdirmeden, sormak istediği soruları sorar. Bazı insanlar yalan söylemeye o kadar alışmıştır ki çok deneyimli soruşturmacılar bile bunu fark edemeyebilir. Fakat bu tip insanların sayısı çok azdır (Abdioğlu, 2007: 132).

Yani yakalanmadan, firmaya karşı dolandırıcılığın nasıl yapılacağına dair soruları seçmiş olduğu herhangi bir çalışana sorarak verdiği cevapları inceler. Bu sayede firmada herhangi bir hile eyleminin var olup olmadığı tespit edilir (Çankaya ve Gerekan, 2009: 99).

1.2.1.2.2. Çapraz Denetim Tekniği

Bu denetim tekniği muhasebede açılan hesapların işleyiş kurallarına dayanarak gerçekleştirilir. Bu teknikte hangi hesapların karşılıklı çalıştığı tespit edilir. Karşılıklı olarak çalışan hesaplar tespit edildikten sonra normal şartlarda karşılıklı çalışmaması gereken hesaplar aynı kayıt içerisinde bulunuyorsa anormal bir durumun gerçekleştiği düşünülür ve bunun araştırılması gerekir. Ayrıca bu teknik de hesaplar ile birlikte tutarlarda denklik olması önemlidir. Hesaplar ile tutarlar arasında farkın olması incelemeye değecek bir sorunun var olduğu anlamına gelir (Şen, 2003: 40).

1.2.1.2.3. Benford Yasası

Benford Kanunu'nun temeli bir fizikçi olan Simon Newcomb dayanır. Newcomb (1881), sayılar içinde rakamların görünme sıklıklarını hesaplamıştır. Yazarın ilk kez bahsettiği rakamların görünme sıklıkları, Frank Benford (1938)' un çok daha geniş veri kümeleri üzerine yaptığı çalışmalar sonrasında doğrulanmış ve Benford Kanunu olarak isimlendirilmiştir (Çalış, Keleş ve Engin, 2014: 97).

Benford yasası, veri kümeleri içindeki rakam tekrarının normal seviyesini ortaya çıkarmak amacıyla kullanılmaktadır. Bu sayede veri kümeleri içindeki anormal rakamlar belirlenebilmektedir (Terzi, 2012: 54).

Rakamların ortaya çıkış sıklıkları Benford Yasasına uygun olmayan bir biçimde değişiyorsa, bu buna sebep olan bir dış etkenin varlığını göstermektedir. Bu ise, muhasebe verileri üzerinde kasıtlı bir müdahalenin, verilerin doğal akışını bozma olasılığını ortaya çıkarmaktadır Satışlardan giderlere kadar muhasebedeki birçok verinin, Benford Yasasını takip ettiğini ve bu verilerdeki yasadan sapmaların, standart istatistiksel testlerin kullanılmasıyla hızlı bir şekilde tespit edilebileceğini göstermiştir. Herhangi bir örneklem içerisinde Benford yasasının geçerli olabilmesi için belirli koşullar gereklidir. Bu koşullara kısaca değinmek gerekirse (Türkyener, 2007: 115-118):

- Veri kümelerindeki sayılar artan şekilde dizildiğinde bu sayılar kabaca geometrik bir devamlılık izlemelidir. Örneğin; bir firmada 10.000 işçi çalıştığı varsayılırsa ve işçi sayısının yılda %10 arttığı varsayılırsa, 25 yıl boyunca işçi sayılarına her yıl baktığımızda, ilk basamak 8 kere "1" olur. Daha sonra 2 ile başlayan işçi sayıları başlar ve "2", ilk basamakta 4 kere yer alır. 9 rakamı 25. yılda ilk basamakta yer alır. 26. yıl yüz binli sayılara ulaşılır ve ilk basamak tekrar "1" ile başlar.
- Veriler en alt ya da en üst limite sahip olmamalıdır. Örneğin; kamu kurumlarında ödenen harcırahları düşündüğümüzde Benford Yasasına uymaz çünkü devlet belirli bir üst limit tespit etmesi sebebiyle belirlenen bu sayının ortaya çıkış sıklığı fazla olacaktır.

- Verilerin kodlanmamış veriler olması zorunludur. Örneğin; kimlik numaraları, telefon numaraları, posta numaraları belli bir kod ile dağıtıldığından, Benford Yasasına göre bir dağılım izlememektedir.
- Veri kümelerinin homojen birimlerden oluşması zorunludur. (Şehir popülâsyonları, göllerin alanları, şirket payları gibi.) Benford Yasasına uygun bir veri topluluğu, sıfır olmayan bir sabitle çarpıldığında, yeni veri kümesi de bu yasaya uymaktadır. Böylece, değer ölçüsü veya para birimi farklı olan kümeler, eğer yasaya uyuyorsa, birimlerinde yapılan farklılıklar dağılımı etkilememektedir. Ancak bu yasa piyango, loto bileti gibi verilere uygulanmaz, çünkü burada sayılar aynı şansa sahiptir. Bilet ya da benzeri şeyler gerçekte sayılarla adlandırılmıştır, sayılar yerine herhangi başka bir şeyle de adlandırılabilirler. Kısaca Benford yasası tekdüze dağılımlara uygulanmamaktadır.

1.2.1.2.4. Kırmızı Bayraklar Yöntemi

Kırmızı bayraklar yöntemi olarak isimlendirilen hile belirtileri tekniği, hile olasılığının yüksek olduğunu gösteren bazı işaretlerdir. Hile belirtilerinin var olması kesinlikle hilenin var olduğu anlamına gelmez. Bununla beraber; firmanın kendisinden dolayı ya da çalışanlarından kaynaklı olarak ortaya çıkan bu işaretler hileye elverişli ortamın ya da makul teşvik veya baskı unsurlarının oluştuğunu, haliyle hile üçgeninde en az bir basamağın firmada ortaya çıktığını göstermesi yönünden önemlidir (Türedi ve Alıcı, 2014: 125).

Kırmızı Bayrakları iki ayrı başlık olarak ayırmak gerekirse çalışanların hile yapması halinde ortaya çıkabilen ve yöneticilerin hile yapması durumunda ortaya çıkabilen kırmızı bayraklar olarak inceleyebiliriz (Dinapoli, 2008: 5-6) :

Çalışan Hilelerine Ait Kırmızı Bayraklar:

- Çalışanın hayat tarzındaki değişiklikler: pahalı arabalar, mücevher, evler, elbiseler.
- Önemli kişisel tartışmalar ve güven problemleri.
- Davranışsal değişiklikler: Bu uyuşturucu, alkol, kumar ya da işini kaybetme korkusunun bir göstergesi olabilir.
- Üst çalışanlar hile yapmak için daha savunmasız olan alanlarda özellikle iş üstlenir.

- Tatil İzin ya da hastalık izni almak için geri çevrilme.
- Savunmasız alandaki görevler ayrılığının eksikliği.

Yönetim Hilelerine Ait Kırmızı Bayraklar:

- Denetimcilere bilgi sağlamak için gönülsüz olmak.
- Yöneticiler denetimciler ile sık sık tartışma içindedir.
- Yönetim kararları tek kişilik ya da küçük grup tarafından yürütülür.
- Yöneticiler düzenleyici organlara karşı önemli saygısız davranışlar sergiler.
- Zayıf bir iç kontrol sistemi vardır.
- Muhasebe personeli görevlerinde ilgisiz ve tecrübesizdir.
- Yeterli denetim olmaksızın yetki dağıtımı.
- Çok fazla sayıda hesap kontrollerinin yapılması.
- Banka hesaplarında sık sık değişim olması.
- İç denetimcilerin sık sık değişmesi.
- Şirket varlıklarının pazar değerinin altında satılması.
- Büyük pazarlarda önemli küçülmeler.
- Borçlanmanın devamlı dalgalanması.
- Çok fazla sayıda yılsonu işlemi yapılması.
- Yüksek personel değişim oranı.
- Beklenilmeyecek kadar fazla para hesaptan çekme ya da nakit dengesinde azalmalar.
- Makbuz kullanımında uyuşmazlık ya da işletme tarafından reddedilme.
- Olması gereken oranın dışında tazminat ödeme.
- Ortaklar için ya da işletme için anlam ifade etmeyen herhangi bir finansal işlem.
- Hizmet sözleşmeleri ürün yokluğundan kaynaklanır.
- Fotokopi ya da eksik belgeler

Hile denetçisi görevlerini gerçekleştirirken yukarıda sayılan hile değerlendirme sorgulaması (FAQ), çapraz denetim tekniği, benford yasası ve kırmızı bayraklar gibi tekniklere ilaveten bu tür eylemlerin ortaya çıkarılmasında istisna testleri, uzman sistemler, analitik inceleme ve yapay sinir ağı gibi birçok yöntemden de yararlanabilmektedir (Pazarçeviren, 2005: 9).

Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, hile denetimcisi tarafından iyi düzenlenmiş etkili bir araştırma kim, ne zaman, ne, nerede, ne kadar ve niçin

sorularına verilecek yanıtlardan çok daha fazlasını ortaya çıkarmalıdır (Yorkmark, 2004: 64).

1.2.2. Hilenin Ortaya Çıkarılması

Hile ile mücadelede, özellikle hilenin farkına varılması veya diğer bir deyişle hilenin tespit edilmesi, denetim dışı kaynaklarla olmaktadır. Hile eylemleri büyük oranda, ihbarlarla, şikâyetler ile ya da tesadüfî ortaya çıkmaktadır. Öte yandan birçok hilenin de tespit edilmeden ortadan yok olduğu konusunda birçok haklı şüphe ve inanışlar vardır. Tüm bunlar denetim mesleği ve haliyle denetçilerin hileyi tespit etmekteki başarılarını tartışma konusu yapmaktadır (Bozkurt, 2016: 170).

Hile kasıtlı bir davranış olmasından dolayı genelde gizleme unsurunu da içerisinde bulundurur. Bu nedenle denetimlerde tespit edilmesi oldukça zorlaşmaktadır. İşletmelerde hilelerinin tespit edilmesi eylemi, hileli olabilecek belirtilerin, göstergelerin (Red Flags) belirlenmesi ile başlar. Herhangi bir çalışanın hayat standartlarında aşırı gelişme olması, bir evrakın ortadan yok olması, normal şartlarda muhasebe kayıtlarında bulunmaması gereken bir durumun tespit edilmesi ve analitik incelemelerde normal olmayan bir durumun belirlenmesi bir zimmet suçu işlemenin göstergesi olabilir. Bunlara ilave olarak çalışanlar veya üçüncü kişiler tarafından gerçekleştirilen ihbarlar hilelerin tespit edilmesinde çok yüksek bir paya sahiptir (http://denetimforumu.blogspot.com.tr/2010/05/isletmelerde-hileler-ve-ortaya.html).

Muhasebede yapılan hata ve hilelerin gerek tespit edilmesi gerekse önlenmesi konusunda denetim konusu çok büyük bir önem taşımaktadır. İyi plânlanmış ve etkin biçimde uygulanmış bir denetim faaliyeti, hata ve hilelerin tespit edilmesine fayda sağlamaya ilaveten uygulamada hile ve hataları önleyici yönde etki sağlar. Buna denetimin 'moral etkisi' denir. İleriki zamanlarda denetimci tarafından yaptığı işlerin denetleneceğini bilen personel, elinden geldiğince hile ve hata yapmaktan sakınır ve yolsuzluk yapmaya yönelmez (Gürbüz, 1995: 30-31).

1.2.3. Hilenin Önlenmesi

İnsanların hile yapma sebepleri üzerine yapılan ilk tartışmalar, , hile problemleriyle başa çıkmanın en etkili yollarından birinin; motivasyon, fırsat ve

potansiyel hilekarın kendini haklı gösterme yeteneğini azaltacak yöntemlere uyum sağlamak olarak görülür. Hilenin kasıtlı yapıldığı durumlarda, denetimin amacı, fırsatı azaltmak ve potansiyel hilekâra cazip gelmesini ortadan kaldırmaktır. Hile önleme teknikleri, meydana gelen hileyi durdurmak için hile farkındalığı ve eğitim gibi eylemleri ve prosedürleri içerir (Doody, 2008: 24).

İşletmeler mesleki hilelere engel olmak için, hem denetimi iyi bir şekilde yapmalı hem kendi bünyelerinde bir takım kurallar geliştirmeli, hem de olası muhasebe hilelerinin aza indirmeye çalışmalıdır. Bu amaçla öncelikle fırsat unsuru ortadan kaldırılmalıdır. Bunlardan dolayı iç denetim ve iç kontrol sistemlerinin etkinliği arttırılmalı, böylece dışarıdan denetim yapacak bağımsız denetim birimlerine gerçek bilgiler sağlanmalıdır. Bunlardan ayrı olarak hileleri engellemek için geliştirilecek olan programlardan yararlanılmalı, hileleri tespit eden birimler oluşturulmalı (denetim komitesi, iç denetim birimi vs.), ihbar hatlarından ve özel hata ve hileleri araştırma birimlerinden faydalanmalıdır (Yıldız ve Baskan, 2014:6).

1.2.3.1. Bağımsız Denetim

Finansal tabloların doğruluğunu tarafsız olarak ortaya çıkaran ve bunu raporlayan eylemler bağımsız denetim olarak isimlendirilir. Fakat bu denetimin hedefi, ortaklıklar ve sermaye piyasası kurumlarına ait olan hesapların vergi kanunları açısından araştırılması değildir. Bağımsız denetim şirketlerince gerçekleştirilen denetim faaliyetleri kamuya duyurulacak veya SPK' na gönderilecek olan finansal tabloların uluslararası muhasebe ilke ve standartlarına uygun olacak şekilde düzenlenip düzenlenmediği incelenir. Bir başka deyişle, söz edilen tablolarda bulunan bilgilerin geçerliliği ve doğru olanı önemli derecede bir yanlışlık içermeyecek şekilde gösterip göstermediği incelenir. Bağımsız denetim faaliyetlerinin geçerli olabilmesi için, denetim ilke ve kurallarına uyulması gereklidir (Erdoğan, 2002: 59).

1.2.3.2. İç Denetim

Bir firmanın faaliyetlerini geliştirme ve firmanın değerini arttırma amacına sahip, bağımsız ve tarafsız olan güvence ve danışmanlık faaliyetine iç denetim denir. İç Denetim, kurumun risk yönetim, kontrol ve yönetiliş süreçlerinin verimliliğini

değerlendirmek ve artırmak için sistemli ve disiplinli bir yaklaşım ile kurumun hedeflerine ulaşmasına destek olur (Arıkan, 2015: 7).

1.2.3.3. İç Kontrol

İç kontrol süreci salt evrak, belge ya da şekli işlemlerden oluşmaz. İnsan, sürecin tam merkezindedir. Etkin bir iç kontrol süreci gerçekleşmesi için işletmedeki tüm çalışanlar (konumuna ve görevine bakılmaksızın) iç kontrol sürecini etkiler ve kendileri de bu süreçten etkilenirler. Özetle etkin ve verimli bir iç kontrol süreci, yazılı kuralların olmasıyla değil, güçlü bir kontrol ortamının varlığı ile başlar. İç kontrol yapısının sadece mali konularla ilgili olduğu üzerine yanlış bir düşünce vardır. Fakat doğru olan, iç kontrolün kurumun tüm faaliyetleri ile ilgili olduğudur. Hiçbir kişi, görev ya da birim bu sürecin dışında değildir. Tüm işletme öğelerinin iç kontrol yapısına dâhil olması süreç olarak bürokratik bir engel değildir. Yani iç kontrol kapsamının genişliği bürokrasiye, hantal bir yapıya ya da kişileri oyalamaya sebep değildir. Tüm işletme çalışanları; iç kontrolü süreçlere ek yapılan işler olarak düşünmemeli, süreçlerin bir parçası olarak düşünmelidirler. İç kontrol yapısı rutin, statik bir süreç değil tam aksine değişebilir ve işletmenin yapısına göre uyarlanabilir bir sistem olma özelliğini taşımaktadır (Karakaya, 2016: 161-162).

İKİNCİ BÖLÜM

ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ VE BANKACILIK SUÇLARI

Çalışmanın bu bölümünde henüz ülkemizde çok fazla bilinmeyen adli muhasebe kavramı, adli muhasebecilik mesleği tanıtılacak. Bu konuyla ilgili çeşitli bilgiler verildikten sonra adli muhasebecilik mesleğinin faaliyet de bulunduğu bankalarda ki suçlar üzerinde duruldu. Bankacılık suçları çok çeşitli olduğu için ve çalışmamızda özellikle muhasebe hileleri üzerinde durulduğu için bankacılık suçları arasında konu ile ilişkili olabilecek bankacılık suçları Türk Ticaret Kanunu, Bankacılık Kanunu ve literatür yardımıyla açıklanmıştır.

2.1. ADLİ MUHASEBE KAVRAMI

"Adli" sözcüğü, "mahkemede veya kamuda anlaşmazlıklara konu olarak ortaya çıkan, bu tartışmalarla alakalı olan ya da buralarda kullanılan" anlamını taşımaktadır (Kurt, Elagöz, 2015: 214).

Muhasebe, firmaların yapmış oldukları maddi değer olarak ifade edilebilen finansal durumların kaydını yapan sınıflandıran, özetleyerek yorum ve analizini yapan birim iken, muhasebe uygulaması ise bildirge, beyanname ve benzeri kanuni bildirimleri yaparak, kanuni defterlerini düzenleyen firma faaliyetlerine kanunsal bir ortam oluşturan yönteme denir. Muhasebe uygulamalarının yerine getirilmesinde vergi yasalarının, borçlar kanununun, ticaret kanunlarının ve benzeri diğer kanuni düzenlemelerin etkisi altında olduğu gibi birçok kanuni sorunun çözüme kavuşması da muhasebe biliminin kabul edilmiş olan ilke ve standartlarının büyük etkisi altındadır. Birçok adli makamlara intikal etmiş ya da etmemiş kanuni itilafın çözüme ulaşmasında sadece hukuk bilgisine sahip olmak yeterli değildir. Buna ilaveten üst seviyede muhasebe denetimi ve muhasebe bilgisine ihtiyaç duyulmaktadır. Daha öncede açıklandığı üzere muhasebe, değeri para ile ölçülebilen finansal durumları, belgeleri dayanak olarak alıp kaydeden bir bilimdir. İktisat biliminde paranın iktisadi olayları gizlemeye yarar sağlayan bir araç olduğu tartışıldığı gibi tüm belgelerin gerçeği gösterdiği de ileri sürülemez (Gülten, 2010: 312).

Hilelerin ortaya çıkarılması, önüne geçilmesi ve caydırılması için muhasebe ve denetim sistemlerindeki eksiklik, işletme defterlerinin özellikle hile açısından

denetlenmesinin gerekliliği henüz ülkemizde uygulanmayan adli muhasebe kavramı ortaya çıkarmıştır. Geleneksel denetimin günümüzde "var olanı ve gördüğünü incele" fikrinden öte, denetimcilerin gerçekte var olanın ve gerçekte görünenin arkasıyla ilgilenmeleri ve sayıların arkasındakileri görebilmeyi öğrenmeleri gereklidir (Açık, 2016: 1072).

Ayrıca globalleşme ve teknolojik ilerlemelerin birer neticesi olarak ulusötesi işletmelerin artması, daha detaylı araştırmaları gerekli kılan bir yolsuzluk tespiti ortamını gereksinim haline getirmiş ve ticari hayatta özellikle hile üzerinde duran bir muhasebeci türüne ihtiyaç doğmuştur. Türkiye'de "Adli Muhasebe" olarak isimlendirilen kavramın esas adı "Forensic Accounting"dir. "Forensic Accounting" sözcüğü ile anlaşmazlıklar, adliyeye intikal etmiş muhasebe işlemleri, kanunen anlaşmazlığa neden olmuş muhasebe işlemleri tanımlanmaktadır (Türker, 2009' dan aktaran Akyel, 2009: 65).

Adli muhasebe, karmaşık ve çok farklı disiplinleri içerisinde barındırmasından dolayı tanımlaması zor bir kavramdır. Bu yüzden tek bir tanım, kavramı uygun bir biçimde tanımlamaya yeterli olmayacaktır. Bundan dolayı adli muhasebenin genel geçer bir tanımı yoktur. Birçok yazar tarafından yapılmış tanımlamalar vardır (Sorunke, 2016: 60).

Muhasebe ve adli kavramlarının birlikte kullanılması suretiyle ortaya çıkan "adli muhasebe" de, muhasebe kavramı ticari faaliyetler sonucunda ortaya çıkan hesap işlerini, adli kavramı ise konunun hukuki boyutunu göstermektedir. Bundan dolayı adli muhasebe, muhasebe ve hukukun ticari faaliyetler sonucu ortaya çıkan hesap işleri konusunda birlikte çalışması, karar verme hususunda bir kesişim noktasının olması anlamındadır. Muhasebe sistemi ile hukuk sisteminin bir disiplin olarak bir araya geldiği adli muhasebe, adli yargı kurumlarının kararlarına destek olmak için hukuk, finans ve ticaret alanındaki işleyişlere ilişkin detaylı bir bilgi düzeyine ve bu bilgi düzeyinin profesyonelce kullanılmasına ilişkin bir anlayışı içerir (Karacan, 2012: 107).

Bu ilişki temel alındığında; en başta ABD olmak üzere çoğu batı ülkesinde genellikle muhasebe, denetleme ve araştırma yeteneklerinin bütünleşmesi olarak da ifade edilmektedir (Şahin, 2011: 4).

Muhasebenin hukuk sürecinde kullanıldığı adli muhasebe, günümüzde giderek önemi artan adli bilim dallarından birisidir. Genellikle adli bilimlerin amacı adli niteliği olan olaylarla ilgili verileri toplamak, değerlendirmek ve sonuçları

hukukta kullanılabilecek deliller olarak hukukun hizmetine vermektir (Aşırdizer, Sunay ve Zeyfeoğlu, 2005: 3).

Adli muhasebe için literatürde genel geçer olan tek bir tanım kullanılmamakla beraber, kullanılacak alan ve hedefine yönelik olarak farklı tarzlarda tanımlanmıştır (D. Keleş, Ü. Keleş., 2014: 56).

Akademik kesimlerde son yıllarda adli muhasebenin, muhasebe yöntem ve teknikler uygulanarak, farklı kanuni sorunlarda gerçeklerin tespit edilmesi amacıyla, meselenin bütün açılardan analiz edilmesi ve soruşturma sonucunda elde edilecek bütün verilerin tarafsız bir şekilde mahkemede sunulması ile ilgili olduğu yönünde yaygın bir görüş oluşmuştur. Başka bir deyişle adli muhasebe, özel hukuk savlarını desteklemek için özel bir yasaya göre yerine getirilen bir muhasebe çalışması olarak tanımlanmıştır. Adli muhasebenin tanımlayıcı yönleri sıralanırken, onun hukuk ve muhasebenin kesişme noktasında bulunduğu önemle vurgulanmakta ve bu iki disiplinin bir araya gelmesinin önemle altı çizilmektedir. Genellikle adli muhasebe ve adli muhasebe soruşturmaları medeni veya ceza davalarına konu teşkil edebilecek mali işlemlerle ilgili olan, davayı açma ve destekleme aşamasında yararlanabilecek ve sonuca ulaşmak hedefiyle faydalanılan muhasebe bilgisini kapsamaktadır. Adli muhasebe faaliyeti hem ceza hukuk hem de medeni hukuk mahkemelerine yönelik bir iştir (Aktaş ve Kuloğlu, 2008: 104).

2.1.1. Adli Muhasebenin Özellikleri

Adli muhasebenin tanımı yapılırken ilgilendiği işlerden yola çıkarak tanımlamak daha gerçekçi bir yaklaşım şekli olacaktır. Çünkü muhasebe finansal niteliğe sahip olayları incelemekte (son zamanlarda finansal olmayan niteliğe sahip olayları da incelemekte) iken adli muhasebe, finansal niteliğe sahip durumların gerçek ve tüzel şahıslar arasında uyuşmazlığa sebep olması veya problem oluşturarak onların varlıklarında veya iktisadi değerlerinde eksilme, zarar, yitik vb. tespit ederek mahkemeye başvurulması ya da dava açılması muhtemel olan olaylara bakmaktadır. Buradan hareket ettiğimizde adli muhasebenin niteliklerini şu şekilde sıralayabiliriz (Al, 2014: 104):

- Mali niteliktedir.

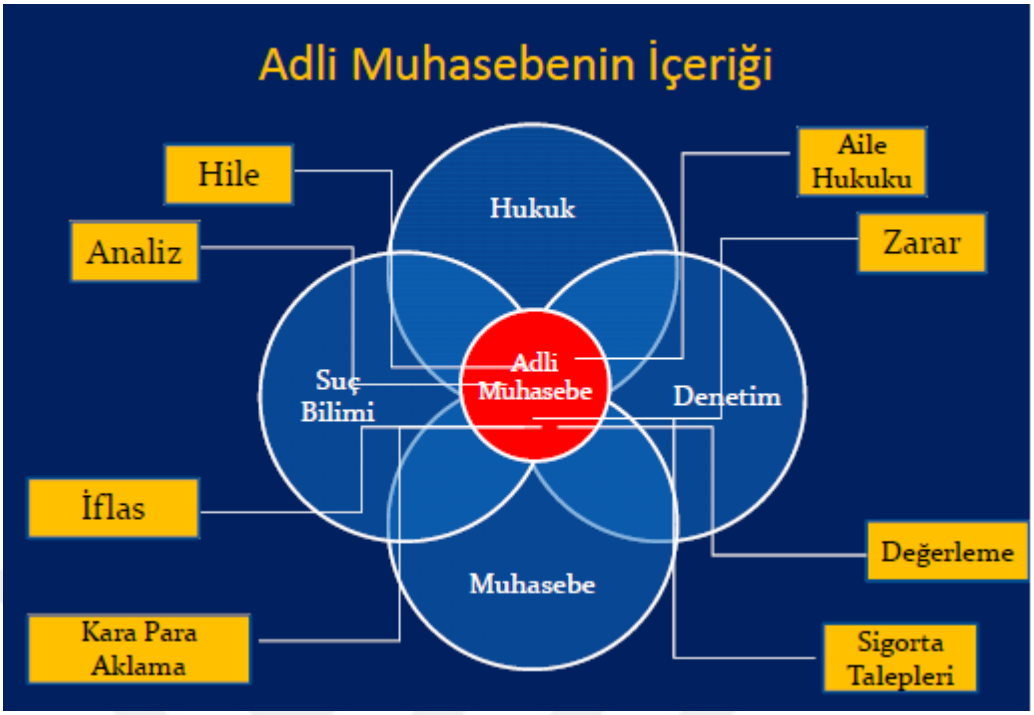
- Gerçek ve tüzel şahısların sahip olduğu ekonomik değerlerde, yaşanan kayıpları ve azalmaları (kar kaybı, zarar, ekonomik kar kaybı, haksız kazanç, zayiat vb.) ortaya çıkararak anlaşmazlık veya sorunları tespit eder.
- Mahkemeye ulaşmış/dava açılmış veya açılacak gibi özelliklere sahip olaylar ile ilgilenmektedir.
- Hile, kusur, suiistimal, yolsuzluk gibi hareket ve eylemlere bağlıdır.
- Güven unsurunun ortadan kaybolmasına sebep olan ve genel olarak belgelendirilmesi ve ortaya çıkarılması zor olan olayları kapsamaktadır.

Yukarıda belirtilen yaygın görüşe rağmen yapılan tanımlara baktığımızda, adli muhasebenin kapsamının sadece mahkemelerde ortaya çıkarılması gerekli olan konularla sınırlandırmanın yanlış olduğu görülür. Tam aksine; tanımlarda bulunan söylemlerle belirtilmek istenen, adli muhasebe yalnızca mahkemelere intikal etmiş olaylarla alakalı bir muhasebe dalı değil, aynı zamanda firmalardaki hile, yolsuzluk gibi konuların tespit edilmesiyle de alakalıdır. Adli muhasebe çalışmaları neticesinde ulaşılan bilgiler bir mahkeme aşamasında kullanılabilmenin yanı sıra herhangi bir firmanın hesapsal hareketlerinin incelenmesi ve gerekli olan önlemlerin alınması hususunda da kullanılabilir (Karacan, 2012: 108).

2.1.2. Adli Muhasebenin İçeriği

Yukarıdaki tanımlardan anlaşılacağı gibi adli muhasebe, genel olarak muhasebe, finans, denetim, hukuk, sayısal yöntemler, araştırma ve sorgulama, davranış bilimleri gibi becerilerin kanıtların toplanması, analizlerin yapılması ve değerlendirilmesi, bulguların raporlanması gibi hizmetler için kullanılmasıdır. Adli muhasebenin içeriği aşağıdaki Şekil.4 ile açıklanmıştır (Bozkurt, 6):

Şekil 4: Adli Muhasebenin İçeriği

Kaynak: Bozkurt, 6.

2.2. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ

Adli muhasebeyi tanımladıktan sonra, bu mesleği yapan adli muhasebecilerin kimler olduğu, yetkinliklerinin neler olduğu ve nerelerde çalıştıkları konularını açıklamak bu mesleği daha iyi anlamak için yararlı olacaktır (Açık, 2016: 1076).

İş hayatında artan anlaşmazlıklar, ihtilaflı alanlarda artışa sebep olmuş ve adli muhasebecilik mesleğine olan ihtiyaçta da bu oranda bir artış olmuştur. Özellikle, iş hayatındaki aldatmak için yapılan yolsuzluklar ve davranışlar; hileli faaliyetler ve bu tarz durumların muhasebeleştirilmesi; bunların içinden mahkemeye ulaşanların değerlendirilmesi ve neticeye ulaştırılması sürecinde adli muhasebecilik mesleğinden faydalanılmaktadır. Adli muhasebecilik mesleğinin çalışma kapsamına giren konuların içinde, anlaşmazlık davaları; borç ya da alacak itiraz davaları; arabuluculuk ve tahkim davaları; hakemliğin gerekli olduğu davalar; şirket birleşme, dönüşüm ve tasfiyeleri; firma değerlemesi; kurumsal incelemeler; muhasebe-finans analizleri; öz varlık tespit davaları; ortaklık ve hissedar davaları; işi bırakma ve işten çıkarma, işin durması davaları; işletme/iş gören hile soruşturmaları ve rüşvet; yangın, trafik kazaları, sel gibi sigorta konusuna giren davalar; boşanma davalarındaki finansal uyuşmazlıklar; firmanın zarara uğratılması ile alakalı olan davalar ve

meslekî ihmal davaları vb. davalar sayılabilir (Bekçioğlu, Coşkun ve Gümüş, 2013: 6).

Bu açıdan bakıldığında hukuk ve muhasebe bilimini bir araya getiren adli muhasebecilik geleneksel muhasebe bakış açısına farklı bir boyut katmıştır. Adli muhasebecilik mesleğindeki gelişmelerin en önemli sebepleri içerisinde, denetleme komitelerinin ve iç denetlemenin tüzel hileleri ortaya çıkarmada yeterli olmadığı, malî müfettişlerin sorunu tek açıdan araştırması ve iç denetçilerin yolsuzlukları tespit etmede başarısız olmaları gösterilebilir (Owojori ve Asaolu, 2009: 185).

Bu doğrultuda adli muhasebeci finansal bilgileri, ileri seviyede finansal analize ihtiyaç duyulan herhangi bir çatışma, anlaşmazlık ya da soruşturmada mali suçların faillerine karşı mahkeme tarafından ipucu olarak kabul edilebilecek bir şekilde toplayan, yorumlayan ve ilgililere sunan kişi olarak tanımlanabilmektedir (Yazarkan ve Kaygın, 2016: 164).

Adli muhasebecilerden genellikle, tartışmaya konu olan bir finansal olayın mahkemeye taşınıp taşınmayacağına karar vermesi istenilmektedir (Aktaş ve Kuloğlu, 2008: 104).

2.2.1. Adli Muhasebecilik Mesleğinin Gelişim Süreci

İlk adli muhasebe davası ise 1817 yılında Kanada'da Meyer ve Sefton davasında müflisin mallarının değerlendirilmesi konusunda bir uzman muhasebeci müflisin hesaplarını inceleme hususunda görevlendirilmiş ve şahit olarak mahkemeye çağırılmasıyla belgelenmiştir (Buckstein, 2).

Muhasebecilerin uzman şahitlik ile ilgili hazırladıkları birçok sözleşme örnekleri 1824 yılında yayınlanan bir genelge de görülmektedir. Aynı şekilde adli muhasebeciliğin alt dalı olan uzman şahitlik ile ilgili birçok bilimsel makale 1900'lü yıllara kadar yayınlanmıştır (Gülten ve Kocaer, 2011: 38).

Aslında adli muhasebe konusu en başta ABD olmak üzere birçok Avrupa ülkelerinde 1980'li yılların başlarından sonra yoğun olarak ortaya çıkmaya başlamış, bilhassa denetim hususunda muhasebe bilgilerinin kullanılması yoluyla uygulamaya koyulmaya çalışılmıştır. Adli muhasebecilik mesleği konusuna bakıldığında ülkemiz açısından çok fazla çalışmanın bulunmadığı, Avrupa ülkelerinde olduğu kadar bir gelişme olmadığını da söylemek yanlış değildir (Karacan, 2012: 106).

1990'lü yıllara ulaşıldığında ise Uluslararası Adli Denetçiler Amerikan Kolejinin (American College of Forensic Examiners International - ACFEI) kurulumu ile 1997 Amerikan Adli Muhasebeciler Kurulunun faaliyetlerine başlaması mesleğin uygulamada gelişme göstermesine yararlı olmuştur. Tüm bu düzenlemelerin yapılması ile denetim kuruluşlarının sağlamış oldukları hizmetlerin bazıları, adli hizmetlerin içerisinde olduğundan dolayı bir adli muhasebeci tarafından verilmesinin gerekli olduğu ortaya çıkarılmış bu sayede adli muhasebeye verilen önem büyük oranda artmış ve birçok denetim şirketi hizmetlerini adli muhasebe uygulamalarını içerecek biçimde genişletmiştir (Çabuk ve Yücel, 2012: 31).

Günümüzde denetim ve muhasebe mesleği bütün dünyada önemli bir farklılaşma süreci içerisindedir. İlk olarak 21. Yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde ve ardından Avrupa'da tespit edilen muhasebe ve denetim skandalları denetimin "güven sağlama" öğesini sarsarak, bu yaşanan farklılaşmada önemli birer itici güç olarak görülmüştür. Bu farklılaşma sürecinde firmalar denetim fonksiyonunu, muhasebe sisteminin işleyişini ve denetçilerin yetki, görev ve mesuliyetlerini sorgulamaya başlamışlardır. Ayrıca bu farklılaşma sürecinde denetim firmalarının yanı sıra doğrudan denetçiler içinde bazı düzenlemeler (Sarbanes-Oxley Yasası, Alman On Adım Programı v.b.) yapılmıştır. Yapılan düzenlemelerin içerikleri ve isimleri her ne olursa olsun bir hedefi ortaktır; buda "denetimin güven sağlama" öğesini kuvvetlendirmektir. 21. Yüzyılda muhasebe ile ilgili büyük yankı uyandıran en önemli durumlardan biri yaşanmış olan muhasebe skandallarıdır. Tüm bunlar ile görülmüştür ki firmalar hile olaylarından korunmak için daha farklı yöntemler bulmalıdır. Bu arayışın içinde olan çevreler "Adli Muhasebecilik" ismiyle anılan muhasebe ve denetim mesleğine yönelmiştir (Elitaş, 2012: 155).

2.2.2. Adli Muhasebecilik Mesleğinin Önemi

Adli muhasebeciler, geleneksel denetleme yaklaşımlarından farklı bir bakış açısıyla olaylara bakmaktadırlar. Adli muhasebeciler, değerleri hesaplamak ve sonuç çıkarmak için ayrıntılı biçimde belgeleri incelerler. Finansal veya finansal olmayan kaynakları, adli muhasebeciler hileli işlemler bulunabileceği ve dolandırıcılık suçuna konu olabileceği kuşkusuyla soruştururlar. Ayrıca adli muhasebeciler, sadece rakamlara değil, bu rakamların arka planlarındaki gerçekleri tespit etmeye de çalışmaktadırlar (D. Keleş ve Ü. Keleş, 2014: 57).

Adli muhasebe hukuki problemleri çözüme ulaştırmayı sağlamakla beraber işletmelerde hile ve yolsuzlukların sürekli artış göstermesi sebebiyle giderek önemi artan bir bilim olma yolundadır ve son yıllarda en başta ABD olmak üzere birçok ülkede hızlı bir ilerleme sergilemiştir (Çabuk ve Yücel, 2012: 68).

Dünyadaki muhasebe skandallarının art arda patlak vermesi sebebiyle, adli muhasebecilik mesleği, gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır (Uyar, 2015: 178).

2.2.3. Adli Muhasebecilik Mesleğine İhtiyaç Duyulmasının Nedenleri

Adli muhasebeye gereksinim duyan şahıs ve kurumların farklı olması genellikle adli muhasebeye karşı olan beklentilerinin de farklı olmasına sebep olmuştur. Adli muhasebeciye gereksinimi olacak taraflar ise aşağıda maddeler halinde dizilmiştir (Gülten ve Kocaer, 2011: 22):

a) Avukatlar,
b) Polis, Jandarma Gibi Kolluk Kuruluşları,
c) Sigorta Sirmaları, Bankalar, Özel Finans Firmaları
d) Mahkemeler, Savcılar, Hâkimler vs.
e) Kamu Kurum ya da Kuruluşları
f) Bir olaydan dolayı mağduru olduğuna, haksızlığa uğradıklarını düşünen kimseler.

Günümüzün gelişen iletişim ve ulaşım imkânları gün geçtikçe yeni suç yöntemleri ortaya çıkarmaktadır. Sonuç olarak hem uğranılan mali kayıplar hem de suçlardan etkilenenlerin sayısı artmaktadır. Firma yöneticileri ya da çalışanları hatta ortakları kendi çalıştıkları firmayı hileye uğratarak firmadan hizmet ya da mal, kıymetli evrak, para veya müşteri çalmaktadırlar. Bu tarz durumları adli muhasebe ortaya çıkarmaktadır. Hukuk sisteminin yavaş ilerlemesi haklı olanın hakkını alamamasına bazen davaların uzamasına sebep olmaktadır. Savcı, hâkim ya da avukatlar için muhasebe yönü yüksek kanuni anlaşmazlıklarda yorum yapmak ve bir neticeye ulaşmak zordur. Adli muhasebe avukatlara, suç mağdurlarına savunmalarını hazırlayacak ya da karşı tarafın savlarını çürütecek delil ve belgeleri sağlamaktadır. Sadece rapor vermekle kalmayıp ayrıca yürütülen davalarda sözlü ve görsel rapor sunumu yapılmakta savcı, hâkim ya da karşı taraf avukatının soruları cevaplanmakta

ve böylece olayın çözülmesiyle sonuca ulaşmaktadır (http://adli-muhasebe.com/index.php?option=com_content&view=article&id=9&Itemid=9).

Ekonomi ile ilgili kanunlarında açıkça belirtilmiş olan ve gelişmekte olan ülkelerde rüşvetin, şirket iflaslarının ve yolsuzluğun artması adli muhasebecilik mesleğini gündeme getirmiştir. Hukuk firması ve mahkemeler anlaşılması güç muhasebe konularının araştırılması ve yolsuzluğun ispatlanması için adli muhasebecilere gereksinim duymaya başlamıştır (Ciğer ve Topsakal, 2015: 70).

Adli muhasebecilik mesleğinde ilerlemeler yaşanmasını gerekli kılan en önemli sebepler; firmalarda yaşanılan yolsuzlukların gün geçtikçe artması ve bu durumların tespit edilmesinin ayrıca gerekli önlemlerin alınmasının giderek güçleşmesi ile mahkemelerin ve avukatların davanın doğru bir şekilde yürütülebilmesi için uzman desteğine gereksinim duymaları olarak söylenebilir (Çankaya ve Gerekan, 2009: 96).

Genellikle adli muhasebeye olan gereksinim ortaya çıkarıldıktan sonra yapılması gereken en önemli nokta adli muhasebeye gereksinim duyan şahısların nasıl bir güdü ve nedene sahip olduklarının incelenmesidir. Polis Kuvvetleri, Avukatlar, Sigorta Şirketleri, Mahkemeler, Bankalar, İş dünyası, hükümete bağlı kuruluşlar ve hükümet temsilcileri adli muhasebeye gereksinim duyarlarken şahsi bakış açılarıyla olaylara baktıklarından dolayı farklı istek ve nedenleri, farklı düşünce ve güdüleri vardır. Adli muhasebeciye gereksinim duyan taraflardan bir kısmının gereksinim duyma nedenleri aşağıdaki biçimde sıralanabilir (Gülten ve Terzi, 2014: 21-23):

Avukatlar;

- Karşı tarafın müdafaasını çürütecek, boşluklarını tespit edecek kanıt, bilgi ve bulguları elde etme ihtiyacı,
- Kendi müdafaasını oluşturacak, müvekkilinin suçsuz olduğunu kanıtlayacak delil, bilgi ve analizleri elde etme ihtiyacı,
- Müvekkilinin suçsuz çıkmasının imkânsız olduğu durumlarda olabilecek en az cezayı alması için kanıt, bilgi ve dokümanlara sahip olma ihtiyacı,
- Savunma oluşturulduğu sırada olayla ilgili muhasebesel yönü fazla olan bölümleri anlama ihtiyacı,

Polisler;

- Polis okulları ya da akademilerinde yeterli oranda muhasebe ya da adli muhasebe dersleri verilmediğinden, sürekli farklılaşan ve anlaşılması güç bir yapıya sahip olan düzenlemelerden dolayı çözümleyemedikleri olaylarla alakalı üst seviyede muhasebesel analize sahip olma ihtiyacı,
- Polis teşkilatları bir finansal olayda kimin masum olmadığını ya da kimlerin hangi finansal kazançları elde ettiği veya hangi zararlara maruz kaldığını ortaya çıkarmak için adli muhasebecilere ihtiyaç duyabilirler.
- Polis teşkilatları araştırma konusu ile alakalı olması muhtemel muhasebe hile veya yolsuzluklarının ortaya çıkarılmasına ihtiyaç duyabilir.

Sigorta Firmaları;

- Sigorta firmaları aleyhine gerçekleştirilen mali özellikteki dolandırıcılık vakalarını aydınlatmak için,
- Sigorta ödemelerinde oluşan zararın, mali kayıp ve kazançların doğru bir şekilde tespitinin yapılması için,
- Gelir tablosu, bilanço veya diğer finansal tabloların hepsinin ya da bazı hesap kalemlerinin doğruluğunun incelenmesinin gerektiği durumlarda,

Bankalar;

- Kredi ve kredi kartı dolandırıcılık vakalarında,
- Bankada yapılan hile, suiistimal ve yolsuzluk vakalarının incelenmesinde,
- Bankacılık kanununda belirtilen suçların çözümlenmesinde muhasebesel tarafı ağırlıklı olan finansal vakaların aydınlatılması,

Mahkemeler ise;

- Dava konusu olan vakanın muhasebesel yönünün tümüyle aydınlatılması sırasında,
- Tarafların savunduğu muhasebesel savların hangisinin doğru olduğunu ortaya çıkarmakta,
- Mahkemeler uzman şahitlik hizmetleri kapsamında adli muhasebeciye sorular yöneltmektedir.

2.2.4. Adli Muhasebeciliğin Kapsamı

Adli muhasebeciler iş hayatındaki problemlerin detaylarına değinerek sayıların ilerisine bakacak biçimde eğitilmişlerdir. Ayrıca bu meslek aracılığıyla,

muhasebe bilgisi ve yeteneği, yasalar önündeki konular için kullanılmaya başlamıştır. Mesleğin kapsamını üç bölüme ayırabiliriz (forensic-acoounting, 2005):

- Dava Destek Danışmanlığı,
- Uzman Tanıklık,
- Hile Denetçiliği ya da Araştırmacı Muhasebecilik

2.2.4.1. Dava Destek Danışmanlığı

İçeriğinden kolay bir şekilde anlaşılacağı üzere mesleğin bu uygulama kısmında, adli muhasebecilerin bir adli dava öncesinde ya da devam etme sürecinde ilgili avukata farklı açılardan hizmet vermesi bulunmaktadır. Günümüz iş dünyasında avukatların yürütmek durumunda kaldıkları bir davada adli muhasebecilerin vereceği hizmetlere gereksinim duyacaktır. Dava destek danışmanlığının uygulama alanı çok kapsamlıdır. Avukatlara adli muhasebecilerin dava öncesinde ya da dava esnasında verecekleri hizmetler gerekli olan bilgilerin ortaya çıkarılması ve toplanan bilgilerin analiz edilmesidir. Gerekli olan bilgilerin ortaya çıkarılması sürecinde, avukatların bir hukuki işlemde ihtiyaç duyacakları bilgilerin alakalı, doğru ve yeterli olarak belirlenmesi ve sunulması çalışmasına yer verilmektedir. Analiz etme aşamasında ise, mahkemeye sunulacak, içeriğinde finansal konuların olduğu bilgilerin değerlendirilmesi ve avukatların bu bilgileri yorumlamasına destek olma hedefi söz konusudur (Toraman, 2011).

Dava destek danışmanları, bir avukatın gözetiminde çalışırlar ve sunulan spesifik ayrıntıların ve delillerin mutlaka ortaya çıkması gerekmeyen özel ayrıcalıklara sahiptirler (Rezaee. Vd., 2016:107).

Anlaşılacağı üzere adli muhasebeciler, mahkemelerde yeterli donanıma sahip profesyonel hizmet olarak dava destek danışmanlığı hizmeti sağlar (Enofe, Okpako ve Atube, 2013: 68).

Dava destek danışmanlığı alanına birçok konu girmektedir. Bunlar aşağıdaki gibidir (İsmmmo Akademi, 2011: 11):

- Çeşitli yolsuzluk davaları,
- Firma değerlemeleri,
- Zarar ve ziyan tahminleri,
- Sigorta uyuşmazlıkları,
- Anlaşmalardan kaynaklanan problemler,

- İşletmeler arası problemler,
- Patent, hak ve markalarla alakalı doğan problemler,
- İflas vakaları,
- Firmalarla alakalı ayrılma ve birleşme davaları,
- Boşanmalarla alakalı mali uyuşmazlıklar.

2.2.4.2. Uzman Şahitlik

Uzman şahitlik, asıl dilinde "Expert Witness" olarak isimlendirilmektedir. Bu kavram, dilimize uzman tanıklık ya da uzman şahitlik olarak çevrilmiştir. Fakat bu kavramın içeriğine bakıldığında ülkemizde bulunan bilirkişilik kurumuyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu kavram aşağıda detaylı olarak açıklanmıştır (Çankaya, Dinç ve Çoban, 2014: 73).

Bir uzman şahit, eğitimi, deneyimi ve yeteneğinden dolayı bazı konularda ortalama bir kişinin bildiğinden daha fazla bilgiye sahip olduğuna inanılan ve uzman görüş, bilgi toplayıcı olarak anılan, başkaları tarafından fikirlerine yasal olarak güvenilen bir şahittir. Uzman şahitler ayrıca uzmanlık alanları ile ilgili gerçekler hakkında bilirkişi tanıklığı yapabilir. Bazı zamanlar onların tanıklığı, itibarlarının zarar görmesi yönünde öğrenilmiş bir tez ile çürütülebilir (Mbama, 2008).

Genellikle Uzman şahit ve uzman danışmanın rolü danışanının adına avukatı tarafından talep edilmiş ise ortaya çıkmaktadır. Muhasebe uzman şahidi, benzer sonuçlara ulaşabilmelerin şahit, yasaları uygulayarak muhasebe meseleleri ışığında geçerli sonuçlara ulaşmak için mahkeme heyetine yardımcı olacağına dair yeminle sözlü tanıklık ederek ve yazılı raporlar ile yol göstermelidir. Uzman şahidi muhasebesi kısmi olarak politika ile benzer olabilir. Uzman şahit muhasebecisi uyuşmazlık içinde bulunan taraflardan bağımsız olmalıdır, O gerçeklerden ve tecrübelerinden sonuç çıkarabilir. O eğer bulduğu sonuçları kanıtlarıyla gösterebilirse güçlü bir uzman tanıktır (Telpner ve Mostek, 2002: 1).

Yukarıda da belirtildiği üzere adli muhasebeciler, jüri üyelerine muhasebe ve finansal raporlama tekniklerini öğretmek için uzman tanıklık da yapmaktadır. Dava danışmanlığı ve uzman şahitlik hizmetleri, hem mali verilerin daha iyi anlaşılmasına, yorumlanmasına ve kullanılmasına yönelik olarak mahkemenin karakterlerine (örneğin, avukatlar, jüri üyeleri, hâkimler) yardımcı olmak için hem muhasebe eğitimi uygulayacakları hem de uygulamada bulunmaları bakımından benzerlik

göstermekle birlikte, farklılıkları vardır. Uzman tanık olarak görev yapan adli muhasebeciler, mesleki şüpheciliği muhafaza etmeli ve karşıt çapraz soruşturma uzmanıyla güvenilirlik kurmak için objektif ve tarafsız kalmalıdır. (Rezaee. Vd., 2016: 107).

2.2.4.3. Hile Denetçiliği veya Araştırmacı Muhasebecilik

Genellikle cezai konuların araştırmasıyla araştırmacı muhasebecilik ilgilenir. Gayrimenkul dolandırıcılığı, iş gören hilesi, rüşvetçilik, sigorta dolandırıcılığı vb örnek gösterilebilir. Adli muhasebeciler, hile denetçileri olarak firmada ne şekillerde ve kimler tarafından hile yapılabileceği hususlarda bilgi sahibi olmalıdırlar (Pazarçeviren, 2005: 5).

Bunun yanı sıra adli muhasebeciler, dokümanlarda, kayıtlarda veya yapılan işlemlerde olabilecek hatalar sebebiyle oluşacak problemlerde de firma yönetimine destek olabilmektedirler. Firma yönetimi, firmaya yöneltilen cezalar hususunda ya da hissedarların firmaya karşı açtığı suç unsuruna sahip davalarda olası idari hataların var olup olmadığı hususunda da adli muhasebecilerden yararlanılabilmektedir (Karacan, 2012: 112).

Adli muhasebeciler, hile iddialarının olması durumunda hile araştırmacıları olarak görev yapar. Hile araştırmacılar, hile faaliyetlerini tespit etmek ve rapor etmek için finansal verileri ve diğer kanıtları inceliyor. Tipik mali beyan denetimi ve hile soruşturmasının temel amacı, mali raporların güvenilirliğini, doğruluğunu eksiksizliğini ve şeffaflığını doğrulamak için yeterli delil toplamaktır. Denetçiler, finansal tabloların yanlış veya dolandırıcılıktan kaynaklanıp söz edilmese de önemli yanlışlıklar içermeyeceğini makul bir şekilde garanti ederken hile araştırmacılarının dikkatleri hile olasılığına işaret edebilecek en az bir olay veya işlem araştırarak sahtekârlık keşfetmek ve caydırmaktır (Rezaee. vd., 2016: 107).

Günümüz dünyasında hileli eylemlerin kapsamında ve bu tür eylemlerin sebep olduğu zarar tutarlarında büyük oranda artış yaşandığı görülmektedir. Bu hilelerin kapsamı aşağıdaki biçimde özetlenebilir (Açık, 2016: 1081):

- Firma çalışanları tarafından çalıştıkları firmaya karşı gerçekleştirilen hileler,
- Beyaz yakalılar olarak isimlendirilenler tarafından gerçekleştirilen hileler,

- Firma üst yönetim yetkililerini aldatmaya dönük gerçekleştirdikleri finansal tablo hileleri,
- Ticari rüşvetler ve aracılık ücretleri,
- Yatırımlarla alakalı gerçekleştirilen hileler,
- Banka işlemleriyle alakalı hileler,
- Elektronik para transferiyle alakalı olan hileler,
- Kredi kartı ile ilgili hileler,
- İnternet aracılığı ile gerçekleştirilen hileler,
- Bilgisayar hileleri.

Hile denetçiliği veya araştırmacı muhasebecilik detaylı olarak çalışmanın ilk bölümünde hile denetimi başlığı altında anlatılmıştır.

2.2.5. Adli Muhasebecinin Görev ve Sorumlulukları

Adli muhasebe kavramı tanımladıktan, adli muhasebecilik mesleği hakkında çeşitli bilgiler verdikten ve ayrıca bu mesleği yapan adli muhasebecilerin kimler olduğu, nerelerde çalıştıkları açıkladıktan sonra görev ve sorumluluklarının neler olduğu konularını açıklamak bu mesleği daha iyi anlamak adına faydalı olacaktır.

Adli muhasebeciler, karşılaştıkları vakalara karşı geleneksel denetleme tarzından farklı bir bakış açısıyla yaklaşmaktadırlar. Adli muhasebeciler, bir sonuca varmak ve değerleri hesaplamak için detaylı bir şekilde belgeleri incelerler (Keleş ve Keleş, 2014: 57).

Adli muhasebeciler, hukuki firmalar, şirketler, bankalar, devlet kurumları, sigorta şirketleri ve diğer kuruluşlar tarafından karmaşık finansal ve ticari konularda basit ve özlü bir şekilde analiz, yorumlama, özetleme ve sunma için çalışmaktadırlar. Adli muhasebeci mali denetimlerde kullanılanlara benzer bazı inceleme ve değerlendirme tekniklerini uygulayabilir, ancak bu prosedürlerin amacı tamamen farklıdır. Adli muhasebeci, sözleşme'nin özel ilkelerini karşılamak için gereken hesaplamaları doğrulamak için bir evrak dizinini inceleyebilir (Chakrabarti, 2014: 3).

Adli muhasebe sözleşmeleri özellikle hileyi engellemek için ve olma ihtimalini ortadan kaldırmak için yapılır. Avukatlar adli muhasebecilere hilenin yapılıp yapılmadığını belirlemek, para kaybının boyutunu tahmin etmek ve hileyi yapanın kim olduğunu ortaya çıkarmak için ihtiyaç duyar. Dava açma, kayıpları

ortaya çıkarmak için bir araç olarak seçildiği zaman, adli muhasebeciler zarar üzerine raporlar hazırlar ve bilirkişi tanıklığı verir (Dickson, 2016:1).

Adli muhasebecilik mesleği bu anlamda, adli yargı kurumlarının kararlarına destek vermek amacıyla, finans ve muhasebe konularında oluşan uyuşmazlık ve anlaşmazlıkların çözüme ulaştırılması için, özellikle, ticarî davalarda hukuk ve muhasebe arasında bir köprü vazifesi üstlenmekle sorumludur (Owojori ve Asaolu, 2009: 184).

Bir yargı üyesi için genellikle finans ve muhasebe konuları ile ilgili olarak dava dosyasının hazırlanması, davanın yürütülmesi ve sonuçlandırılması aşamalarında uzman bir kişinin yönlendirmesine ihtiyaç olacaktır. Çünkü günümüzde parasal alanlarda yapılan manipüle işleme ve hilelerin tespit edilmesi sadece hukuk bilgisiyle mümkün değildir. Bundan dolayı, adli muhasebecilerin tecrübe ve bilgilerinden faydalanmak keyfi bir durum değil zorunluluktur. Bu açıdan adli muhasebenin bilimsel düşünce çerçevesindeki görevi ve önemi ihmal edilemez (Usul ve Topçuoğlu, 2011: 64).

Bir avukat tüm bu konulara tecrübeli bir muhasebe uzmanının desteği olmadan da girmek için çabalayabilir ancak bunu kendi kendine yapmak için teknik yeteneğe sahip olsa bile bu aktiviteleri yürütmek için gerekli olan zaman ve çaba sınırlı olacaktır. Muhasebe araştırmalarına ve ilgili görevlere muhasebe uzmanını atayarak avukat tüm durumları denetlemek için dikkatini verir (Telpner ve Mostek, 2002: 16).

Adli muhasebeciler şüpheli finansal aktivite ve hileli aktivitelerin işaretlerini araması gereken yönetimde önemli rol oynar. Hile ve yolsuzluk girişimlerinin finansal raporlamada saptamak için adli muhasebe prosedür veya hizmetlerinin kullanımı kamu kesimi kuruluşlarda daha fazla adli muhasebeci çalıştırarak arttırılmalıdır. Adli muhasebeciler bireyler ve işletmeler tarafından gerçekleştirilen şüpheli finansal aktivite ve hile işaretlerini bulması gereken yönetimde de önemli rol oynamalıdır (Salleh ve Aziz, 2014: 361).

Adli muhasebeci tarafından genellikle gerçekleştirilen eylemlerin içeriği (Bhasin, 2007: 1002):

- Finansal kanıtları araştırma ve analiz etme,
- Finansal kanıtların analizini ve gösterimini desteklemek için bilgisayarlı uygulamalar geliştirme,
- Bulgularını rapor, sergi ve belge koleksiyonları şeklinde iletmek,

- Mahkemelerde tanıklık yapmak, uzman bir tanık olarak ve dava kanıtını desteklemek için görsel yardım hazırlamak da dâhil olmak üzere, dava sürecine yardımcı olmak.

Bir adli muhasebecinin faaliyet alanları çok özel konuları içine almaktadır. Bu konuları dikkate aldığımız zaman adli muhasebe uzmanına gereksinim duyulmasının sebeplerini de daha iyi bir şekilde anlayacağız. Adli muhasebecinin sunduğu hizmetler ya da bulunduğu görev alanları (Akyel, 2012: 81):

- Hissedarlık ve ortaklık davaları,
- Devlet ile ortaklaşa yapılan faaliyetler,
- Bireysel kaza, yaralanma davaları/otomobil kazaları,
- İnşaat sektörü,
- İş Değerlendirmesi,
- Firmayla/çalışanlarla alakalı hile araştırmacılığı,
- Firmaların finansal kayıplarına ilişkin davalar,
- Boşanmalar ile ilgili finansal anlaşmazlıklar,
- Çevresel Sorunlar,
- Mesleki ihmalcilik,
- Siber suçlar,
- Arabuluculuk,
- İş bırakma/sigorta firmalarıyla alakalı diğer tazminat talepleri gibi konuları kapsamaktadır.

2.2.6. Adli Muhasebecilerin Faaliyet Aşamaları

Adli muhasebe mahkemedeki uyuşmazlık, tartışma ve sonuç olarak çözüm için uygun muhasebe analizi sunar. Adli muhasebecinin faaliyetleri 7 aşamada sıralanabilir (http://www.forensicaccounting.com):

- Müşteriler ile görüşme yapılması; Olayda bulunan tarafların, eldeki sorunların ve önemli gerçeklerin anlaşılması için müşteriler ile gerçekleştirilen görüşme,
- Uyuşmazlıkların ortaya çıkarılması; Bu aşamada uyuşmazlığa konu olan tarafları ve uyuşmazlığın varlığını inceleme,
- Konu ile alakalı ön araştırmanın yapılması; Eylem planının ayrıntılı şekilde oluşturulmasından önce yapılması gereken bir ön araştırma ve bu

çalışma ile ileride yapılacak olan planlamanın daha doğru olması için zemin kurulmasını sağlama,

- Araştırma eylem planının oluşturulması; Yapılacak eylem planında müşteri ile gerçekleştirilen görüşmeden ve ön incelemeden elde edilen bilgiler dikkate alınarak ulaşılmak istenen hedefleri ortaya koyma ve hedeflere ulaşmada faydalanılacak teknikleri de belirleme,
- İlgili delilin bulunması; Davanın yapısı ile bağlantılı olarak delil; ekonomik bilginin, belgelerin, varlıkların bir şahıs ya da işletmenin, bir başka uzmanın ya da olayın tespit edilmesini açıklayan kanıt bulmayı kapsar,
- Analiz yapılması; aşağıda belirtilen analiz çeşitlerinden biri veya birkaçını kullanarak teknik araştırma yapmadır. Bu analizlerden birkaçı, ekonomik kayıpların hesaplanması, varlıkların izinin takip edilmesi, çok sayıdaki işlemin özetlenmesi, uygun indirim oranlarından yararlanarak şimdiki değer hesaplamalarının yapılması, regrasyon ya da duyarlılık analizlerinin gerçekleştirilmesi ve veri tabanı ile model gibi bilgisayar uygulamalarından ve çalışma tablosundan yararlanılmasıdır,
- Rapor hazırlanması; Yukarıdaki belirtilen aşamalardan sonra çoğunlukla araştırmanın boyutunu, görevin bölümlerini, elde edilen bulgular ve görüşlerin kısıtlarını, kullanılan tekniği içeren bir rapor düzenlenir. Rapor, delilleri uygun biçimde desteklemek ve açıklamak için gerekli şema ve grafiklerle sunulur.

2.2.7. Adli Muhasebecilerin Sahip Olması Gereken Özellikler

Öncelikle adli muhasebecilerin niteliksel özelliklerine açıklamak gerekirse; adli muhasebeciler tek bir şahıs değildir. Adli muhasebeciler işlevsel niteliklere sahip olmalıdır. Aslında adli muhasebeciler meraklı olmalı ve görevi yerine getirene kadar da öyle olmaya devam etme, işini bırakmamalı, bahsedilen eyleme karşı güvensiz yaklaşmalı, ayrıntılara dikkat etmede, yeni bilgileri elde etmede ısrarcı olmalı, hem özelde hem genelde karşılaştırılabilir olmalı, vakalara karşı sakin kalmalı, içgüdülerine güvenmelidir. Adli muhasebeciler güven duyulabilir olmalı ve sağlam insan ilişkileri kurabilmelidir (Büyükipekçi ve Kâğıtçı, 2016: 412):

Adli muhasebeciler cezai davranışın ardındaki dürtüleri anlamak ve çalışanları motive etmek ve teşvik etmek için dolandırıcılık önleme programları oluşturmak için psikoloji bilgisine sahip olmalıdır (Bhasin, 2013: 7).

Adli muhasebecinin özelliklerini maddeler halinde belirtmek gerekirse (Büyükipekçi ve Kâğıtçı, 2016: 412):

- Muhasebe kayıtlarını içinde bulunduran birçok sayıda ekonomik işlemi etkili bir biçimde sınıflandırmak ve yönetim bilgi sistemine hâkim olmak, anahtar olarak tercih edilebilecek sahte mali işlemlerin kolay bir şekilde belirlenebilmesi ve farklı işletim tekniklerine uygun yetenek ve tecrübeye sahip olması
- Hileyi tespit etmek ve önlemek için kuşkucu olmak ve bunu ortaya çıkarmak ya da çözmek için araştırmacı yönünü kaybetmeden uzun saatler boyunca çalışmak
- Özellikle, hukuki eylemin bir parçası olarak faaliyetlerine devam ediyorsa, görevini ve uzmanlıklarını yitirmeden doğruları söylemesi gerekir
- Siber suçlar olarak isimlendirilen ve hassas işlemlerde veya sanal ortamda daha zor ortaya çıkarılan suçları bulmak için gerekli bilgisayar bilgisine sahip olması
- Kişilik davranışlarını inceleme ve yorumlama kabiliyetine sahip olmak
- Hile senaryoları oluşturma kabiliyetine sahip olması gerekmektedir
- Kurumların iç kontrol sistemlerini kavrayabilme ve Riskleri değerlendiren, yönetim hedeflerine ulaşan, çalışanlarını bilgilendiren ve düzeltme ve değişiklikler yapılabilsin diye programın kalitesini gözlemleyen bir kontrol sistemi kurmak (Bhasin, 2013: 7).

Sonuç itibariyle, adli muhasebecilik mesleğini isteyen bir birey için sadece iyi bir muhasebe bilgisine sahip olmak yeterli değildir. Onlar adli muhasebecilik mesleklerinde tam anlamıyla başarıya ulaşmak için bazı özel bilgilere sahip olmasına rağmen ayrıca yukarıda bahsedilen şahsi özellikleri de taşımak zorundadır (Elitaş, Görgülü ve Karakoç, 2011: 7).

2.2.8. Dünya' da Adli Muhasebecilik Mesleğinin Gelişimi

Dünya'daki adli muhasebe uygulamalarının gelişimine baktığımızda bu uygulamaların en ilerlemiş olduğu ülkenin Amerika Birleşik Devletleri, ikinci sırada

ise Kanada' nın takip ettiği görülmektedir. Bir diğer ülke Avustralya, adli muhasebecilik il alakalı hukuki düzenlemeleri yapmıştır. Haliyle adli muhasebe uygulamalarının ilk olarak ortaya çıktığı ülke olan Amerika Birleşik Devletleri'nde ilerlemiş bir halde olması gerekir. Ancak Avrupa ülkeleri geçte olsa konunun önemini anlayarak adli muhasebe uygulamalarına yeni yeni başvurmakta ve mesleğin hukuki alt yapısını tamamlamaktadırlar. Ancak Amerika Birleşik Devletlerinde çok saygın bir konumu bulunan mesleğin ilerleyen zamanlarda daha da gelişeceği ve bu mesleği icraa edenlere sağlayacağı gelirin çok daha fazla artacağı beklenmektedir (Gülten ve Kocaer, 2011: 39).

Günümüz dünyasında globalleşme kavramı ile birlikte, firmalar da bu kavrama uyum sağlamak adına gelişmek istemektedirler. Firmaların gelişmeleri; gelirlerinin, varlıklarının, haliyle karlarının da yüksek olmasını sağlamaktadır Bu sebeple de firmalar, "dürüst" yollarla gelişemedikleri durumda, "hile" ile gelişme, daha doğrusu "gelişmiş gibi görünme" yoluna da gitmeyi tercih etmektedirler. Firmaların bu hileye yönelme girişimi, "adli muhasebe" kavramının önemini ortaya çıkarmaktadır. Dünyadaki muhasebe skandallarının ardı ardına yaşanması sebebiyle, adli muhasebecilik mesleği giderek daha da önem kazanmaktadır (Uyar, 2015: 178).

Yakın tarihlerde yaşanan şirket skandalları, ABD ile beraber bütün dünya finansal piyasalarına olumsuz yönde etki etmiştir. Tyco, Enron, Worldcom, Adelphia, Global Crossing, Parmalat, AOL Time Warner gibi büyük şirket skandalları, yatırımcıların güvenini zedelemiş ve 2000 yıllarından itibaren "adli muhasebe" ye olan gereksinimi artırmıştır (Uyar, 2015: 184).

Geçmişte şirket pay sahip ya da yöneticileri ancak bir sahtekârlık olasılığının var olduğu zamanlarda adli muhasebecilere başvurmaktaydılar. Günümüzde ise, Amerikalı iş adamları adli muhasebecilere gittikçe artan sayıda aktif hile kontrolörleri olarak başvurmaktadırlar (Pazarçeviren, 2005: 2).

2.2.9. Türkiye'de Adli Muhasebecilik Mesleğinin Gelişimi

En başta ABD ve Kanada ülkeleri olmak üzere birçok gelişmiş ülkelerde 1980'li yıllardan sonra hızla yayılmış olan adli muhasebecilik mesleği Türkiye'de benzer oranda ilerlemeye henüz ulaşamamıştır. Ülkemizde meslekle alakalı herhangi bir düzenleme henüz yoktur ancak adli muhasebecilik mesleğine uygulamacıların

ilgisi son birkaç yılda gelişme göstermeye başlamıştır. Fakat yaşanan ilerlemeler mesleğin uygulanmasına geçilmesi açısından yetersizdir (Çabuk ve Yücel, 2012: 45).

Adli muhasebecilik, batılı ülkelerdeki işlevi açısından bakıldığında hâlihazırda bulunan muhasebecilik mesleği niteliklerine ilave olarak dedektiflik, adli inceleme gibi kolluk kuvvetlerinin yetki alanına giren işlemlerin de yapılmasını kapsamaktadır. Pek çok Avrupa ülkesi ve Amerika'da kolluk kuvvetlerinin yetki alanları içinde bulunan bazı görevler özel kişi/kurumlarca belirli kısıtlar dâhilinde paylaşılmaktadır. Bir muhasebe meslek mensubunun ülkemizde kendi mükellefleri dışındaki üçüncü kişiler ile alakalı bilgi istemesi suç olarak nitelendirilmekte ve kendi mükellefleri ile alakalı olsa bile sınırlı bilgiye ulaşılabilmektedir. Bundan dolayı ülkemizde adli muhasebeciliğin uygulanabilmesi için çok detaylı kanuni düzenlemeler ve değişiklikler gereklidir. Ayrıca mesleki eğitim ve staj altyapılarının da geliştirilmesi gerekir (Akın ve Onat, 2015: 40).

Türkiye'deki ticari ve kanuni düzene uygun bir adli muhasebe uygulamasının oluşturulması için ise öncelikli olarak kanuni uygulamalarda yaşanan problemlerin ve beklentilerin ortaya çıkarılması gerektiği düşünülmüştür. Çünkü adli muhasebe uygulamalarının hızlı bir biçimde uygulamaya sokulabilmesi için Türkiye'nin kanuni yapısının piyasa beklentileriyle uyumlu olması gerekir (Altunay ve Acar, 2015: 44).

Son yıllarda, Türkiye'de adli muhasebe alanında çok sayıda akademik yayın bulunmaktadır. Yükseköğretim kurulu tez veri tabanına göre yedi doktora tezi ve Adli muhasebe ile ilgili yirmi dört yüksek lisans tezi yayınlandı. İş dünyasında adli muhasebenin rolünü araştıran makalelerin sayısı arttı. Bu akademik çalışmalar, adli muhasebe uygulamalarının halkın bilinirliğini artırmaya yardımcı olur. Dahası, bazı üniversiteler mevcut müfredatta adli muhasebe dersi eklemiştir. Mesela, Karadeniz Teknik Üniversitesi, işletme yönetimi doktora programında adli muhasebe dersi veriyor. Adli muhasebe ile ilgili birçok bildiri, Türkiye'de düzenlenen muhasebe konferanslarına sunulmuştur. Aralık 2007'de Uluslararası Suiistimal İnceleme Uzmanları Derneği dolandırıcılık karşıtı faaliyetleri teşvik etmek ve kurumsal dolandırıcılık faaliyetlerini hafifletmek için kuruldu. Uluslararası Suiistimal İnceleme Uzmanları Derneği, Sertifikalı Dolandırıcılık Derneği'nin(ACFE) Türkiye'deki temsilcisidir. Uluslararası Suiistimal İnceleme Uzmanları Derneği'nin vizyonu, üyelerine dolandırıcılık karşıtı eğitim vermek ve dolandırıcılık muayeneleri adına lobicilik faaliyetleri yürütmektir (Özcan, 2014: 22).

Ülkemizde henüz yeni yeni olan adli muhasebecilik mesleği, özellikle yapılan tüm uluslararası düzenlemelere rağmen hile ve yolsuzluklara engel olunamaması sebebiyle gerek akademisyenlerin gerekse muhasebe uygulamacılarının ilgi odağı haline gelmiştir. Mesleğe dönük olarak ülkemizde henüz herhangi bir yasal düzenleme ve temel eğitim programı bulunmamakla beraber adli muhasebecilik ve hile denetimi üzerine birçok bağımsız şirket kurulmaya başlamıştır. Bu şirketlerden ilki Fraud Research Corporation Uluslararası Hile Denetimi ve Danışmanlık Hizmetleri AŞ olup hile ve yolsuzlukların alıkoyulmasına kurumsal bir çözüm önermek hedefi ile 2011 yılında kurulmuştur. İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası (İSMMMO) tarafından ilk defa 2009 yılında düzenlenmeye başlayan "Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanı Programı" sonrasında sertifika alan 35 Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) tarafından kurulan bu kuruluş, bu alanda faaliyet gösteren birçok adli muhasebe şirketinin de önünü açmıştır. Bununla beraber yaklaşık 7 ay boyunca devam etmiş olan Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanlığı Programı sonrasında pek çok SMMM' nin unvanının başına "bağımsız adli muhasebe uzmanı" veya "bağımsız adli müşavir" unvanlarını vermesi ülkemizde adli muhasebecilik mesleğine olan ilginin artmasını sağlamıştır (Çabuk ve Yücel, 2012: 37).

Bunun yanında 6100 sayılı HMK ile "Bilirkişilik" ve "Uzman Görüşü" kavramları birbirlerinden ayrılmıştır. Kanunun 293. Maddesine göre *"Taraflar, dava konusu olayla alakalı olarak, uzman şahıslardan bilimsel konular hususunda fikir alabilmektedirler. Hâkim ayrıca ilave süre talep etmeden kendisinden rapor alınan uzman şahsın davet edilerek dinlenilmesine karar verebilmektedir ve uzman şahıs da her hangi bir geçerli sebebi bulunmadığı sürece mahkemeye gelmeğe mecburdur"* (HMK, 2011: Md.293).

Bu düzenleme ile beraber ülkemizde de adli muhasebe uygulamalarının dava desteği ve uzman şahitlik görevlerinin önü açılmıştır (Çabuk ve Yücel, 2012: 37).

2.2.10. Ülkemizde Adli Muhasebecilik Muadili Hizmetler

Ülkemizde; toplumda, ekonomik alanda ve iş dünyasında şahısların sebep olduğu suç oranları gittikçe artış göstermekte ve ayrıca avukatların davalarında bir uzman desteğine gereksinimi olacaktır. Bahsedilen suç durumlarının azaltılması ve önlenebilmesi hususunda adli muhasebecilere ihtiyaç vardır. Türkiye' de yeni yeni

tanınmaya başlayan bu mesleğe yakın olarak, bağımsız denetçi, iç denetçi, geleneksel muhasebeci ve bilirkişilik gibi birçok meslek mensubu vardır. Fakat genel standartlara uygun olarak eğitim almış bağımsız denetçi, iç denetçi, muhasebeci ve bilirkişilerle adli muhasebecilik mesleği arasında bazı farklar vardır ayrıca adli muhasebecilik mesleğinin kapsamı daha geniştir. Özellikle hilelerle mücadelede bu denetçilerden yeteri kadar başarı beklemek güçtür (Pazarçeviren, 2005: 18). Adli muhasebecilik mesleğiyle benzer yönleri bulunan ve ülkemizde adli muhasebecilik mesleği henüz pek fazla bilinmediği için daha çok kullanılan diğer adli muhasebecilik muadili olan meslekleri kıyaslayarak aralarındaki farkları gösterebiliriz.

2.2.10.1. Adli Muhasebecinin Bağımsız Denetçiden Farkları

Bağımsız denetçiler ile adli muhasebecilerin faaliyet alanlarında bazen çakışmalar olduğu söylenebilir. Fakat adli muhasebeci ve bağımsız denetçinin beklentileri ve rolleri oldukça farklılık göstermektedir. Mesleki denetim standartlarına açısından bakıldığında Denetimci, finansal tablolarda maddi hata olup olmadığı ve bunun yolsuzlukla mı yoksa hata sonucumu gerçekleştiği hususunda mantıklı bir bulgu tespit edebilmek için denetimi planlama ve uygulamadan mesuldür. Finansal tablolarda hilede asıl hedef aldatmak iken hata farkında olmadan yapılmış olan bir yanlışlıktır. Bağımsız denetimcinin rolü geçmişte günümüzdekinden daha sınırlıydı; bunun sebebi her daim, bağımsız denetimcinin görev ve sorumluluğunun öncelikle finansal tabloların; finansal durum, operasyonlar, sonuçlar ve bir kuruluşun finansal durumundaki farklılaşmaları göstermede sergilediği dürüstlük hakkında görüşlerini bildirmek olduğu düşünülüyordu. Kanun dışı eylemler yalnızca finansal tablolarda maddi hata oluşmasına sebep olabileceği durumlarda bağımsız denetimci açısından bir sorun olarak görülüyordu. 99 sayılı denetim standardında belirtildiği üzere bağımsız denetimcinin finansal tablolarda bulunan hataları ortaya çıkarabilmesi açısından, oluşan yeni zorunluluklara rağmen yolsuzluğun tespit edilmesi, çalışanların hileyi gizleme hususundaki bilgi ve kabiliyetleriyle bağlantılı olarak sınırlı ve genel olarak da zordur. Bağımsız denetimciler, çoğunlukla yolsuzluğu tespit edebilecek bireysel işlemleri araştırmaktan ziyade finansal tabloların doğruluğunu tespit etmeye yoğunlaşarak konuya daha yüzeysel olarak yaklaşmaktadır. Bu konuda hassasiyet

gösterilmemesinin sebebi, yeterli zamanın olmaması ve maliyeti kontrol etmektir (Chistansen vd., 2005: 70).

Yukarıda da belirtildiği gibi; geleneksel bağımsız denetimci, adli muhasebecilerin etkili bir şekilde yapacağı hileli uygulamaları sezmede kısıtlamalara sahiptir (Enofe, Okpako ve Atube, 2013: 68).

Denetçi finansal tablolarla alakalı rapor yazabilmek için genel geçer denetim yöntemlerine başvurmaktadır. Hâlbuki adli muhasebeci soruşturma, yazı analizleri gibi kaynağını kriminoloji ve hukuk bilimlerinden alan çok daha kapsamlı yöntemlerden yararlanmaktadır. Genellikle kredi kartı yolsuzlukları veya bilgisayar suçlarıyla alakalı olaylarda adli muhasebeci ileri bilişim metotlarını kullanmaktadır. Müşteri yönünden incelendiğinde denetçi finansal tabloların gerçekte olan durumu gösterip göstermediği konusunda kamuyu aydınlatma sorumluluğunu üstlenir ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu gibi bağımsız üst mercilere karşı sorumludur. Hâlbuki adli muhasebeciler mahkemelere ya da sözleşme yaptığı kişilere (Avukat veya mağdur olduğunu düşünen kişi) karşı sorumludur (Terzi ve Gülten, 2014: 31-32).

Adli muhasebeci ile normal bir bağımsız denetçi arasındaki önemli fark, birçok bağımsız denetçinin sadece dokümanları bunları destekleyen belgelerle kıyaslamaları ve bu şekilde yapmanın yeterli olacağını düşünmeleridir. Adli muhasebeciler ise, gereksiz belge varlığının ötesine geçmeli ve bu belgenin sahte ya da, ödemelerin bir çağrışım yapıp yapmadığı ve belgelerin tüm taraflarıyla düzgün olup olmadığının belirlenmesine yönelmelidirler. Son söz olarak belirtilmelidir ki, "Muhasebeciler rakamlarla ilgilenir, adli muhasebeciler rakamların da ötesiyle ilgilenir" (Pazarçeviren, 2005: 18).

2.2.10.2. Adli Muhasebecinin İç Denetçiden Farkları

Kurumlar organizasyonel yönetim ile iç denetim sistemini bir bütün olarak düşünüp desteklemelidir. Ortakların firmaya dava açma ve yöneticilerin de temel organizasyonel yönetim ilkeleri ile ilgili söz söyleme haklarının tanınması yoluyla ortaklar ve yöneticiler güçlendirilmelidir. Böylece firma işlemleri şeffafça belgelenerek bağımsız denetimciye verilmeli, ortakların oy verme hakları arttırılmalıdır. Kamu düzenlemeleri geliştirilmeli ve iyi düzenlenmiş muhasebe standartları ve bağımsız dış ve iç denetim fonksiyonu güçlendirilmelidir. Bağımsız

denetim süreci ile iç denetim süreci koordineli bir biçimde faaliyetlerini sürdürmelidir. Bir diğer deyişle, iç kontrol ile kreditörlere, yatırımcılara ve diğer kullanıcılara güvenilir finansal rapor düzenlenmesini sağlamak gerekmektedir. Ayrıca firmanın amaçlarının gerçekleştirilmesi için kaynakların verimli ve etkin olarak kullanıldığı ile alakalı kurumsal denetimlerin yapılması ve operasyonların ve finansal tablonun yasa ve düzenlemelere uygun olup olmadığının kontrollerinin yapılması da, iç kontrol sisteminin temel öğeleri arasındadır (Coşkun, 2013: 43).

Adli muhasebeci ile iç denetçi arasındaki farkları maddeler halinde sıralamak gerekirse (https://www.bayt.com/en/specialties/q/59487/what-is-the-difference-between-internal-audit-and-forensic-audit/):

- İç denetimci, yönetim yardımcısı olarak bir şirketin her alanını denetler, ancak adli muhasebeci finansal bilançolarda ki hile ve hataların herhangi bir türünü sezmek için başlıca denetim konusu üzerinde durur.
- İç denetçi potansiyel risklerin koruması ve sezilmesindeki iç kontrolün yeterlilik ve verimliliğini belirlerken adli muhasebeci gerçekleştirilmiş risk iddialarını araştırır.
- İç denetim, vurgunun iç kontrol üzerine olduğu denetim tabanlı risk ile ilgilenir. Bir organizasyondaki iç kontrol uyumunu kontrol etme, diğerleri arasında zayıf kontrolü tanımlama gibi işleri yürütür. Adli muhasebeci bir yolsuzluğun meydana gelip gelmediğini ispatlamak ve hile iddiasını araştırma ve onun doğruluğunu ispatlamak gibi işleri yürütür.
- İç denetçi bir kurumun faaliyetlerini kurumun değerine değer katmak için bağımsız ve tarafsız olarak araştırır. Adli muhasebecinin hedefi kuruma değer katmak, kurumun yararına faaliyet göstermek değil adaletin yerine getirilmesine katkıda bulunmaktır (Gülten ve Kocaer, 2011: 34).
- İç denetim sistemleri devamlı yürütülmesi gereken faaliyetler ya da sürekli verilmesi gereken hizmetler olarak genellikle değerlendirilir. Hâlbuki adli muhasebeciler olay bazlı çalışırlar. Adli muhasebecinin görevi muhasebe ağırlıklı yasal sorun çözülünce biter (Gülten ve Kocaer, 2011: 35).

2.2.10.3. Adli Muhasebecinin Geleneksel Muhasebeciden Farkları

Adli muhasebeci geleneksel muhasebeci gibi sadece muhasebe alanıyla değil, bazen mühendislik, tıp veya gerekli olması durumunda diğer disiplinlerden de bilgi

almayı gerektirebilmektedir. Tüm bunlar adli muhasebenin araştırmacı kimliğini ortaya koymaktadır. Adli muhasebe bir manada "araştırmacı-araştırmaya dayanan muhasebe" demektir. Adli muhasebecilik mesleğine karşı beklentiler geleneksel denetleme anlayışından da çok farklılık göstermektedir. Adli muhasebe ileri sürülen bir iddianın soruşturulmasıdır ve adli muhasebecilerden beklenilen kanunlar ışığında meseleye açıklık getirebilecek bir kanıt sunmasıdır (Karacan, 2012: 108-109).

Geleneksel muhasebeci' den daha yetenekli olan adli muhasebeci bilinen alışılmış mali denetim faaliyetlerinin de ötesinde çalışarak hizmet vermektedir. Söylenilen bu yetenekler hem nitel hem nicel özelliklere sahiptir. Nicel yetenekler yolsuzluğu araştırarak tespit etmek için rakamları incelerken güçlü olmayı içermesine rağmen, nitel yetenekler yasadışı eylemler yapılırken iç kontrollerin nasıl yapılmadan bırakıldığının tespit edilmesini içermektedir. Sonuç itibariyle adli muhasebeciler bir firmanın mali kayıtlarını incelerken daha aktif, sorgulayıcı ve şüpheci bir yaklaşım göstermektedirler (Balcı, 2014: 23).

Adli muhasebecinin geleneksel muhasebeciden farklarını maddeler halinde listelemek adli muhasebenin çalışma alanlarının çok daha net anlaşılmasını sağlayacaktır (Gülten ve Kocaer, 2011: 35):

- Geleneksel muhasebeciler mükellef ile devletin arasında bir nevi köprü görevi görerek ve tüzel kişilere ait olan teşebbüs ve işletmelerin finansal tablolarını düzenleyerek, yasal defterlerini tutarak beyanname ve bildirgelerini hazırlar ve ilgili birimlere verir. Ancak adli muhasebeciler firmanın faaliyetlerini gerçekleştirirken hukuki sorun oluşturacak olan hile, suiistimal ve yolsuzlukları inceler. Yani adli muhasebeci şüpheci bir bakış açısıyla araştırmalar yapar.
- Geleneksel muhasebeci müşterilerinin işlerini genel kabul görmüş muhasebe ilke ve standartları doğrultusunda gerçekleştirmektedir. Hâlbuki adli muhasebeci yazı analizleri, soruşturma gibi kaynağını hukuk ve kriminoloji birimlerinden alan çok daha kapsamlı yöntemlerden yararlanmaktadır.
- Müşteri açısından incelendiğinde geleneksel muhasebeci müşterisine ve vergi ziyanına kasten sebep olduğu durumlarda ise vergi idaresine karşı sorumludur. Oysa adli muhasebeciler sözleşme yaptığı kişilere (Avukat veya mağdur olduğunu düşünen kişi) veya mahkemelere karşı sorumludur.
- Geleneksel muhasebecinin yasal bildirimlerini yapacağı günler önceden mali takvime göre kanunlarla belirlenmiştir. Oysa adli muhasebecinin

karşılaşacağı olayların ve araştıracağı kapsamı çok geniş olduğu için işin standart plan ve programlara göre gerçekleştirilmesi mümkün değildir.

2.2.10.4. Adli Muhasebecinin Bilirkişiden Farkları

Bireyler veya kurumlar arasında tespit edilmiş ve mahkemeye intikal etmiş olan ve sadece genel/kanuni bilgiyle sonuca ulaşılması imkânlar dâhilinde olmayan her türlü davada hâkimler bilirkişi olarak isimlendirilen uzmanlara başvururlar. Başlı başına bir meslek olmayan bilirkişilik çeşitli meslek üyelerinin ilgili davanın konusuna bağlı olarak mahkemeye sundukları bir teknik yardım faaliyetidir. Türkiye'deki mali anlaşmazlık davalarında da bilirkişilik faaliyetler bu seviyededir. Fakat teknolojinin ve küreselleşmenin de etkisiyle mali özellikli suçlar giderek artmakta, farklılaşmakta ve çeşitlenmektedir. Bu suçları araştırmak ve doğru tespitler yapabilmek detaylı araştırmalar gerçekleştirebilme yetisi, ileri seviyede uzmanlık ve tecrübe gerektirmektedir. Bu gereklilik mali konulardaki bilirkişilik faaliyetinin zaman içinde yeterli gelmemesine ve henüz Türkiye'de resmi olarak tanınmayan fakat ABD, İngiltere ve Kanada gibi pek çok gelişmiş ülkede ayrı bir meslek olarak kabul görerek uygulanan adli muhasebeciliğin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Adli muhasebecilik firmalara, avukatlara, mahkemelere, polis güçlerine vb. kişi ve kurumlara dava desteği, hile araştırması ve uzman tanıklık hizmeti veren bir meslek grubudur (Yazarkan ve Kaygın, 2016: 162).

Türkiye'de hâlihazırdaki uygulamalar dikkate alındığında hukuk ile muhasebe konularının bir araya geldiği durumlarda konunun bilirkişilik uygulaması ile çözüme ulaştığı dikkati çekmektedir. İlgili yargı mercii tarafından görevlendirilen meslekle ilgili kişilere de bilirkişi denilmektedir. Fakat bilirkişilik uygulaması adli muhasebecilik ile eş değer görülebilecek kadar geniş kapsamlı olmadığı gibi daha önce bahsettiğimiz özelliklere sahip kişiler gibi olmaktan da uzaktır. Uygulamadaki biçimiyle bilirkişi olabilmek için, belirli bir eğitim seviyesine sahip olmak ve ilgili konuda çalışmalar yürütmüş olmak gibi genel özellikler yeterli görülebilmektedir. Hâlbuki adli muhasebecilik daha önceki başlıklarda söz ettiğimiz anlamdaki genel özellikleri taşımanın yanı sıra ek olarak bazı özel ölçütleri de gerekli kılmaktadır. Bunun sebebi adli muhasebeciliğin sadece muhasebe bilim dalıyla değil, diğer pek çok bilim dalıyla da bağlantılı olabileceğinden kaynaklanmaktadır. Bu açıdan konuyu değerlendirdiğimizde, bilirkişilik uygulamasından adli muhasebeciliğin daha

kapsamlı olarak düşünülmesi gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır (Karacan, 2012: 124).

Adli muhasebecini bir iç veya dış denetçiden, geleneksel muhasebeciden belli başlı farkları olduğu gibi bilirkişiden de farkları vardır. Bu farkları maddeler halinde sıralamak gerekirse (Gülten ve Kocaer, 2011: 37):

- Bilirkişi mahkemece kendisine verilen dosya ile alakalı olarak yazılı görüş bildirir iken, adli muhasebeciler ise firma faaliyetlerinde yasal sorunlara sebep olabilecek hile, suiistimal ve yolsuzlukları inceler. Yani adli muhasebecinin kuşkucu bir bakış açısıyla incelemesi salt bir yasal sorunun dışında çok daha kapsamlı bir alanı oluşturur.
- Bilirkişi kendisine mahkemece gönderilen olayla alakalı rapor yazabilmek için genel kabul görmüş olan araştırma ve denetim yöntemlerini kullanmaktadır. Hâlbuki adli muhasebeci soruşturma, yazı analizleri gibi kaynağını kriminoloji ve hukuk bilimlerine ait daha kapsamlı olan yöntemlerden yararlanmaktadır. Genel olarak bilgisayar suçları veya kredi kartı yolsuzluklarıyla alakalı durumlarda adli muhasebeci ileri düzey bilişim tekniklerinden yararlanmaktadır.
- Müşteri tarafından bakıldığın da bilirkişi sadece mahkemeye karşı bir sorumluluğa sahiptir. Genel olarak bilirkişilerin raporlarının açık ve yeterli olmaması sebebiyle bir mahkemenin aynı vakayla alakalı birkaç bilirkişiye başvurduğu ya da ilave açıklama istediğin de bulunduğu görülmektedir. Hâlbuki adli muhasebeciler mahkemelere veya Avukat veya mağdur olduğunu düşünen kişilere (sözleşme yaptığı taraflara) karşı sorumludur.
- Bilirkişi daha önceden belirlediği süreler içinde elinde bulunan dosyalarla ilgili görüş bildirir. Hâlbuki adli muhasebecinin karşı karşıya kalacağı olayların ve inceleyeceği konuların çok kapsamlı olmasından dolayı işin sabit bir plan ve programlara göre yapılması mümkün değildir. Adli muhasebeci çalıştığı durumlarla alakalı karşılaştığı, kuşkulandığı noktalara daha çok zamanını vermek zorundadır. Buda çalışmasının seyrinin araştırma, sorgulama sürecinde çok ciddi bir biçimde yön değiştirebileceği anlamına gelir. Bu nedenle adli muhasebecinin günü gününe belirleyebileceği sistematik bir çalışma programı yoktur.

- Bilirkişiler faturalar, muhasebe kayıtları, hesap özetleri, cari hesap mutabakatları gibi geleneksel muhasebe bilgilerinden yararlanırlar. Hâlbuki adli muhasebeciler delil toplama da sadece bu dokümanları yeterli bulmayıp, e mail kayıtları, kurum içi yazışmalar, msn görüşmeleri, kamera kayıtları, fotoğraflar gibi çok daha fazla kaynaktan yararlanmaktadır.
- Bilirkişi de adli muhasebeci de ulaşmış olduğu çalışmalarının neticesini yazılı olarak bir rapor aracılığıyla verir. Fakat bir bilirkişi hazırlamış olduğu bu raporun içeriğini sözlü olarak sunmazken adli muhasebeci sözlü olarak, düzenlemiş olduğu raporu mahkemelerde anlatır. Bu sözlü açıklamada, görsel sunum öğeleri, tablo ve grafikleri hitabet kabiliyetlerine uygun olarak kullanır.

Sonuç olarak bilirkişilik uygulamasında yaşanan bazı problemlere çözüm arayan uygulayıcı ve araştırmacılar, adli muhasebe ismi altında birçok çalışmaya imza atmışlardır. Araştırmacılara göre, adalet sistemindeki problemlerle başa çıkabilmenin, adli muhasebe anlayışının yaygınlaşması ile mümkün olacağına dair bir görüş vardır (Çankaya, Dinç ve Çoban, 2014: 71).

2.3. ADLİ MUHASEBECİLİKTE İNCELENEN SUÇLAR

Adli muhasebecilerden genel olarak suç vakalarından kaynaklanan mağduriyetler ile ilgili mali suç incelemeleri, ceza hukuku ve medeni hukuk davalarından doğan istekler, kamu ve özel sektörü gerçek veya tüzel kişileri hakkındaki incelemelerde bilgi vermeleri, hizmet sunmaları beklenmektedir. Genelde iyi eğitimli kişiler tarafından işlenen beyaz yaka suçları olarak isimlendirilen suçlarda olayın çok iyi bir şekilde planlanması, suçu yapanın veya işlenen suçun çok iyi gizlenilmesi gibi sebeplerle oldukça iyi bir inceleme ve soruşturma yapmak gerekmektedir. Kambiyo senetleriyle alakalı suçlar, bilişim suçları, kredi kartı dolandırıcılıkları, firmalardaki hile, yolsuzluk gibi mali suçlarla alakalı konularda adli muhasebe analizinin boyutları çok kapsamlı olabilmektedir (Gülten, 2010: 315).

Adli muhasebecilikte incelenen suçlar çok çeşitli ve kapsamlı olduğu için bu çalışmada hepsini tek tek saymak ve incelemek yerine önemli olduğunu düşündüklerimizi ve çalışmamızın asıl konusu olan suçları açıklamayı tercih edeceğiz. Adli muhasebenin konusuna giren suçlar özellikle mali ve ekonomik suçlar

olmaktadır. Kaynağını bankacılık kanunundan, icra iflas kanunundan alan suçlar gibi pek çok ekonomik suç saymak mümkündür. Buna ilaveten vergi kanunları vasıtası ile düzenlenen aslında vergi ceza hukukunun konusunu oluşturan mali suçlarda vardır. Adli muhasebecinin aslında inceleme alanına ekonomik suçlar girmektedir. Bu tarz suçların incelemesinde muhasebe bilgisinin önemli bir yere sahip olduğu kolay bir şekilde gözlemlenebilir. Ekonomik suçlarla alakalı olarak failden veya fiili yola çıkılarak birçok tanımlama mevcut olsa da üzerin de anlaşılmış veya genel kabul görmüş bir tanım tam olarak oluşturulamamıştır (Gülten ve Kocaer, 2011: 65).

2.3.1. Ekonomik Suçlar

İnsanlar paraya gün geçtikçe daha fazla değer veriyor bundan dolayı sadece Türkiye'de değil, bütün dünyada ekonomik suçlar hızlı bir biçimde artmaktadır. Ekonomik suçlar, sokak suçlarından daha az bir biçimde tespit edilmelerine rağmen, ekonomiye, topluma ve mali yapıya sokak suçlarından daha fazla zararlı olurlar. Haliyle ekonomik suçların dayanılamaz büyüklüğü, Türkiye Cumhuriyeti'ni Şubat 2001 tarihinde, tarihte görülmemiş bir mali ve ekonomik krize sürüklemiştir. Bu kriz; Türkiye'nin mali, ekonomik ve sosyal yapısında inanılmaz kayıplara sebep olmuş ve krizin etkileri hala tam olarak yok edilememiştir (Dursun, 2005: 225).

Ekonomik suçlar; ilk planda korunan yasal fayda bireysel özellikte değildir. Bu bulgu, yani yasal faydanın kamusal özellikte olması, bu suçların bireysel alana yönelik olan suçlardan ayrılmasına yarar sağlar. Ayrıca suçun, maddi konusu ile birlikte ele alınmasıyla kamusal özelliğe sahip diğer suçlardan farkı da ortaya konur. Haliyle ekonomi hukukunun dataları da gözetilerek ekonomik suçlar, bir bütün şeklinde veya tek tek mevcut ekonomik düzenin kurumlarına zarar veren ve bu yöntemle toplumsal ilişkilerdeki güveni sarsan ekonomik düzenin bütünlüğünü, çalışma biçimini tahrip eden, tehlikeye sokan her türlü davranış olup, bu türdeki hareketleri ceza hukukuna özel yaptırımlarla karşılayan hukuk da ekonomi ceza hukukudur (Mahmutoğlu, 2003: 3-4).

Ekonomik suçların temel özelliklerini bir şekil vasıtasıyla göstermek gerekirse:

Şekil 5: Ekonomik Suçların Temel Özellikleri

Kaynak: Gülten ve Kocaer, 2011: 66

2.3.2. Bankacılık Suçları

5411 sayılı son Bankalar K.' nın 3. maddesinde bulunan tanımlamalar bölümünde, banka teriminin, mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını belirttiği ifade edilmiş daha sonra ise belirtilen bu banka türleri tanımlanmıştır. Sözü edilen düzenlemeye göre (Karakehya, 2008: 64-65):

- Mevduat bankası: Bu Kanuna göre kendi adına ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet de bulunan kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu özellikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini,
- Katılım bankası: Bu Kanuna göre özel cari ve katılma hesapları aracılığıyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet de bulunan kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu özellikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini,
- Kalkınma ve yatırım bankası: Bu Kanuna göre katılım fonu veya mevduat kabul etme haricinde; kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet de bulunan ve/veya özel yasalarla kendilerine verilen sorumlukları yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu özellikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini, ifade etmektedir.

Günümüz dünyasında planlı ekonomi düzeni görüşü kabul görmekte ve devletlere, ekonomik hayatı düzene sokma ve gerekli olduğunda müdahale etme sorumluluğunu anayasalar yüklemektedir. Bu doğrultuda devletler, hazırladıkları plan ışığında bir ekonomi düzeni öngörmektedir. Bu anlamda, bankaların ve bunların faaliyetlerinin ekonomik hayat da önemli bir yere sahip olmaları, bu alanın öncelikle ve detaylı olarak düzen altına alınması neticesini doğurmaktadır.

Bankacılık ekonominin düzgün bir biçimde ilerleyebilmesi için çok önemli mesuliyetleri üstlenen bir kuruluştur. Bankacılığın temelinde güven esası olmasıyla birlikte parasal olayların faaliyetlerinin çok önemli bir kısmını oluşturması sebebiyle suçlular bakımından her zaman amaç olarak düşünülen bir yer olmuştur. Bu nedenle gerekli görülen güvenlik tedbirlerinin alınması özel önem arz ettiği gibi hukuk sisteminde de ilave cezalar ve korumalar öngörülerek caydırıcılık sağlanmak istenmektedir. Yukarıda bahsedilmiş olan ekonomik suçlar içinde en önemli yere sahip olan bankacılık suçlarını, bankacılık düzeninin ihlalinden kaynaklanan, bankacılık düzenini tehlikeye sokan, suçlar olarak belirtmek mümkündür (Dursun, 2006: 60). Bankacılık suçları kapsamına girebilecek çok fazla suç sıralanabilir. Ancak çalışmamızın ana noktası olan bankalarda yapılan muhasebe hileleri olduğu için özellikle bankaları maddi olarak etkileyecek ve zarara uğratacak suçlar üzerinde durulacaktır.

2.3.2.1. Bilgi ve Belge Vermeme Suçu

Bilgi ve belge vermeme suçu, özünde genel bankacılık düzeninin bir parçası olan "denetim ve gözetim düzeni' muhafaza etmektedir. Zira belge ve bilgi isteme hususunda, esas itibariyle bankacılık alanının denetim ve gözetimiyle sorumlu yetkili mercilere ve denetim görevlilerine yetki verilmiştir. Denetim görevlilerinin ve yetkili mercilerin görevlerini etkin bir biçimde yerine getirmeleri, haliyle verimli bir denetim ve gözetimin yapılabilmesi verilecek belge ve bilgilere bağlıdır. Gerçekleştirilen bankacılık faaliyetinin, yapılması gereken bankacılık düzenine uygun olup olmadığı, düzenlemelere uygun olsa bile bankanın emin bir şekilde çalışmasının, tasarruf sahiplerinin haklarının tehlike altında olup olmadığı gibi hususlar, söz konusu belge ve bilgilere bakılarak ortaya çıkarılacaktır. Bundan dolayı belge ve bilgiler denetim ve gözetim için vazgeçilmez bir araç olarak görülür. Tüm bu açıklamalar ışığında, yasa koyucu, öncelikle belirli durumlarda, durumla ilgili kuruluş ve kişilere bilgi verme yükümlülüğü yüklemiştir. Bankacılık düzeni açısından söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmemesi gibi durumları önemli kabul ederek incelediğimiz suçu öngörmüş ve son araç olarak ceza yaptırımına başvurmuştur (Dursun, 2006: 236).

Bankacılık Kanunu madde 153'te *"Bu Kanunla yetkilendirilen mercilerin ve denetim görevlilerinin istedikleri bilgi ve belgeler ile bu Kanun kapsamındaki*

kuruluşların, konsolide finansal tabloların hazırlanmasını teminen 38 inci madde kapsamında istedikleri bilgi ve belgeleri vermeyen kişi bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş yüz günden bin beş yüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu Kanunla yetkilendirilen denetim görevlilerinin görevlerini yapmalarına engel olan kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır" bilgi ve belge vermeme suçu bu şekilde tanımlanmıştır.

Burada tek yükümlülük belge verme yükümlülüğü olmayıp, istenilen bilgilerinde verilmesi şarttır. Bunun yanı sıra verilmiş olan bu belge ve bilgiler gerçek olmalı, gerçeği yansıtmalıdır. Adli muhasebeciler karşı karşıya kaldıkları hukuki sorunların çözümünde çoğunlukla bankalardan gelen belge ve bilgilere göre hareket etmektedir. Ayrıca bu bilgi ve belgelerin zamanında elde edilmesi adli muhasebeciler için büyük öneme sahiptir. Bankalar aşağıda yazılı kurum veya kuruluşlar talep ettiğinde belge ve bilgi vermek zorundadırlar (Gülten ve Kocaer, 2011: 74):

- Bankacılık Düzenleme Ve Denetim Kurulu
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
- Yabancı ülke yasalarına göre bu kuruluşların denkleri özel durumlarda
- Sermaye Piyasası Kurulu
- Maliye Bakanlığı
- Mahkemeler ve Diğer Yargı Kuruluşlar
- Rekabet Kurulu
- Adli Kolluk Kuvvetleri
- Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlar (İstatistik Kurumu gibi)

2.3.2.2. Denetim Görevlilerini Engelleme Suçu

Bilgi ve belge vermeme suçu başlığı altında da belirtilen bankacılık kanunu' nun 153'nci maddesinde "*Bu Kanunla yetkilendirilen mercilerin ve denetim görevlilerinin istedikleri bilgi ve belgeler ile bu Kanun kapsamındaki kuruluşların, konsolide finansal tabloların hazırlanmasını teminen 38 inci madde kapsamında istedikleri bilgi ve belgeleri vermeyen kişi bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşyüz günden binbeşyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu Kanunla yetkilendirilen denetim görevlilerinin görevlerini yapmalarına engel olan kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır"* şeklindeki açıklama ile bilgi ve

belge vermeme suçuna ilaveten denetim görevlilerini engelleme suçu da tanımlanmıştır.

Bu suçu işleyenler denetim görevlilerinin görevlerini yapmalarına engel olan bankaların temsilcileri ile banka görevlileridir. Denetim görevlileri ifadesi ile anlatılmak istenen bankaların iç denetim görevlileri ile bağımsız denetim kuruluşlarının (dış denetçi) görevlileridir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu denetçileri de elbette ki bu kapsama girmektedir. Dikkate alınması gereken bir diğer nokta ise bu görevlilerin görevlerini yapmasının suç teşkil ettiği zamanlardır. Yani vazifeleri dışındaki iş ve eylemlere girişmeleri hallerinde engel olmak suç değildir. Bankaların her zaman denetlenebilir, hesap verebilir durumda olmaları gerekmektedir. Bu nedenle denetim amaçlı gelen denetim görevlilerine görevlerini tam ve eksiksiz yapabilmeleri için gerekli ortamı sağlamak da mecburdurlar. Doğal olarak denetim görevlileri de görevlerini yerine getirirken bankanın normal faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyecek davranışlardan sakınmaları, kendi görev ve yetkileri çerçevesinde hareket etmeleri gerekir (Gülten ve Kocaer, 2011: 75).

Denetim görevlilerine engelleme faaliyetlerinin cezalandırılması yoluyla denetim görevlilerinin hiçbir güçlükle karşılaşmadan denetim görevini gerçekleştirebilmeleri, haliyle bilgi ve belge vermeme suçunda da belirtildiği gibi, etkin bir denetim ve gözetim düzeninin oluşturulması ve bunların bir neticesi olarak bankacılık düzeninin koruma altına alınması sağlanmış olmaktadır (Dursun, 2006: 251).

2.3.2.3. Gerçeğe Aykırı Beyan Verme Suçu

Bankacılık kanunu madde 155'te *"Bu Kanun kapsamındaki kuruluşların, bu Kanunda gösterilen merciler ile denetim görevlilerine ve mahkemelere verdikleri veya yayımladıkları belgelerdeki gerçeğe aykırı beyanlardan dolayı, bunları ve bunların düzenlenmesine esas teşkil eden her türlü belgeleri imza edenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin beş yüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır "* şeklinde gerçeğe aykırı beyan verme suçu ifade edilmiştir. Gerçeğe aykırı evrak düzenlenmesi ve bu evrakın kullanılmış olmasıyla bu suçu ortaya çıkacaktır. Böyle bir belge düzenlenmesinde amaç bulunulan durumdan olanı farklı

göstermekle beraber bu belgenin sunulduğu tarafı aldatmak da olabilir. Kasıtlı olarak gerçeğe aykırı belge düzenlenmesi bankacılık düzenini olumsuz etkileyecektir.

2.3.2.4. İşlemlerin Gerçeğe Aykırı Muhasebeleştirilmesi, Kayıt Dışı Bırakılması veya Bilançonun Hesap Mutabakatı Yapılmadan Çıkarılması Suçu

Sağlıklı ve doğru işleyen bir muhasebe sistemi; hem banka yönetim kurulu ve ortaklarının yerinde kararlar vermesinde hem suiistimal ve başarısızlıkların saklanmasını önlemede hem de denetimi kolaylaştırmada önemli bir görev üstlenmektedir. Bu nedenle uluslar arası alanda, muhasebe uygulamalarının işleyişi ile ilgili ortak standartlar getirilmekte ve doğru işleyişinin sağlanması, cezai yaptırımlar ile güvence altına alınmaya çalışılmaktadır (Tütüncü ve Güven, 2014: 31).

2002 yılının Haziran ayında, işlemlerinin kayıt dışında kalmasının engellenmesi, bankaların kayıt ve hesap düzeninde şeffaflık ve tekdüzenin sağlanması, faaliyetlerinin gerçekte olana uygun olarak sağlıklı ve güvenilir bir şekilde muhasebeleştirilmesi, konsolide ve konsolide olmayan bazda finansal durumları, malî performansları ile yönetimin verimliliği hakkında bilgilerin olduğu mali tablolarının zamanında ve doğru bir biçimde düzenlenmesi, raporlanması ve yayımlanmasına ilişkin usul, ilke ve esasların belirlenmesi hedefiyle uluslararası muhasebe standartları ile büyük oranda uyumlu olan "Muhasebe Uygulama Yönetmeliği" ve buna ilişkin on sekiz adet tebliğ yürürlüğe girmiştir (TBMM, 2005: 7).

Ayrıca bu konu bankacılık Kanunu madde 156 ‘ da *“Bu Kanun kapsamındaki kuruluşların işlemlerinin kayıt dışı bırakılmasından, gerçek mahiyetlerine uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştirilmesinden, kanuni ve yardımcı defter ve kayıtları, şubeleri, yurt içi ve yurt dışındaki muhabirleri ile hesap mutabakatı sağlanmadan yıl sonu bilançolarını kapatmalarından dolayı, bunları ve bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri imza edenler bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin beş yüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır. Gerçeğe aykırı olarak düzenlendiğini bildiği halde bu belgeleri onaylayan bağımsız denetim kuruluşu görevlileri de aynı şekilde cezalandırılır.”* şeklinde belirtilmiştir.

Kanun metninin incelemesiyle üç farklı suç konusunun beraber düzenlendiği görülmektedir. Bunlar (Gülten ve Kocaer, 2011: 78):

- Kayıt Dışı Bırakılan İşlemler,
- Muhasebe Kayıtlarının Gerçeğe Aykırı Yapılması,
- Gerekli Olan Mutabakatlar Yapılmadan Bilanço Çıkarılması

Hesap mutabakatları yapılmadan bilanço kapatma suçu da öncesinde incelediğimiz işlemleri kayıt dışı bırakma suçları gibi, bankacılık düzeni kapsamında, hesap ve kayıt düzeni ile bağlantılıdır. Fakat söz konusu olan suç, hesap ve kayıt düzenine ilişkin diğer suçlardan farklı olarak, hem hesap düzenini hem de kayıt düzenini birlikte ihlal etmekte veya farklı bir yönden bakıldığında, her iki düzeni birlikte korumaktadır. Sonuç olarak etkin bir denetimin yapılabilmesi için, kanun koyucu denetim öncesinde, denetlenecek dokümanların başında yer alan bilançonun gerçek durumu göstermesini sağlamayı hedeflemiş ve hesap ve kayıt düzeni kapsamında, hesap uygunluğu sağlama şartı getirmiştir. Denetim bakımından öneminden dolayı, söz konusu şarta uyulmasının sağlanması için bu suçu öngörmüş ve son yöntem olarak ceza yaptırımından faydalanılmıştır (Dursun, 2006: 269-270).

İşlemlerin kayıt dışı bırakılması, gerçeğe aykırı muhasebe kayıtları yapılması, gerekli mutabakatlar yapılmadan bilanço çıkarılması gibi suçlar bankalarda çok sık karşı karşıya kalınabilecek suçlardandır. Bu tarz suçlara banka yöneticileri ya da çalışanlarının başvurmasının sebepleri farklılık gösterir. İşlemleri kayıt dışı bırakarak vergi hesaplamaların da hileye başvurulur. Ayrıca banka çalışanlarının; hesap ve kayıtlarda değişiklik yapması ve gerçekte olan durumdan farklı göstermesinde ki amaç kendi yararına ya da başkaları adına yapmış olduğu hileleri saklamak, ortaya çıkarılmasını engellemektir.

2.3.2.5. Bankacılık Sırlarının Açıklanması Suçu

5237 sayılı kanun dokuzuncu bölümü Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar içinde düzenlenmiştir. TCK m. 239 f. 1'deki düzenlemeye göre; "*Sıfat veya görevi, meslek veya sanatı gereği vakıf olduğu ticarî sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgeleri yetkisiz kişilere veren veya ifşa eden kişi, şikâyet üzerine, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu bilgi veya belgelerin, hukuka aykırı yolla elde eden kişiler tarafından yetkisiz kişilere verilmesi veya ifşa edilmesi hâlinde de bu fıkraya göre cezaya hükmolunur"* şeklinde düzenlenmiştir.

Bankacılık kanunu madde 73'de ise "*Kurul başkan ve üyeleri ile Kurum personeli, Fon Kurulu başkan ve üyeleri ile Fon personeli görevleri sırasında öğrendikleri bankalara ve bunların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırları bu Kanuna ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklayamaz ve kendilerinin veya başkalarının yararlarına kullanamazlar. Kurumun dışarıdan destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bunların çalışanları da bu hükme tabidir. Bu yükümlülük görevden ayrıldıktan sonra da devam eder."* şeklinde belirtilmiştir.

Kanun maddelerinde de belirtildiği üzere banka da sürdürdüğü görevi aracılığıyla öğrenmiş olduğu sırları kendilerinin ya da başkalarının yararına kullanması bankacılık suçları kapsamına girmektedir. Ayrıca kanun maddelerinde belirtilen banka sırlarının açıklanması suçu işlenirken banka çalışanları veya yöneticileri görevleri sayesinde öğrenmiş olduğu bilgileri hileli şekilde maddi kazanç elde etmek içinde kullanabilir. Banka müşterilerine ait olan bilgi ya da şifreleri öğrenerek bunları banka dışından kişilere söylemek ya da kendi adına kullanarak bankayı ve müşterileri zarara uğratabilir.

2.3.2.6. Zimmet Suçu

Bankacılık Kanununda bulunan zimmet suçunu inceleyebilmemiz için tarihsel serüvenini, yasada bulunması ile güvence altına alınması planlanan hukuki değeri ve son olarak da suçun karşılık bulacağı yaptırımı incelememiz gerekmektedir. Ülkemizin ekonomik faaliyetlerine katkıda bulunan, banka kuruluşlarında gerçekleşebilecek bir zimmet suçunun karşılık bulduğu yaptırımın tarihsel aşaması, ilk olarak 765 sayılı Eski Türk Ceza Kanunda bulunan zimmet suçuna göre değerlendirerek hüküm veriliyordu. 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle beraber, bu kanundaki zimmet suçu, banka çalışanının işleyebileceği zimmet suçuna karşılık gelmeye başlamıştır. Bundan sonra bankacılıkta zimmet suçuna ilişkin ilk düzenleme olan 4389 sayılı Kanunda özel zimmet suçu düzenlenmiş ve bazı değişikliğe uğradıktan sonra 5411 sayılı Kanun ile hükmünü sürdürmeye devam etmektedir. Bankalar Kanununda bulunan zimmet suçunun tarihsel sürecini irdelerken, 4389 sayılı Bankalar Kanunu öncesindeki dönem, 4389 sayılı Bankalar Kanunu dönemi ve en sonunda ise yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu dönemi gibi süreçlerden bahsedilebilir (Sayan, 2017).

Bankacılık Kanunu 160'ncı maddesinde, *"Görevi nedeniyle zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları kendisinin ya da başkasının zimmetine geçiren banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları, altı yıldan on iki yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacakları gibi bankanın uğradığı zararı tazmine mahkûm edilirler. Suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmesi halinde faile on iki yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası verilir; ancak, adli para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz. Ayrıca meydana gelen zararın ödenmemesi halinde mahkemece re'sen ödettirilmesine hükmolunur "*

"Faaliyet izni kaldırılan veya Fona devredilen bir bankanın; hukuken veya fiilen yönetim ve denetimini elinde bulundurmuş olan gerçek kişi ortaklarının, kredi kuruluşunun kaynaklarını, kredi kuruluşunun emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendilerinin veya başkalarının menfaatlerine kullandırmak suretiyle, kredi kuruluşunu her ne suretle olursa olsun zarara uğratmaları zimmet olarak kabul edilir. Bu fiilleri işleyenler hakkında on yıldan yirmi yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur; ancak, adli para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz. Ayrıca, meydana gelen zararın müteselsilen ödettirilmesine karar verilir. Soruşturma başlamadan önce, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi halinde, verilecek cezanın üçte ikisi indirilir."

"Kovuşturma başlamadan önce, gönüllü olarak, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi halinde, verilecek cezanın yarısı indirilir. Bu durumun hükümden önce gerçekleşmesi halinde, verilecek cezanın üçte biri indirilir.

Zimmet suçunun konusunu oluşturan para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların değerinin azlığı nedeniyle, verilecek ceza üçte birden yarıya kadar indirilir." Bu şekilde açıklanmış olan zimmet suçu kanun maddelerinde de belirtildiği üzere failin suçu işleyiş şekline göre alacağı ceza değişmektedir. Zimmet suçunu yapan çalışan ya da yönetici bu suçu planlayarak, tasarlayarak yaptığı durumlarda suçun ortaya çıkmaması içinde çeşitli yollar düşünülecektir.

Zimmet suçunu işleniş şekline göre nitelikli ve basit zimmet suçu olarak ele alabiliriz.

Nitelikli zimmet suçu, suça verilen cezanın daha fazla olması sebebiyle suçun daha ağır olan halidir. Fail, suçu işlediği esnada ya da suçu işledikten sonra suçun tespit edilememesi için ayrıca hileli davranışlarda bulunmuşsa nitelikli zimmet suçu oluşmuş olacaktır. Gerçekleştirilen hileli davranış, aldatıcı özellikte olmalı ve zimmetin ortaya çıkmasını engellemeye yönelik olarak yapılmalıdır. Hile, suçun kanıtlarını saklamayı amaçlamalıdır. Yoksa malın zimmete geçirilmesi için herhangi bir kişinin hile aracılığıyla kandırılması halinde nitelikli zimmet suçu değil, basit zimmet suçu işlenmiş olur. Hile suç işlendikten sonra zimmetin ortaya çıkarılmasını önlemeye yönelik olarak gerçekleştirilirse nitelikli zimmet suçu meydana gelir. Yapılan hileli davranış basit bir araştırma, denetim ya da karşılaştırma ile ilk anda kolay bir biçimde ve kesin bir surette tespit edilebilecekse nitelikli zimmet suçu değil, basit zimmet suçu gerçekleştirilmiş demektir (https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/zimmet-sucu-nedir.html).

Burada özellikle belirtilmesi gereken nokta anılan suçta zarara uğrayan "Banka Tüzel Kişiliği"dir. Bankanın hissedarı olan veya hesabı bulunan şahıslar suçtan zarar gören konumunda değildir. Bu kişiler için olası hak ihlallerinde özel hukuk ilişkisi bağlamında bankaya geri ödettirmek suretiyle zararı karşılamak söz konusu olmaktadır. Suçun konusu olan mal bankanın malvarlığı olabileceği gibi şahıslara da ait olabilmektedir. Önemli olan suça konu malın bankanın zilyetliği altına alınmasıyla ilgili şahısların koruma ve gözetme sorumlulukları kapsamına sunulmasıdır. Burada zilyetliği kapsamlı olarak yorumlanmakta doğrudan mal üzerinde tasarrufta bulunma yetkisinin verilmesi olarak kabul edilmektedir (hem dolaylı hem doğrudan zilyetlik kastedilir). Zilyetliği kendisine verilen bahse konu malı kişi kendisinden görevi gereği istenilen özen ve hassasiyet ile görevinin gereklerine uygun olarak gözetmek ve korumakla mesuldür. Nitekim yukarıda detaylı olarak belirtildiği üzere suçlu bahse konu olan suçu yapmak için görevi gereği zilyetliği kendisine verilen malı zimmetine geçirmekle suçu işlemiş olur. Ani bir suç olan zimmet suçu ile zimmete geçirmek eylemi; malın mülkiyetini fiilen elde edilmesi, mala sahip olmak yani mal üzerinde sahibiymiş gibi tasarruf etmekle oluşur (http://www.oktener.com).

Çalışmamızın bu bölümünde bankalarda yapılan muhasebe hileleri özellikle incelenmiştir. Bankacılık suçları arasında zimmet suçu çok fazla karşı karşıya

kalınan bir suçtur. Adli muhasebecilerinde incelemede bulunduğu alanların içinde büyük öneme sahip olduğu için detaylı olarak ele almak gerekmektedir. Zimmet suçu ile diğer suçları karşılaştırarak zimmet suçunu açıklayabiliriz.

2.3.2.6.1. Zimmet Suçu İle Güveni Kötüye Kullanma Suçu

TCK'de düzenlenen zimmet suçunun ancak kamu görevlisi olan kişiler tarafından yapılabilmesi bu suçu, herkes tarafından yapılabilecek bir suç olan güveni kötüye kullanmadan ayırt etmektedir. Aynı zamanda her iki suçun öğeleri çok büyük oranda benzerdir. Zimmet suçu kısmen farklı şekilde Bankacılık Kanununda düzenlenmiş olması da bu suçu TCK'de düzenlenen hem güveni kötüye kullanma hem de zimmet suçlarından ayırmaktadır. Haliyle Bankacılık Kanunu'nda zimmet suçunu düzenleyen hüküm, TCK'deki güveni kullanma ve zimmet suçlarını düzenleyen hükümlere göre özel hüküm niteliğindedir. Zimmet suçu için verilen ceza, sadece malvarlığına karşı yapılmış bir suç olan güveni kötüye kullanma suçuna verilen cezaya kıyasla çok daha ağırdır (Güngör, 2009: 23).

Bankacılık Kanunu'nda bulunan bankacılık zimmeti suç tipinde yer alan öğelerin güveni kötüye kullanma suçunun yanı sıra TCK m. 247'de düzenlenen zimmet suçu ile benzer yönlerinin olduğu görülmektedir. Güveni kötüye kullanma ile bankacılık zimmeti suçu arasındaki en önemli fark bankacılık zimmeti suçunu yapan suçlu kişi sadece banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri veya bankanın diğer üyeleri olması iken güveni kötüye kullanma suçunda bu tür bir kısıtlamanın bulunmamasıdır. Buna ilaveten banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ya da bankanın diğer üyelerinin bankacılık zimmeti suçunun faili olarak görülebilmesi için suça konu olan malı fail görevi aracılığıyla kendi nam ve hesabına kullanması gerekmektedir. Bankacılık zimmeti suçunda yer alan "zimmetine geçiren" ifadesinin güveni kötüye kullanma suçunda yer alan "zilyetliğin devri amacı dışında tasarrufta bulunan veya bu devir olgusunu inkâr eden" ifadesinden içerik bakımından bir farkı olmasa da zimmet kelimesi suçun işleyenin kişisel görevinden kaynaklandığını belirtmek bakımından teknik anlama sahip olduğundan bankacılık zimmeti suçunda kullanılmıştır. Aynı husus TCK m. 247'de düzenlenen zimmet suçu bakımından da geçerlidir (Meraklı, 2010: 1664).

2.3.2.6.2. Zimmet Suçu İle Görevi Kötüye Kullanma Suçu

Kamu görevlilerinin bulundukları konum gereği yaptıkları görevlerini kanuna, mevzuata aykırı bir şekilde yerine getirmesi ve kendilerine verilen yetki ve gücü usulsüz bir şekilde kullanması görevi kötüye kullanma suçunu ortaya çıkaracaktır.

Bankacılık kanununda yere alan zimmet suçu ile görevi kötüye kullanma suçunu birbirine karıştırmamak gerekmektedir. Görevi kötüye kullanmada aşağıdaki unsurlar bulunur (Gülten ve Kocaer, 2011: 83):

- Yasaların Verdiği Yetkinin Aşılması,
- Yasal Biçim, Standart ve Tekniklere İtaat Edilmemesi,
- Takdir Yetkisinin Hedef Dışı Kullanılması,
- Zorunlu Olarak Uyulması Gereken Kurallara Keyfi Olarak Uymamak,
- Kendisi veya Başkasına Fayda Sağlamak veya Bu Hedef İçin Girişimlerde Bulunmak,
- Kendisi veya Yakınlarıyla İlgili İşleri Yapmak,

2.3.2.6.3. Zimmet Suçu İle Görevi İhmal Suçu

Tck madde 230'da; *"Hangi nedenle olursa olsun memuriyet görevini yapmakta savsama ve gecikme gösteren veya üstünün yasaya göre verdiği buyrukları geçerli bir neden olmadan yapmayan memur üç aydan bir yıla kadar hapis ve bin liradan beş bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır."* Görevi ihmal suçu bu şekilde tanımlanmıştır.

Görevi ihmal suçu, kamu görevlilerine özgü bir suçtur. Madde genel ve yardımcı hüküm mahiyetindedir. Görevi ihmal sayılan faaliyet, kanunlarda özel bir hükümle yaptırım altına alınmışsa, bu özel hüküm uygulanır. Kanunda açık bir şekilde tarifi olmayan görevi ihmal suçu, Yargıtay görüş ve öğretilerine göre *"işgal ettiği makam itibariyle yasaca belirli bir kamu ödev veya görevini yapmaya memur olan bir kişinin, yapmaya zorunlu bulunduğu bir işi yapmaması yahut yasa ve tüzüklerce yapılmasını öngördüğü biçimde yerine getirilmemesi veya belli ve uygun süre içerisinde yapılması zorunlu bulunan bir hizmet veya hareketi geciktirmesi, süresinde yapmaması olarak tanımlanmaktadır"* (Yıldız, 2010).

Zimmet suçu ile görevi ihmal suçunun birbirine çok benzeyen yönleri vardır. Ancak zimmette ihmal değil kasıt unsuru vardır. Örneğin görevi gereği devlet yerine bir parayı bankaya yatırması gereken memurun parayı yatırması gereken gün değil de daha sonra bankaya yatırması zimmetten çok görevi ihmal suçunun kapsamına girer (Gülten ve Kocaer, 2011: 83).

2.3.2.6.4. Zimmet Suçu İle Dolandırıcılık Suçu

Dolandırıcılık suçu, TCK'nin 157'nci hükmü gereğince hileli davranışlarla bir kimseyi kandırıp onun veya başkasının zararına olacak şekilde suçluya veya bir başkasına fayda sağlamak şeklinde tanımlanabilir. Dolandırıcılık suçunda suç konusu olan varlık kandırılmış bir irade ile faile teslim edilmektedir. Oysa zimmet suçunda iradeyi kandıracak hileli davranış zorunlu değildir. Eğer zimmetin açığa çıkmasını engelleyici hileli faaliyetlerde bulunuluyorsa, bu durum 160/2'nci madde hükmü kapsamında nitelikli hile oluşturur. Dolandırıcılık suçu genel bir suç olup herkes tarafından yapılabilir. Ancak bankacılık zimmeti suçu bankaya özgü bir suç olup suçun faili, banka yönetim kurulu başkan ve üyesi yada bankanın diğer mensubudur (Polat, 2010: 119).

2.3.2.6.5. Zimmet Suçu İle Evrakta Sahtecilik Suçu

Evrakta sahtecilik suçu genel olarak salt sahtecilik için işlenilmemekte, başka bir suçun işlenmesine (ki çoğu kez dolandırıcılık, vergi kaçakçılığı, kiminde zimmet vb.) aracı olmaktadır (Gökcan, 2009: 93).

5237 S.lı Türk Ceza Kanunu madde 204' de;

(1)" Bir resmî belgeyi sahte olarak düzenleyen, ger- çek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren veya sahte resmi belgeyi kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

(2) "Görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmî bir belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren, gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen veya sahte resmi belgeyi kullanan kamu görevlisi üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

(3) "Resmî belgenin, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması hâlinde, verilecek ceza yarısı oranında artırılır."

Hâlbuki zimmet suçu evrakta sahtecilik suçu ile işlendiği durumda sözü edilen suçların birleştiğine ilişkin 5237 sayılı TCK'da açık bir hüküm bulunmamaktadır. Her ne kadar nitelikli zimmet suçuna ilişkin TCK'nın 247.maddesinin 2.fıkrasında;*"suçun zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlar ile işlenmesi halinde verilecek cezanın artırılacağı"* belirtilmiş olsa da; anılan hükmün TCK'nın 212.maddesinde bulunan hükmü uygulanamaz hale getiren bir hüküm olarak yorumlanması mümkün değildir. Belirtmek gerekir ki; failin zimmet suçunun ortaya çıkmasına engel olmaya yönelik davranışları arasında sahte evrak düzenlemek de yer alabilir. Ancak bu durumun tek başına evrakta sahtecilik suçunun zimmet suçunun içerisinde bulunup ve bileşik suç özelliğini kazandığı yönünde yorumlanması mümkün değildir (Gülşen, 2011: 97).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKALARDA YAPILAN MUHASEBE HİLELERİN NİTELİKSEL ANALİZİ: GAZİANTEP İLİNDEKİ ADLİ VAKALAR ANALİZİ

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Teknolojideki hızlı gelişmeler ve globalleşmenin etkisi ile günümüz dünyasında çalışma hayatında sık sık karşı karşıya kalınan hileleri ortaya çıkarmak zorlaşmıştır. Her sektörde hile durumu yaşanabilir. Ancak çalışmamızın ilk bölümünde de belirtildiği üzere ACFE 2016 raporunda en çok hile olaylarının yaşandığı sektörün Bankacılık ve Finans sektörü olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca dünyada ve ülkemizde yaşanmış olan skandallara (Enron, Lucent, Xerox) baktığımızda da hile durumunun verdiği zararı görebiliriz.

Bu çalışma ile günümüzde bu denli önemli olan banka hileleri kapsamında Gaziantep ilinde bankalarda yapılan ve adliyeye intikal etmiş muhasebe hilelerini niteliksel olarak incelemek ve hangi özellikte ki insanların bu tür hilelere yöneldiğini tespit etmek amaçlanmıştır. Yani banka hilekâr profilini çizmek; cinsiyet, yaş ve bankada bulunulan mevkii tespit etmektir. Ayrıca uğratılan zararın tutarı, hilenin ortaya çıkma şekli ve hile türü gibi dosyalardan elde edilen çeşitli bilgiler ile kıyaslamalar yapılıp yorumlanmak, akabinde elde edilen bulgular ışığında bankalarda adli muhasebecilik mesleğinin önemini ve sağlayacağı faydaları yorumlayarak açıklamak amaçlanmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bilimsel araştırmalar yapılırken elde edilen sonuçlar araştırma yöntemine bağlı olarak anlam kazanmaktadır. Bu sebepten araştırmacı araştırma yöntemlerini iyi bilmelidir. Özellikle yapacağı araştırma ile alakalı olan yöntemleri bilerek araştırmaya başlamalıdır. Yapılan araştırmanın sonuçlarının anlamlı olabilmesi için doğru ve konuya en uygun olabilecek araştırma yönteminin seçilip dikkatli bir biçimde uygulanması gerekmektedir. Çalışma da araştırma; konu, durum ve olaylara ilişkin detaylı inceleme yapabilmek adına nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Nitel araştırma; doküman analizi, gözlem veya görüşme gibi nitel veri toplama tekniklerinden yararlanarak algı ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde sunulmasına ilişkin nitel bir sürecin takip edildiği bir araştırma olup temel de kuram oluşturma düşünce yapısıyla; sosyal olguları, içinde olduğu çevrede incelemeye ve anlamaya öncelik verir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 45).

Nitel veri araştırma döngüsü belirlenmiş olan problem ışığında oluşmaktadır. Aynı şekilde araştırma deseninin seçilmesi de aynı döngü çerçevesinde yapılır.

Şekil 6: Nitel Araştırma Döngüsü Modeli

Kaynak: Yıldırım ve Şimşek, 2016: 92.

Daha öncede belirtildiği gibi çalışmamız da nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu aşamadan sonra şekil 6'da belirtildiği üzere araştırma sorularının geliştirilmesi gerekmektedir. Çalışma da cevap aranılan soru Gaziantep ilinde bankalarda yapılan ve adliyeye intikal etmiş olan muhasebe hilelerinin özellikleri nelerdir? Bu soru 3 kategoriye ayrılarak oluşan sorular ile cevaplanmaya çalışılacaktır. Bunlar;

1. Bankalardaki Hilekâra İlişkin Özellikler (Demografik Özellikler vb.) Nelerdir?
2. Hile Vakasının Yaşandığı Bankaya İlişkin Özellikler Nelerdir?
3. Bankalarda Yaşanmış Olan Hile Vakasına İlişkin Özellikler Nelerdir?

Bu 3 sorunun cevapları tespit edildikten sonra elde edilen bulgular ışığında adli muhasebecilik mesleğin, bankalarda yaşanan hilelerin tespit edilmesi için bankalara sağlayıcı kolaylıklar, avukat ve mahkemeye sağlayabileceği destekler açısından yorumlanacaktır.

Bu sorulara cevap bulmak için EK2 de bulunan veri toplama formu geliştirilmiş her dava dosyası bu veri toplama formuyla incelenmiş ve incelenen her dosyadan formdaki tüm sorulara cevap bulunulmaya çalışılmıştır.

3.3. ARAŞTIRMANIN DESENİ

Araştırma deseninde hedeflenen, çalışmaya başlanmadan önce belirlenen sorular ile elde edilen veriler ve elde edilen neticeler arasında bağlantılar oluşturmaktır. Ayrıca araştırma deseni başlangıç noktasından varış noktasına varmayı sağlayan bir plandır. Burada anlatılmak istenen başlangıç noktası ilk aşamada belirlenmiş olan soruların yanıtlandırılması olarak nitelendirilirken varış noktası ile belirtilmek istenen sorular hakkındaki çeşitli sonuçlar ve yanıtlardır. Belirlenmiş olan araştırma deseninde başlangıç noktası ile varış noktası arasında gerekli verilerin bulunmasını ve analizini kapsayan önemli adımlar atılır (Yin, 2002: 19-21).

Nitel araştırma desenleri inceleme faaliyetlerinin amaca uygun ve birbiriyle tutarlı bir şekilde yapılması açısından araştırmacıya kılavuzluk eder. Nitel araştırmada desen, araştırmanı veri toplama ve analiz şekillerini seçmede araştırmacıya yol göstermesiyle beraber, sınırları kesin olarak çizilmiş bir yönlendirme yapmaz. Nitel araştırmada desen, araştırmacıya esnek bir yaklaşım sağlamakla beraber belli bir odak noktası çerçevesinde araştırmanın çeşitli aşamaları arasında tutarlılık olmasına katkı sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 75).

Nitel ya da nicel olsun birçok araştırma için kim, nerede, ne, niçin ve nasıl sorularına cevap aranmaktadır. Araştırmacının kontrolünün en düşük seviyede olduğu güncel bir vaka ile ilgili ise araştırma sorusu niçin ve nasıl sorularına yanıt bekler. Bu soruların yanıtlanması için de örnek olay çalışması uygun görülmektedir (Yin, 2002: 1-4).

Literatürde durum çalışması ya da vaka çalışması olarak da adlandırılan örnek olay tekniğinde bir veya birkaç duruma ilişkin öğeler bütüncül yaklaşım ile incelenir söz konusu durumu nasıl etkiledikleri üzerine detaylı olarak araştırma yapılır(Gürbüz ve Şahin, 2014: 363). Olaylar çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilir. Bir birey, bir grup, bir kurum, bir ortam çalışmanın yapılacağı durumların kapsamına girebilir. Nitel durum çalışmasının temelini bir ya da birkaç vakanın, durumun detaylı olarak incelenmesi oluşturur. Vaka çalışması desenlerinin dört türünden genellikle söz edilebilir. Bu desenler; bütüncül tek durum deseni, iç içe geçmiş tek durum deseni, bütüncül çoklu durum deseni ve içi içe geçmiş çoklu durum desenidir (Yin, 2002: 40).

Bunlar içinden bütüncül çoklu durum deseni; Bu desende, birden fazla kendi başına bütüncül olarak düşünülebilecek durum söz konusudur. Her bir durum kendi içinde bütüncül olarak incelenir ve daha sonra bu durumlar kıyaslanır. Bu tür desenlerde araştırmacının başlangıç noktası tek bir problem durumundan yola çıkmak iken varış noktası kıyaslanabilir veriyi elde etmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 327).

Bankalarda çalışan ya da yönetici olarak bulunan kişiler arasından sadece bazılarının hile yapmaya yönelmesi ve bu gibi durumların detaylı olarak incelenmesi, hile durumlarını karşılaştırılabilmesi için nitel durum çalışmasından bütüncül çoklu durum deseni kullanılacaktır.

Vaka çalışmasında, veri toplamada hangi kaynağın ne şekilde kullanılacağı ve verilerin nasıl toplanacağı tatmin edici ve açık bir şekilde belirlenmiş olmalıdır. Veri toplamada çok çeşitli araçlar kullanılmaktadır. Örneğin; belgeler, arşiv kayıtları, gözlemler, görüşmeler bu veri toplama araçlarından bazılarıdır (Gürbüz ve Şahin, 2014: 367).

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesinden faydalanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgu ve olgular hakkında bilgi bulunduran materyallerin incelenmesidir. Nitel araştırmada direkt olarak gözlem ve görüşme imkânının bulunmadığı durumlarda ya da araştırmanın geçerliliğini arttırmak için, görüşme ve gözlem tekniklerine ilaveten, belirlenmiş olan araştırma problemiyle bağlantılı olan yazılı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırma için yararlanılabilir. Doküman incelemesi ya da analizi tekniğinin tek başına kullanılacağı gibi, diğer teknikler ile de kullanılabilir olduğunu buradan anlamaktayız (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 217).

Hile olaylarını gerçekleştiği zamanda direk gözlemlemek ya da hile yapan yani suç işlemiş insanlar ile görüşme sağlama imkânına sahip olmak zor olacağından adliyeye intikal etmiş vaka dosyalarını incelemek bu konuda tercih edilebilecek iyi bir yöntemdir. Bundan dolayı doküman incelemesi yöntemi veri toplamak için tercih edilmiştir.

Doküman incelemesi yapılırken takip edilebilecek bir dizi aşama vardır. Bunlar (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 223-231) :

1. Dokümanları Elde Etmek
2. Dokümanların Özgünlüğüne İlişkin Gerekli Kontrolleri Yapma
3. Dokümanları Anlamak
4. Verinin Analizini Yapmak
   a) Analizin kapsamında olan veriden örneklemi seçme
   b) Kategorilerin geliştirilmesi
   c) Analiz birimlerinin saptanması ve sayısallaştırma
5. Veriyi Kullanma

Nitel araştırmada geçerlik, ölçme aracının ölçmeyi hedeflediği olguyu doğru ölçmesi ile bağlantılıdır. Bu durumda toplanan veriler gerçeği yansıtır ve araştırma sonuçlarının geçerliğine katkıda sağlar. Üzerinde çalışılan olgu veya konuyu bir bütün olarak incelemesi, bir fotoğraf oluşturulabilmesi için elde ettiği verileri teyit etmesine yardımcı olacak bazı ek yöntemlerden (katılımcı teyidi, meslektaş teyidi, uzman incelemesi v.b.) yararlanmak gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 290). Araştırma da dava dosyalarının anlaşılmasından analizine ve yorumlanmasına kadar ki süreçte tablo1' de görüleceği üzere çeşitli uzmanların görüşüne başvurulmuştur.

Tablo 1: Araştırma Sürecinde Başvurulan Uzmanlar

AKADEMİSYENLER					
Profesör	Doçent	Yardımcı Doçent	Öğretim Görevlisi	Araştırma Görevlisi	Toplam
1	2	2	1	1	7
UYGULAYICILAR					
Avukat	İç Denetimci	Bağımsız Denetimci	Banka Bölge Müdürü		Toplam
1	1	2	1		5
Genel Toplam:					12

3.4. ARAŞTIRMANIN ALANI

Nitel araştırma kişilerin kanaatleri, tecrübeleri, algıları ve duyguları gibi subjektif verilerle meşgul olmaktadır. Nitel araştırma bir sosyal olayı doğal ortamı ve doğal oluşumu içinde tasvir eder. Nitel, araştırmalarda genelleme kaygısı güdülmeksizin mümkün olduğunca çalışma alanında olması muhtemel bütün çeşitliliği, zenginliği, farklılığı ve aykırılığı temsil edecek bütüncül bir resim elde edilmeye çalışılır. Nitel araştırmada çalışma alanı söz konusu olduğu için yani evreni temsil edebilecek sayıda ve düzeyde kişiyi örnekleme dahil etmek çoğu zaman mümkün olmadığı için, bu araştırmalarda elde edilen bulguların genellenebilmesi güçtür. Bu nedenle nitel araştırmalarda ancak sınırlı genellemeler yapılabilmektedir. Sınırlı genelleme yapılırken araştırmanın çerçevesi ve sınırlılıkları dikkate alınmalı ve araştırma raporunda bu sınırlılıklar belirtilmelidir (Karataş, 2015: 79).

Araştırma vaka analizi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma alanını Gaziantep İlinde bankalar da yapılmış ve adliyeye intikal etmiş olan muhasebe hileleri oluşturmaktadır.

Doküman incelemesine dayalı nitel araştırmalarda, tüm doküman verisinin analize konu olması mümkün olmayabilir. Bu sebeple çoğunlukla araştırmacılar, eldeki veri setinin içinden bir örneklem belirlemeye çalışır. Örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi; zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların detaylı olarak çalışılmasına olanak tanıyarak, birçok durumda olgu ve olayların açığa çıkarılmasına ve açıklanmasına katkı sağlar. Amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan benzeşik (homojen) örnekleme tekniği: Küçük benzeşik bir örneklem oluşturulması yoluyla belirgin bir alt grubu tanımlar(Yıldırım ve Şimşek, 2013: 135). Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünü hesaplamada belli bir kural yoktur. Araştırmanın amacına ve sahip olunan olanaklara göre kararlaştırılır (Büyüköztürk, 2012: 14). Çalışmamıza en uygun olduğu düşünülen amaçlı örneklemenin benzeşik örnekleme yöntemi seçilmiştir.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere araştırma alanımız Gaziantep İlin de bankalar da yapılan ve adliyeye intikal etmiş olan muhasebe hileleriyken benzeşik örnekleme yöntemiyle Gaziantep' de bankalarda yapılan muhasebe hilelerinden 2005- 2016 yılları arasında adliye intikal etmiş olan ve banka bünyesindeki kişiler tarafından yapılmış olan muhasebe hilelerine bakılmıştır. Kredi kartı dolandırıcılığı gibi banka

sınırları içinde gerçekleştirilmemiş ve tarafların banka çalışan ya da yöneticisinin olmadığı dava dosyaları araştırmanın dışında tutulmuştur. Çünkü çalışmamız benzerlik gösterebilecek durumlar olan banka çalışan ya da yöneticileri tarafından bankalarda yapılmış ve bankayı, bankada hesabı bulunan müşteri ya da devleti büyük zarara uğratan hileleri detaylı olarak incelemek ve durumlar arasında kıyaslamalar yapabilmek için gerçekleştirilmiştir. Ayrıca araştırmada 2005-2016 yılları arasının seçilmesinin sebebi 2005 yılı itibariyle UYAP sistemine geçilmiş olması ile bilgisayar ortamında aradığımız dosyalara ulaşmamızdır.

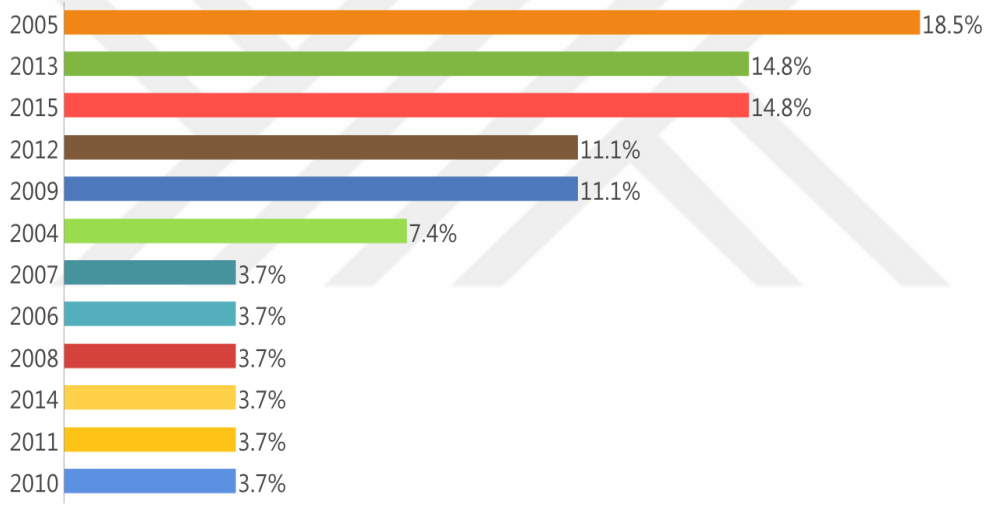
Tüm bunlardan yola çıktığımızda araştırma yapabilmek için Gaziantep adliyesindeki gerekli mercilerden izinler alınmaya çalışılmıştır. İzin talebinde bulunmak amacıyla düzenlenen izin belgesi EK 1' de yer almaktadır. Gerekli izinler alındıktan sonra düzenli olarak adliyeye gidilip adliye çalışanlarıyla beraber sistem üzerinden yıl yıl tarama yapılarak konuya ilişkin dosyalar aranmıştır. İncelemeler sonucunda bankalarda yapılan muhasebe hilelerine ilişkin 33 dava dosyası tespit edilmiştir. Ancak çeşitli sebeplerle ulaşılamayan ya da eksik bilgiden dolayı çıkarılan dosyalar haricinde toplamda 27 dava dosyası incelenmiştir. 1,5 ay boyunca bulunulan dosyalar adliyede gözetim altında incelenmiş veriler toplanılmıştır. Dosyaların incelenmesi sırasında doğru tespitlerin yapılması için ve yukarıda belirtilen doküman analizinin üçüncü aşaması olan dokümanları anlama hususunda bir avukattan yardım alınmıştır. Dava dosyası inceleme süreci tezin literatür kısmı yazılmadan önce yapılmıştır. Çalışmanın ilk iki bölümü bittikten sonra literatürden elde edilen bilgilerinde katkılarıyla yukarıda belirtilen EK2' deki veri toplama formunda çeşitli düzenlemeler yapılarak daha önce toplanmış olan veriler tekrar incelendikten sonra analize geçilmiştir. Analiz sürecinde kullanılmak üzere EK3 deki Analiz Formu her dosya için hazırlanmıştır.

3.5. BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışma Gaziantep İli adliyesinde gerçekleştirilmiş olup Gaziantep ili özelinde konuya ilişkin olarak incelenen dava dosyalarındaki bilgiler her dava dosyası için ayrı ayrı veri toplama formuna kaydedilmiştir. 27 Tane dava dosyasından 27 tane veri toplama formu elde edilmiştir. Daha sonra veri toplama formundaki bilgiler hazırlanmış olan Analiz formlarına kaydedilmiştir. Elde edilen 27 tane analiz formu MAXQDA 12 Programına analiz için yüklenmiştir. Her

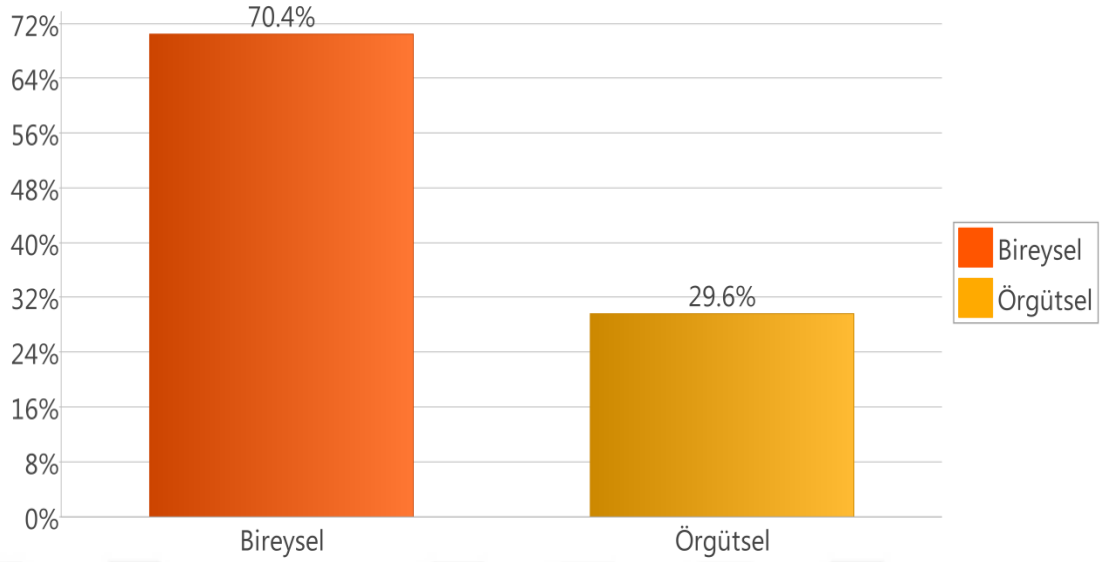
formdaki bilgiler kodlanmıştır. Kodlama yapılırken; Hile yapan kişilerin cinsiyeti adında bir kod oluşturulmuş. Bu kodun altında erkek, kadın şeklinde alt kodlar oluşturulup analiz formlarındaki cinsiyet kısmına yazılmış bulunan bilgiye göre kodların altına yerleştirilmiştir. Bir diğer kodlama da hile yapan kişinin savunma şekli diye oluşturulmuştur. Bu kodun alt kodları da aynı şekilde dava dosyalarında ayrıntılı olarak verilen ifadelerden yola çıkarak analiz formuna yazılan bilgilere göre oluşturulmuştur. Bütün bu süreç analiz formundaki her soru için kodlar ve alt kodlar oluşturularak bilgiler analize hazır hale getirilmiştir. Tüm analiz formlarındaki bilgiler uygun başlıklarda kodlandıktan sonra elde edilen verilerin bir kısmı frekans analizi bir kısmı ise yüzdelik oranlarına göre değerlendirilmiştir. Bazı veriler frekans ve yüzdelik oranlarına göre karşılaştırılıp yorumlanmıştır. Ayrıca analiz formundaki bazı sorular arasındaki ilişkilere de bakılmıştır.

Şekil 7: Hile Vakalarının Gerçekleştiği Yıllara Göre Yüzdelik Oranları

Çalışmamızda Gaziantep ilinde bankalarda yapılmış muhasebe hilelerinin niteliksel incelemelerini yaptığımız da 2005-2016 yılları arasında adliyeye intikal etmiş dava dosyalarındaki verileri kullandık. Ancak önceki yıllarda gerçekleştiği halde ortaya çıkarılması ve adliyeye intikal etmesi 2005 yılı ve sonrasında olan bazı dosyalarda vardır. Grafik de belirtildiği üzere hilenin gerçekleştiği bu yıllar arasın da en çok hile vakası 5 dosya ile 2005 ardından 4'er dosya ile 2013 ve 2015 yıllarında tespit edilmiştir. Bu yılları takiben 3' er hile vakası 2012 ve 2009 yıllarında, 2 hile vakası 2004 yılında ve diğer yıllarda da 1 'er hile vakasının gerçekleştiği dava dosyalarından tespit edilip incelenmiştir. 2004 yılında gerçekleşen hile vakalarının ortaya çıkarılıp adliyeye intikal etmesi 2005 sonrasındaki süreç içinde olduğundan dolayı çalışmanın kapsamındadır.

Şekil 8: Hile Vakalarının Yapılma Şekline Göre Yüzdelik Oranları

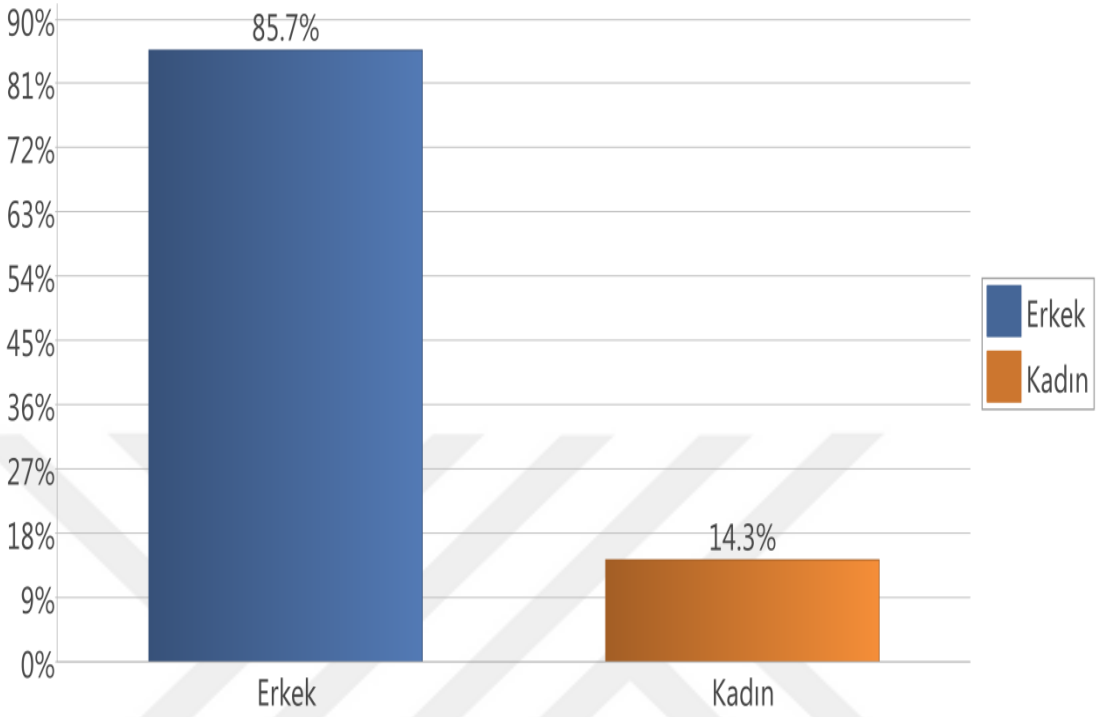

Çalışmamız da bankalarda yapılan hilelerin yapılma şekilleri iki gruba ayrılarak incelenmiştir. Bireysel hile vakaları, tek bir kişinin hile yapması iken örgütsel hile vakaları birden fazla kişinin hileyi gerçekleştirmiş olmasıdır. Grafikte de görüleceği üzere Gaziantep ilinde tespit edilen bankalarda yapılan hilelerinin % 70 'i yani 27 hile vakasının 19'u bireysel olarak tek bir kişi tarafından gerçekleştirilirken 8'i örgütsel olarak gerçekleştirilmiştir.

Örgütsel olarak gerçekleştirilmiş hilelere ait 8 dosyadan 7'sinde hilekârların sadece biri banka bünyesinde çalışan ya da yöneticidir. Bu durumu banka hilekârlarının banka bünyesinde olan başka bir kişiye ihtiyaç duymadan hile yapma imkân ve yetkisine sahip olduğu ve hile yapmaya karar verdiklerinde bunu kolay bir şekilde tek bir kişi olarak kendilerinin de yapabileceği şeklinde yorumlayabiliriz. 27 dava dosyasına, örgütsel olarak yapılan hile dosyalarındaki ikinci ve üçüncü kişileri de eklediğimizde 36 hilekâr tespit edilmiştir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi örgütsel hile vakalarında hile, banka çalışan ya da yöneticilerinden ziyade dışarıdan kişiler ile beraber gerçekleştirilmiştir. Sadece bir dosyada iki hilekârda banka çalışanı olduğu için ve çalışmamızda bankaların kendi bünyesinde bulunan kişiler tarafından gerçekleştirilen hileler ile ilgili olduğundan dolayı bu dosyadaki iki kişinin de demografik özellikleri çalışmanın kapsamına alınmıştır. Çünkü çalışmamızın amaçlarından biri Gaziantep ilindeki bankalarda çalışan ya da yönetici olarak bulunan hangi özellikteki kişilerin hileye yöneldiğini tespit etmektedir. Ayrıca bu kişiler banka da hangi pozisyonda bulunmaktadır gibi çeşitli sorulara dosyalar aracılığı ile cevap aramaktadır. Bundan dolayı hile vakalarını gerçekleştiren banka

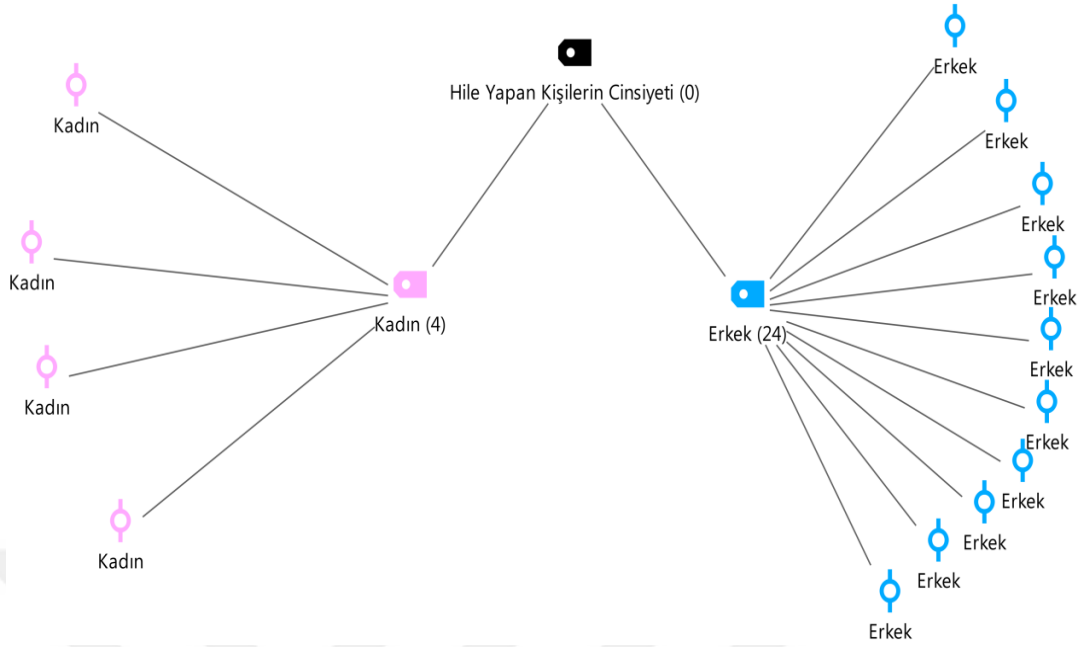
bünyesindeki kişiler ele alındığından 27 dava dosyasındaki hile yapan 28 kişi üzerinden analize devam edilmiştir.

Şekil 9: Hile Yapan Kişilerin Cinsiyetine Göre Yüzdelik Oranları

Şekil 9'da görüleceği üzere çalışmamızda tespit edilen hilelerin % 85,7' si erkek % 14,3' ü kadınlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Hile yapan kişilerin büyük çoğunlukta erkek olmasını yorumlayabilmemiz adına Gaziantep ilinde bankalarda çalışan kadın ve erkek sayısını öğrenmemiz gerekmektedir. Bu tür istatistik bilgileri Türkiye geneli olarak yayınlayan Türkiye Bankalar Birliği ile irtibat geçilmiştir. Veri tabanlarında il bazında Gaziantep ilinde 24 banka bu bankaların 175 şubesi ve bu şubelerde çalışan toplam çalışan sayısının 2549 olduğu söylenmiştir. Ancak veri tabanlarında il bazında çalışan sayısının kadın erkek olarak bulunmadığı sadece Türkiye geneli olarak kadın erkek şeklinde yayınlandığı belirtilmiştir. Ayrıca bu tür bilginin il il ulaşılamayacağı belirtilmiştir. Aynı şekilde Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurulu, Gaziantep Çalışma ve Sosyal Güvenlik Kurumu gibi yerler ile de irtibata geçildiği halde istenilen bilgi elde edilememiştir. Bundan dolayı Gaziantep İli için Kadın- Erkek çalışan sayısına ulaşılamamıştır. Tespit edilen hile vakalarında erkeklere daha fazla rastlanmıştır ancak banka çalışma alanı için toplam sayıya cinsiyet olarak ulaşılamadığı için bu konuda yorum yapmak doğru olmayacaktır.

Şekil 10: Hile Yapan Kişilerin Cinsiyete Göre Frekansları

Dosyalardan tespit edilen 28 hilekârdan 24'ü erkek iken 4'ü kadındır. Kadın-erkek olarak cinsiyet ile yapılan hile tutarı arasındaki ilişkiye tablo 2'de bakılmıştır.

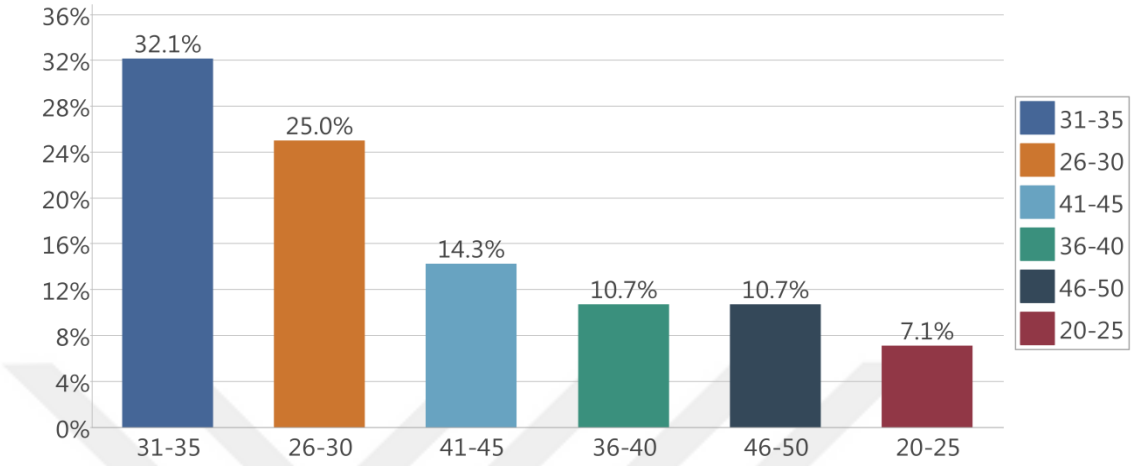
Tablo 2: Hile Yapan Kişilerin Cinsiyeti ve Yapılan Zarar Tutarı Arasındaki İlişki

Zarar Tutarı	Erkek	Kadın
500 - 5.000	3	0
5.001 - 50.000	6	2
50.001 - 100.000	4	0
100.001 - 500.000	7	1
500.001 - 1.000.000	2	0
1.000.001 - 1.500.000	1	0
1.500.001 Ve Üstü	1	1

Çalışmamızda 28 hilekârın 24' ünün erkek 4' ünün kadın olduğunu belirtmiştik ancak bu hilekârların yaptıkları hile tutarları ve cinsiyet olarak dağılımı tablo 2' de yer almaktadır. Tabloda da belirtildiği üzere hile tutarları aralık olarak 500 Tl ile 2.500.000 Tl arasında değişmektedir. Hile vakalarının 7' si erkek 1' i kadın olmak üzere 8' i 100.001 Tl ile 500.000 Tl arasında gerçekleşmiştir. Aynı şekilde diğer 8 hile vakasının 6' sı erkek, 2' sı kadın olmak üzere 5.001 Tl İle 50.000 Tl arasında gerçekleşmiştir. Bankada yapılan hileler en fazla bu tutarlar arasında gerçekleşmiştir. Erkek hilekârların % 29' u 100.001- 500.000 Tl aralığındaki tutarlarda hileler yapmıştır. Kadın çalışanların % 50'si ise 5.001 – 50.000 Tl

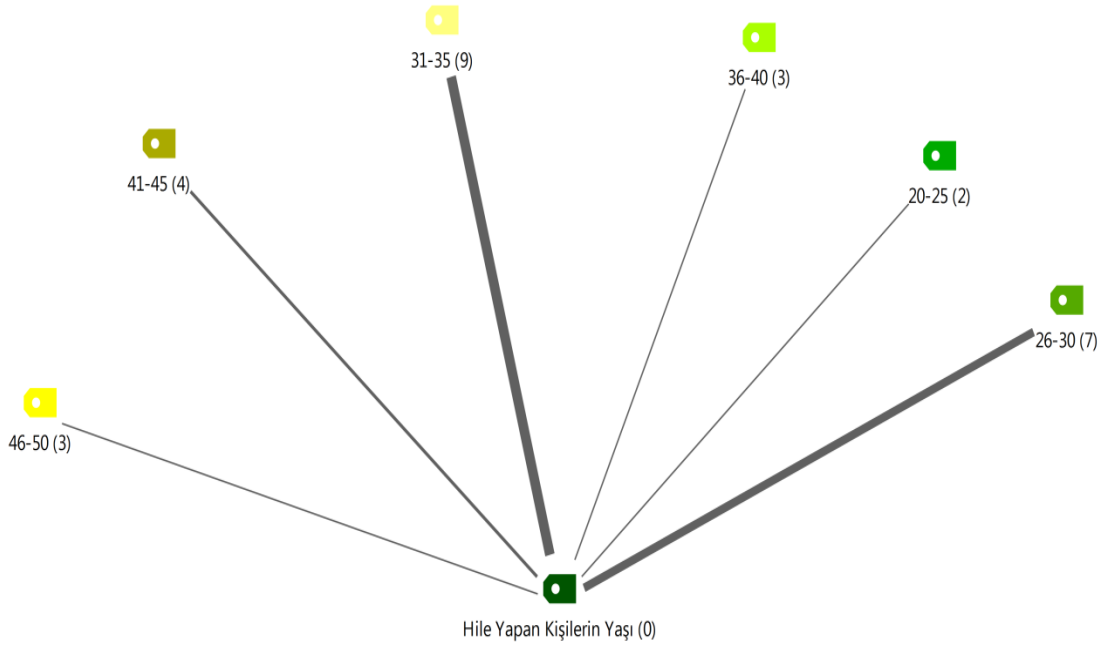
aralığındaki tutarlarda hileler gerçekleştirilmiştir. Hile vakalarında sadece 4 kadına rastlanması çalışmamız için erkeklerin daha yüksek tutarlarda hileler yaptığı anlamını çıkarmamıza sebep olmaktadır.

Şekil 11: Hile Yapan Kişilerin Yaşlarının Yüzdelik Dağılımı

% 31.1 oran ile 31 – 35 yaş aralığı en çok hileye rastlanılan aralık olmuştur. Ardından % 25 oran ile 26- 30 yaş aralığı gelmektedir.

Şekil 12: Hile Yapan Kişilerin Yaşlarına Göre Frekansları

28 hilekârın 9'u 31-35 yaş aralığın da, 7'si 26-30 yaş, 4'ü 41-45 yaş aralığında tespit edilmiştir. Çalışmamızda tespit edilen bankalar da hile yapan kişilerin çoğunlukla daha genç yaş grubunda olması ve 50 yaş üzeri hilekâra rastlanmamasını; genç yaş grubundaki insanların daha sonra ortaya çıkma ihtimalini düşünmeden bu tür suçlara yönelme ihtimalinin daha yüksek olduğu şeklinde yorumlayabiliriz. Ayrıca daha fazla kazanç elde etme hırsının bu yaş grubunda daha

fazla olduğu söylenebilir. Banka çalışanlarının çalışma ortamında paraya ulaşma imkânlarının bulunması ve genç yaştaki insanlarda bu düşünceye engel olmak daha güç olabilir. Aynı zamanda banka çalışanları için 20'li yaşlarda başlangıç düzeyinde başladıkları bankacılık kariyerlerinde 30'lu yaşlar yüksek pozisyonlarda olabileceği yıllardır. Bundan dolayı hilenin bu yaş aralığında olması muhtemeldir.

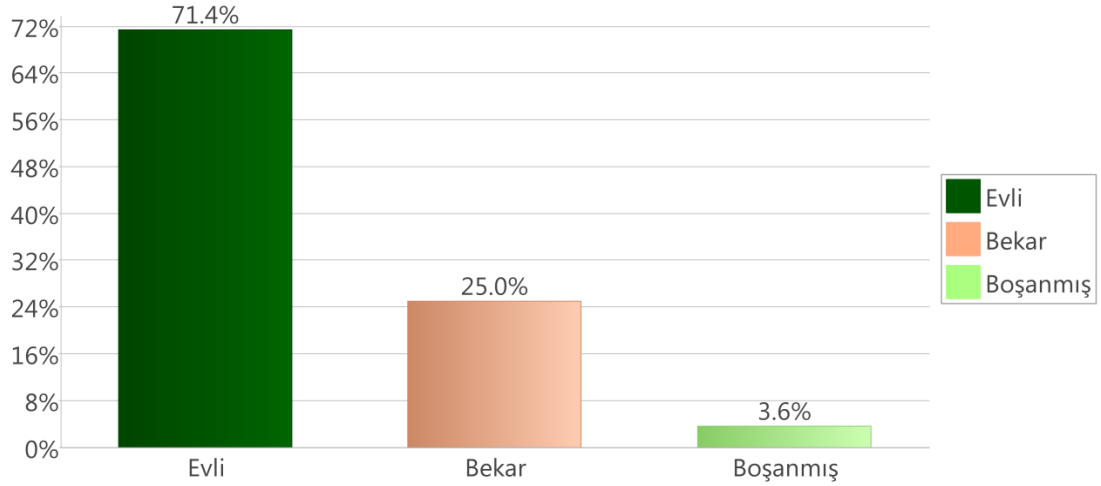
Tablo 3: Hile Yapan Kişilerin Yaşları ve Hile Tutarları Arasındaki İlişki

Zarar Tutarı	20 - 25	26 - 30	31-35	36 - 40	41-45	46- 50
500 - 5.000		1			2	
5.001 - 50.000	1	3	3			1
50.001 - 100.000		1	1	1		1
100.001 - 500.000	1	2	3	1		1
500.001 - 1.000.000			1		1	
1.000.001 - 1.500.000			1			
1.500.001 Ve Üstü				1	1	

En fazla hilenin gerçekleştiği 31-35 yaş aralığında hilelerin % 33,3 100.001-500.000 Tl zarar tutarı aralığın da, % 33,3 ü ise 5.001-50.000 Tl zarar tutarı aralığındadır. En fazla hile vakasının gerçekleştiği bir diğer yaş aralığı olan 26-30 yaş aralığında ki kişilerin yaptığı hilelerin % 42,8 ise 5.001-50.000 Tl aralığında gerçekleştirilmiştir.

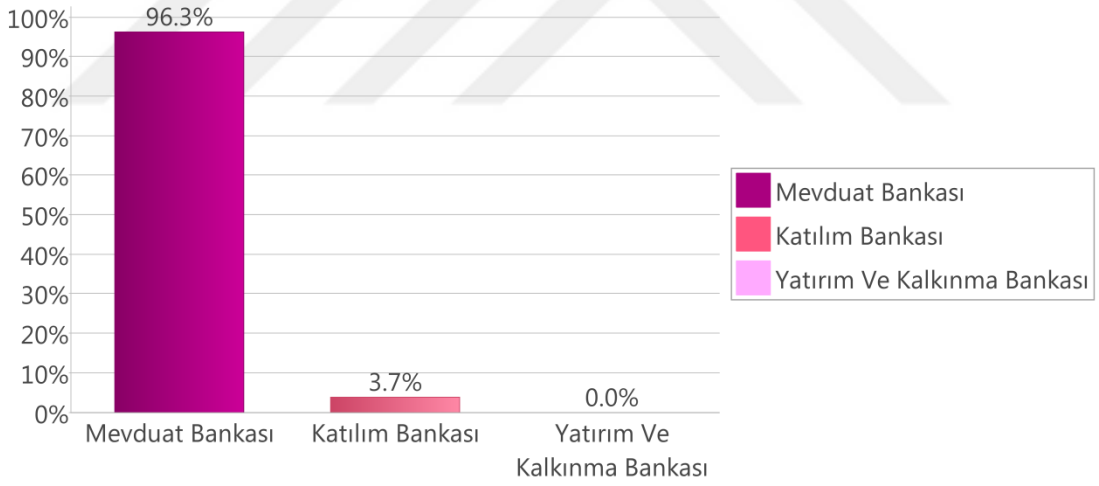
Hile tutarlarının en yüksek olduğu 2 hile vakası da 35 yaş üzerindeki kişiler tarafından gerçekleştirildiğini tablodan anlamaktayız. Banka çalışan ya da yöneticilerin zaman ilerledikçe tecrübe kazanmasıyla pozisyonları ve yetkileri artmaktadır. Bundan dolayı Bu kişilerin yetki alanlarındaki paranın çok yüksek tutarlarda olmasıyla hile tutarları yüksek olabilmektedir.

Şekil 13: Hile Yapan Kişilerin Medeni Durumuna Göre Yüzdelik Oranları

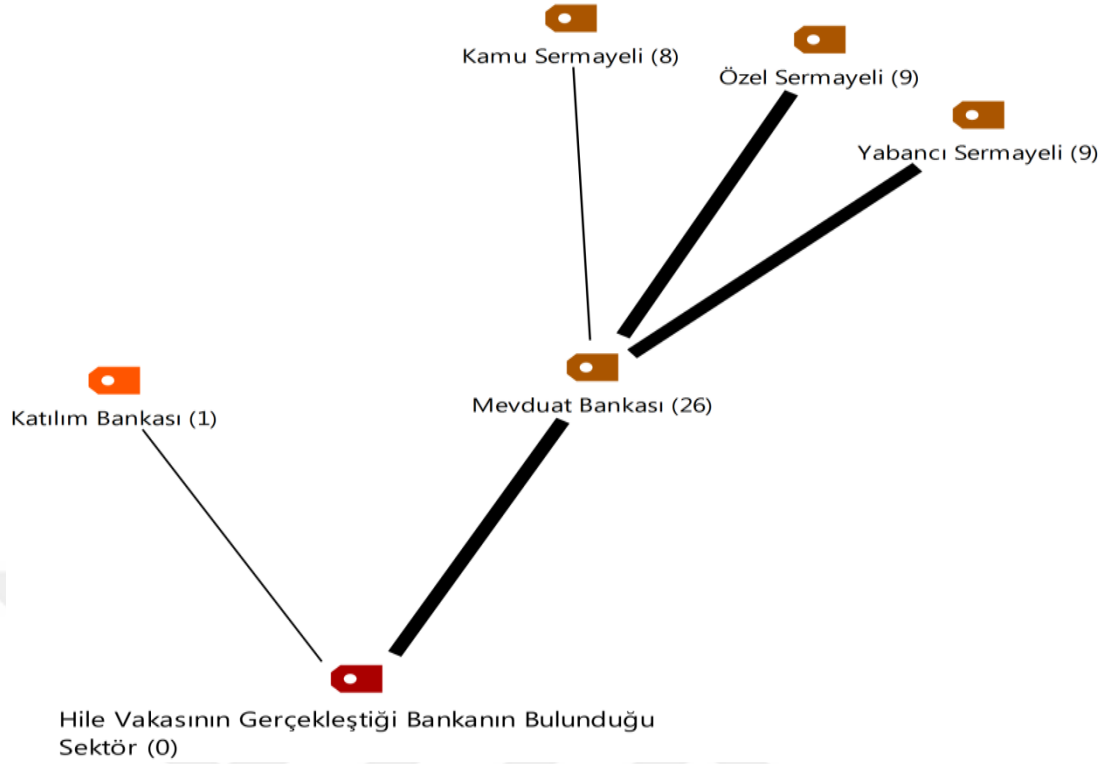
Bankada hile yapan kişileri medeni durumlarına göre incelediğimizde % 71,4 oranla evli olan kişilerin hile yaptığını tabloda görebiliriz. Bu durumu evlilik dolayısıyla maddi ihtiyaçları ve sorumlulukları artan kişilerin hile yapmaya yönelmiş olabileceği şeklinde yorumlayabiliriz. Maddi sıkıntıları artan kişiler bu soruna çözüm bulamadığı durumlarda hile yapmaya yönelebilir.

Şekil 14: Hile Vakalarının Yaşandığı Bankaların Sektörel Yüzdelik Dağılımı

Hile vakalarının sektörel olarak yüzdelik dağılımına baktığımızda çok büyük bir oranla en fazla Mevduat Bankalarında hileye rastlandığını görmekteyiz. Aynı zamanda Yatırım ve Kalkınma Bankalarında hiç hile tespit edilmezken, 1 dava dosyasında Kalkınma Bankasında hile vakasına rastlanmıştır. Bunun sebebi Gaziantep de bulunan Bankaların büyük çoğunluğunun Mevduat Bankası olmasıdır. Ülkemizde Katılım Bankaları da son yıllar da artış göstermeye ve her ilde şube açmaya başlamış olsa bile mevduat bankası her iki bankaya göre çok daha fazladır.

Şekil 15: Hile Vakalarının Yaşandığı Bankaların Sektörel Frekans Dağılımı

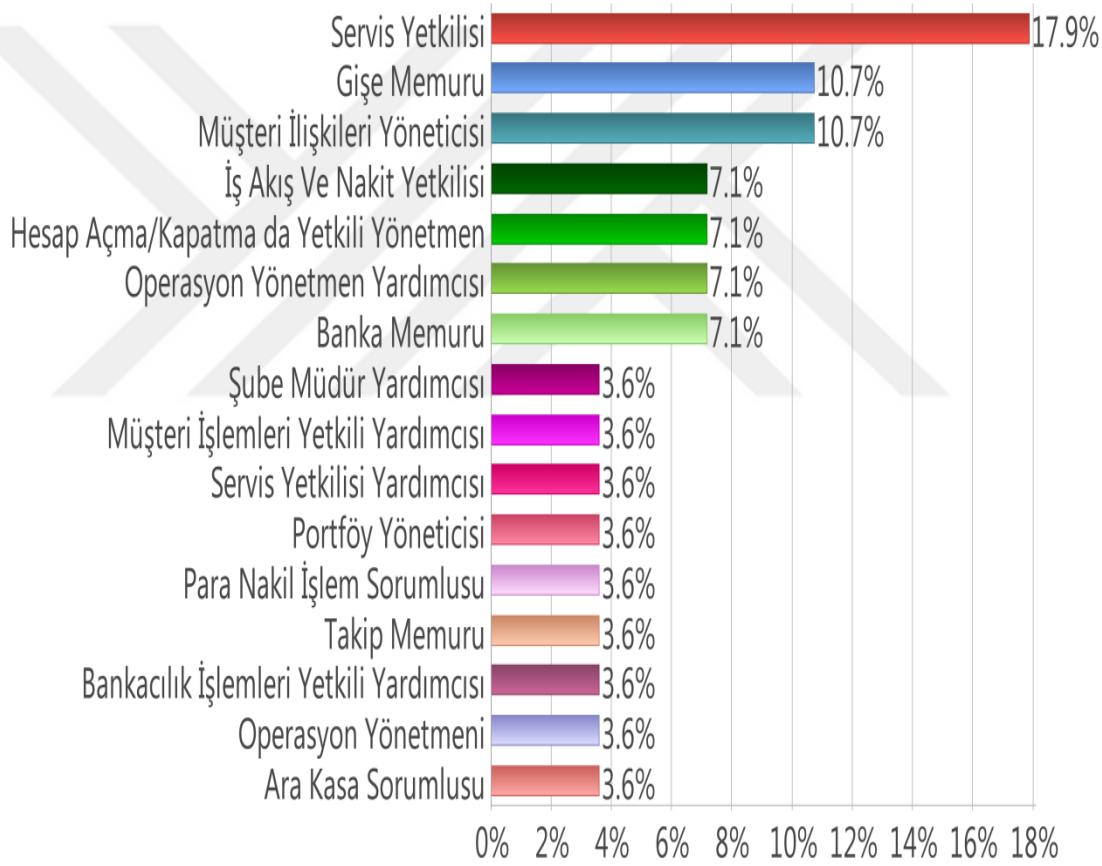
Hile vakalarını % 96, 3' ü Mevduat bankalarında gerçekleşmiştir. Türkiye Bankalar Birliği Mevduat Bankalarını; Kamu Sermayeli Bankalar, Yabancı Sermayeli Bankalar ve Özel Sermayeli Bankalar olmak üzere üçe ayırmıştır. Şekil 15' de sektörel dağılım frekans oranlarına göre verilmiştir. Mevduat bankalarında gerçekleşen 26 hile vakasının 9' u Yabancı Sermayeli Bankalar da, 9' u Özel Sermayeli Bankalarda 8'i İse Kamu Sermayeli Bankalarda gerçekleşmiştir. 27 dava dosyasındaki hile vakaları toplamda 12 farklı bankada gerçekleşmiştir. En fazla hilenin gerçekleştiği ilk 3 banka ise; 6 hile vakasıyla yabancı sermayeli olan "X" bankası, 4 hile vakasıyla özel sermayeli olan "Y" bankası ve 4 hile vakasıyla kamu sermayeli olan "Z " bankasıdır.

Tablo 4: Bankaların Bulunduğu Sektör ile Hile Tutarları Arasındaki İlişki

SEKTÖR	500- 5000	5001-50.000	50.001- 100.000	100.001-500.000	500.001-1.000.000	1.000.001- 1.500.000	1.500.001 ve Üzeri	TOPLAM
Mevduat Bankası	3	8	4	7	1	1	2	26
-Yabancı Sermayeli		5	1	3				9
-Kamu Sermayeli	2	2	1	1	1		1	8
-Özel Sermayeli	1	1	2	3		1	1	9
Katılım Bankası					1			1

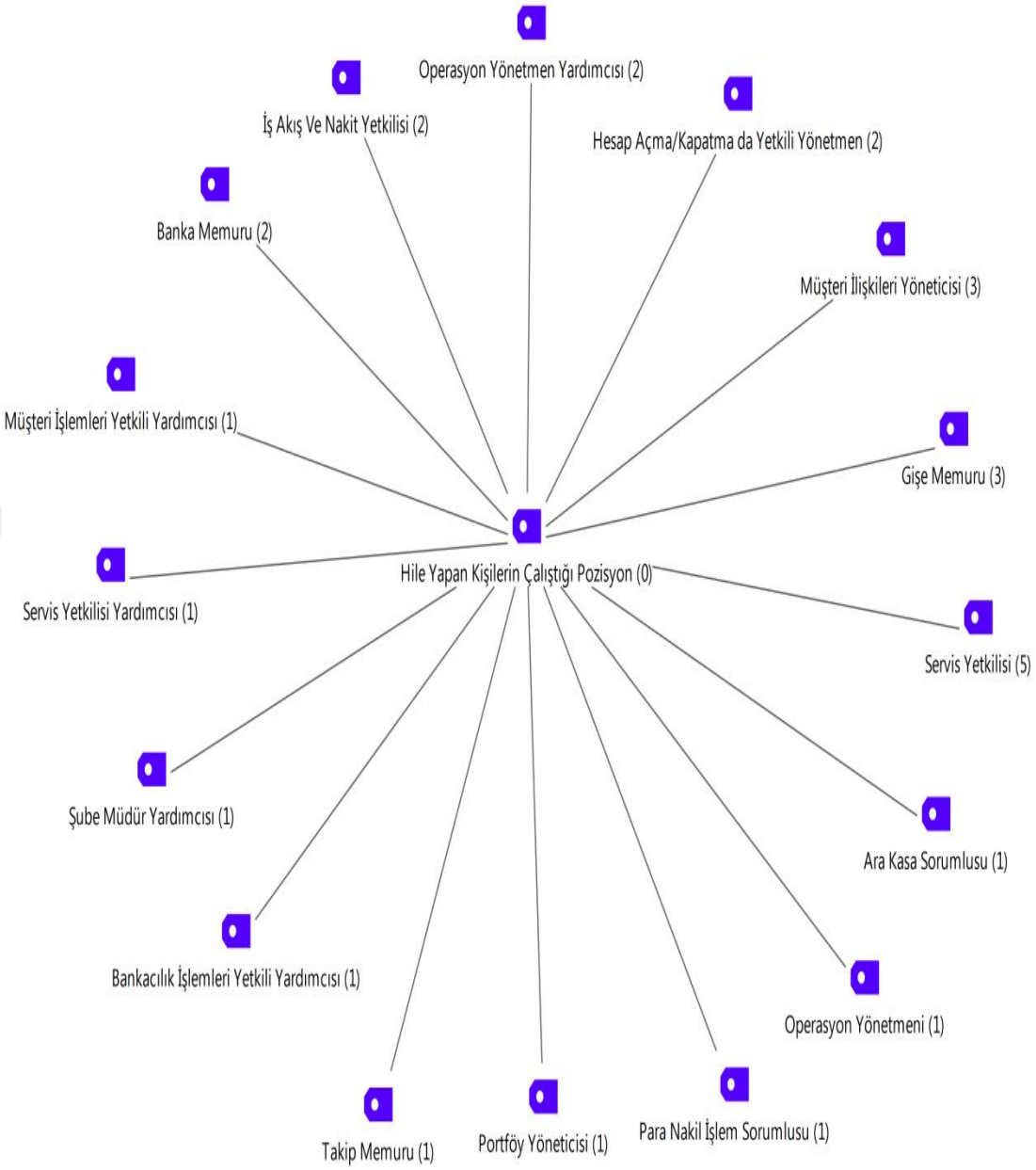
Tablo 4' e baktığımızda Mevduat bankalarında gerçekleşen hilelerin % 30.7 si 5001-50.000 Tl tutar aralığın da, % 26, 9' u 100.001-500.000 Tl tutar aralığında % 15.3' ü 50.001-100.000 Tl tutar aralığındadır. Mevduat bankalarında en fazla hilenin gerçekleştiği iki banka türünden biri olan yabancı sermayeli bankalar tabloda da görüleceği üzere gerçekleşen hile tutarlarının % 55 5001-50.000 Tl arasındadır. Çok fazla hile gerçekleşmiş ancak diğerlerine göre yapılan hileler daha düşük tutar aralığındadır. Kamu sermayeli bankalarda gerçekleşen hilelerin % 37,5' u, Yabancı sermayeli bankalardaki hilelerin % 33,3'ü 100.000 Tl üzeri tutarlarda iken özel sermayeli bankalarda ki hilelerin % 55,6 100.000 Tl üzeri tutarlarda zarara sebep olmuştur.

Şekil 16: Hile Vakalarının Yaşandığı Bankaların Sektörel Frekans Dağılımı

Banka bünyesinde hile yapan kişilerin çalıştıkları pozisyonlara baktığımızda şekil 16' deki bulgular elde edilmiştir. En fazla hile yapan çalışma pozisyonu olarak servis yetkilisi % 17.9 oranda iken, % 10,7 ile gişe memuru ve müşteri ilişkileri yöneticisi, % 7,1 oran ile iş akış ve nakit yetkilisi ile hesap açma/kapatmadan yetkili yönetmen şeklinde devam etmektedir.

Şekil 17: Hile Yapan Kişilerin Bulunduğu Pozisyonlara Göre Frekansları

Servis yetkilisi olarak banka bünyesinde çalışan kişilerin yaptığı 5 hile vakası incelenen dava dosyalarında tespit edilmiştir. En fazla hile vakası bu pozisyondaki kişiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Servis yetkilisi banka ürünlerinin operasyonunu, tanıtım ve satış işlemlerini idare etmekten sorumlu personeldir. Evrak kayıt, kredi kullandırma gibi işlerle uğraşır. Görevi gereği vadeli vadesiz mevduat hesapları ile ilgili iş ve işlemler ile ilgili görevlendirilmiş olabileceği için ve imza yetkisine sahip olduğu için kendi gözetimi altındaki hesaplarda hile yapması muhtemeldir.

Şekil 17' da gösterildiği üzere servis yetkilisinden sonra en fazla hile yapan banka çalışan pozisyonu olarak 3'er dosya ile gişe memuru ve müşteri ilişkileri

yöneticisi tespit edilmiştir. Gişe memuru, cari ve katılma hesabı müşterilerinin para yatırma, para çekme, EFT, havale gibi işlemlerini yapmakla beraber çek ve senet tahsilâtlarını gerçekleştirmek ve fatura tahsilât işlemleriyle beraber döviz alım ve satım işlemlerini yapmak gibi birçok operasyonel banka işlemlerini gerçekleştiren çalışma pozisyonudur. Gişe memuru görevinden dolayı kendisine emanet edilen parayı hileli bir şekilde kendi yararına kullanabilecek yetkiye sahiptir. Aynı şekilde müşteri ilişkileri yöneticileri de ilgilendikleri banka müşterilerine ilişkin çeşitli bilgilere sahiptir. Müşteriler ile samimiyet kurup güven kazanabilir. Bu güveni kötüye kullanmak ya da müşterilerden öğrendikleri bilgileri kendi yararına kullanması muhtemeldir.

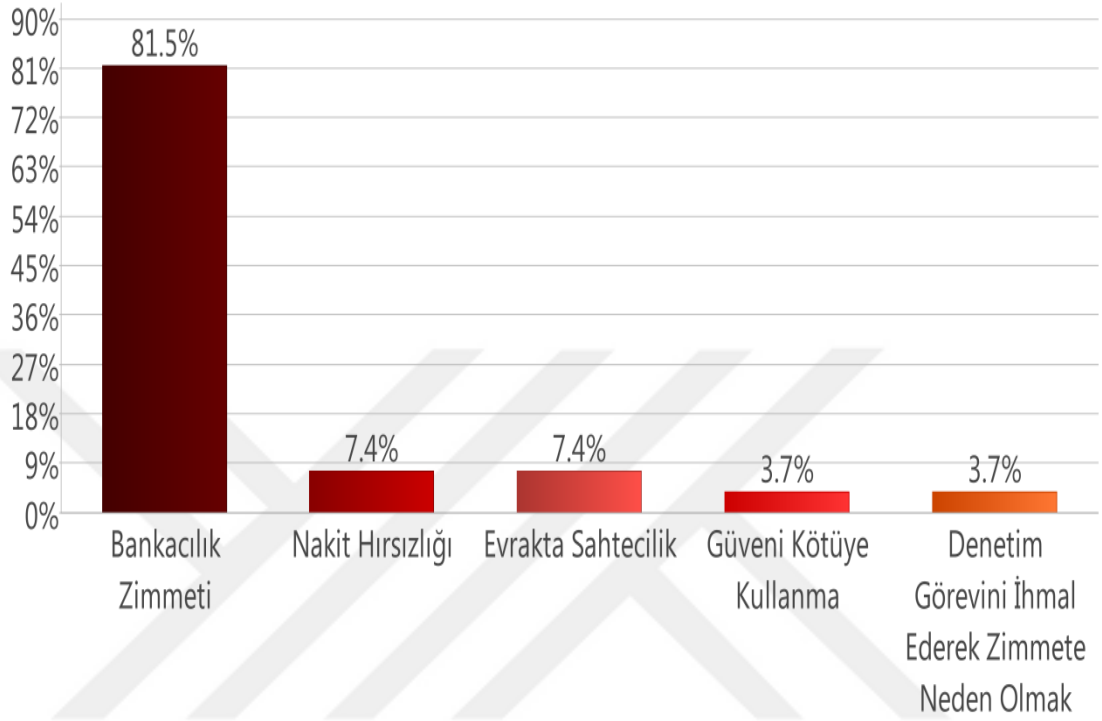
Tablo 5: Hile Yapan Kişilerin Pozisyonları ile Hile Tutarı Arasındaki İlişki

Pozisyon	500- 5000	5001-50.000	50.001- 100.000	100.001-500.000	500.001-1.000.000	1.000.001- 1.500.000	1.500.001 ve Üzeri
Servis Yetkilisi	2	1	1	1			
Gişe Memuru		1		2			
Müşteri İlişkileri Yöneticisi		2				1	
İş Akış Ve Nakit Yetkilisi		1		1			
Hesap Açma/Kapatma da Yetkili Yönetmen							2
Operasyon Yönetmen Yardımcısı		1			1		
Banka Memuru	1	1					
Şube Müdür Yardımcısı				1			
Müşteri İşlemleri Yetkili Yardımcısı		1					
Servis Yetkilisi Yardımcısı			1				
Portföy Yöneticisi				1			
Para Nakil İşlem Sorumlusu				1			
Takip Memuru			1				
Bankacılık İşlemleri Yetkili Yardımcısı				1			
Operasyon Yönetmeni			1				
Ara Kasa Sorumlusu					1		

Tablo 5' de bankada hile yapan kişilerin bulundukları pozisyonlar ile yaptıkları hile tutarları verilmiştir. Çalışmamızda incelenen dosyalarda tespit edilen en yüksek 2 hile tutarının da aynı pozisyonlarda kişiler tarafından gerçekleşmiş olması önem arz etmektedir. Bankalarda yönetmen görevinde bulunan kişilerin sahip olduğu yetkiler diğer çalışanlara göre çok daha fazladır. Hesap açma/kapatmada yetkili olan yönetmen bu konudaki en yetkili olan kişilerden biridir. Sahip olunan

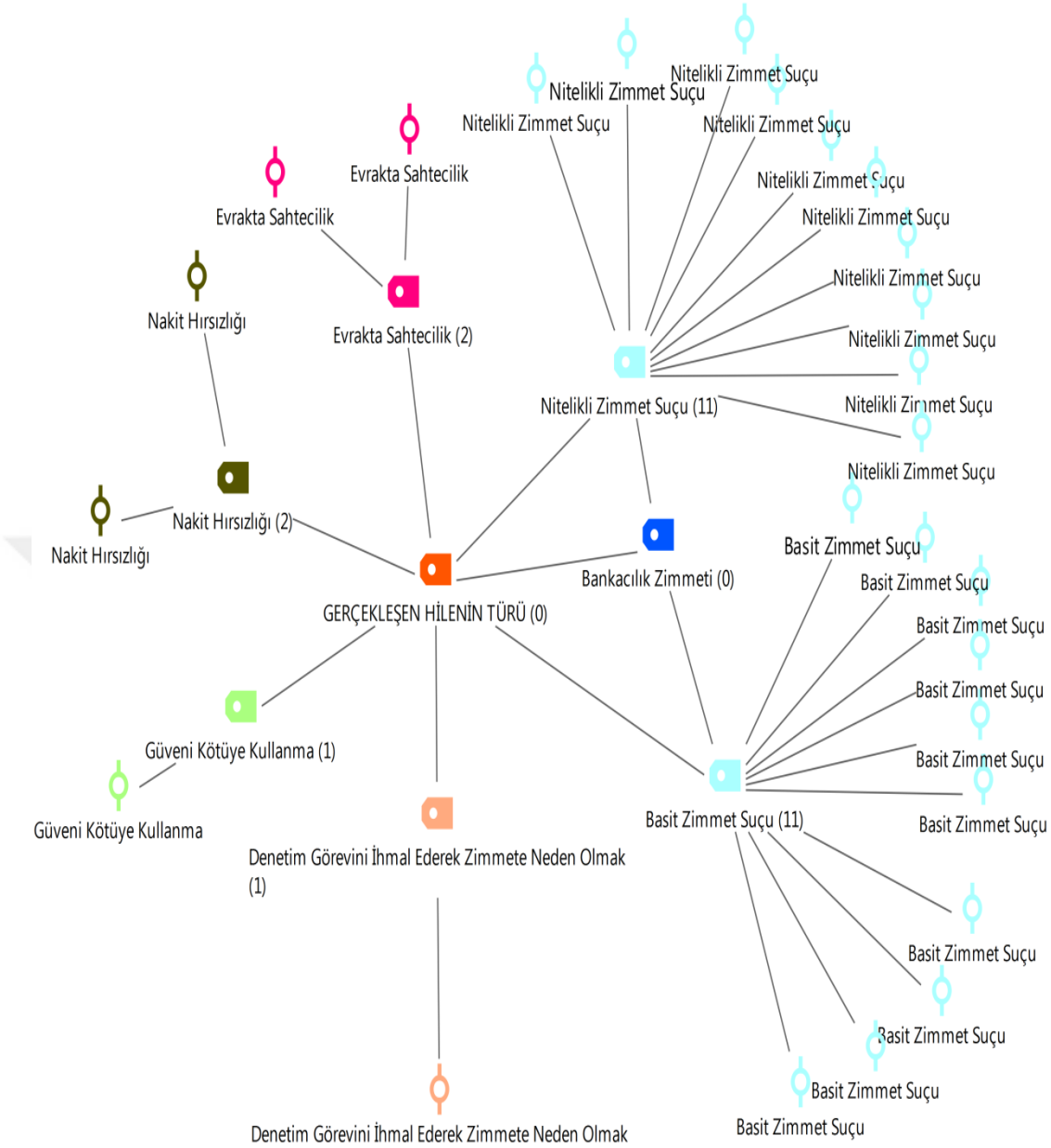
yetkinin artması ile hile durumlarında hile tutarları da yüksek olabilir. Sorumluluğunda bulunan miktarlar yüksek olduğu için yapılan hile tutarı da yüksek olabilir**.**

Şekil 18: Hile Türlerine Göre Yüzdelik Dağılımı

Bankalarda yapılan hile dosyalarının detaylı olarak incelenmesi sonucunda şekil 18 deki bulgular elde edilmiştir. Hile türü olarak en yüksek % 81,5 oranla bankacılık zimmeti tespit edilmiştir. Bankacılık zimmeti yapılırken çoğunlukla hilenin ortaya çıkarılmasına engel olmak amacıyla zincirleme olarak evrakta sahtecilik, görevi kötüye kullanmak gibi suçlarda işlenmektedir. Ancak dava dosyalarında zimmet suçu içerisinde değerlendirildiği için bu suçlara ayrıca yer verilmemiştir. Dosyalarda sadece evrakta sahtecilik olarak kabul edilen hileler % 7,4 oran ile gösterilmiştir.

Şekil 19: Hile Türlerinin Frekans Dağılımı

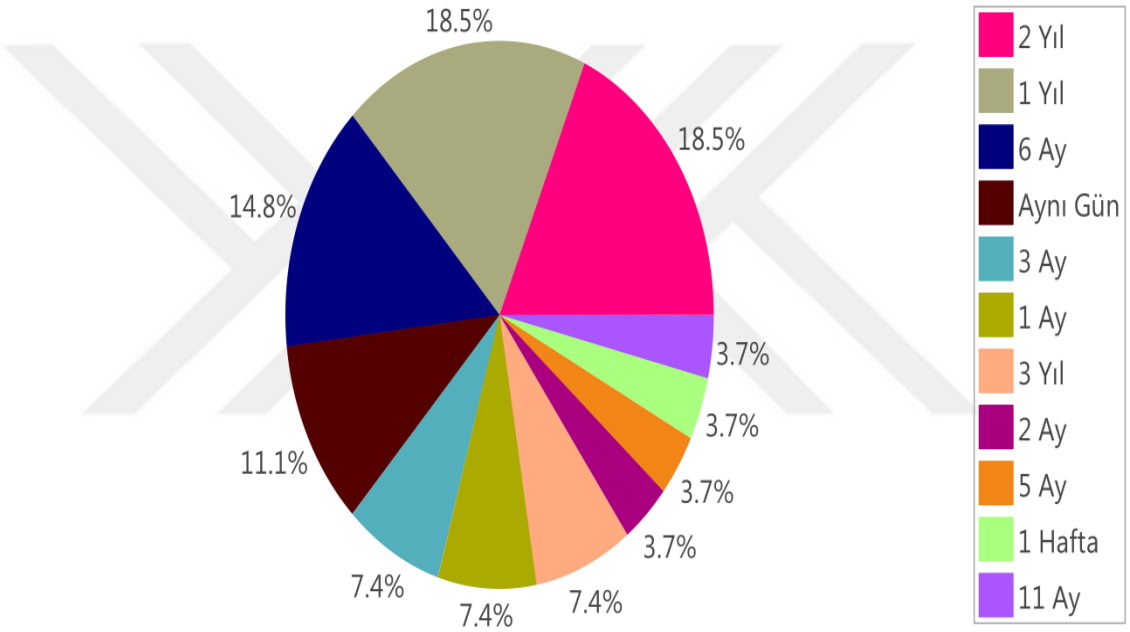

Şekil 19' de hile türlerinin frekans dağılımları verilmiştir. Tespit edilen 28 banka hilekârının yapmış olduğu hilelerin 22' si bankacılık zimmeti, 2'si evrakta sahtecilik, 2'si nakit hırsızlığı 1'i güveni kötüye kullanma ve 1'i de denetim görevini ihmal ederek zimmete neden olmadır. Daha önce belirtildiği gibi örgütsel olarak gerçekleşen hile vakalarından sadece birinde her iki tarafta banka bünyesindeki şahıslar olduğu için her iki hilekârda niteliksel olarak incelenmiştir. Denetim görevini ihmal ederek zimmet suçuna sebep olma bu şahıslardan biri taraftan gerçekleştirilmiştir.

Bankacılık zimmeti suçu şekil 19' da belirtildiği gibi nitelikli zimmet suçu ile basit zimmet suçu olmak üzere 2 şekilde incelenmiştir. Gerçekleşen bankacılık

zimmeti suçlarının % 50' si nitelikli zimmet suçudur. Çalışmamızın ikinci bölümünde de açıklandığı üzere nitelikli zimmet suçunda hilekâr yaptığı hilenin ortaya çıkmaması için zincirleme olarak suç işlemektedir. Örneğin zimmetin ortaya çıkmaması için imza taklit etmek, sahte evrak düzenlemek gibi suçlar beraberinde işlenmektedir. Nitelikli zimmet suçunun basit bir denetim ile ortaya çıkması zordur. Çalışmamızın ikinci bölümünde adli muhasebecilerin bu tür hilelerin tespitinde etkili olduğu vurgulanmıştır. Adli muhasebeciler hileyi ortaya çıkarabilmek için detaylı inceleme yapar. Düzenlenen evrakları kontrol ederken sahip olduğu bilgi ve birikim ile sahte imza gibi hileleri tespit etmesi daha muhtemeldir.

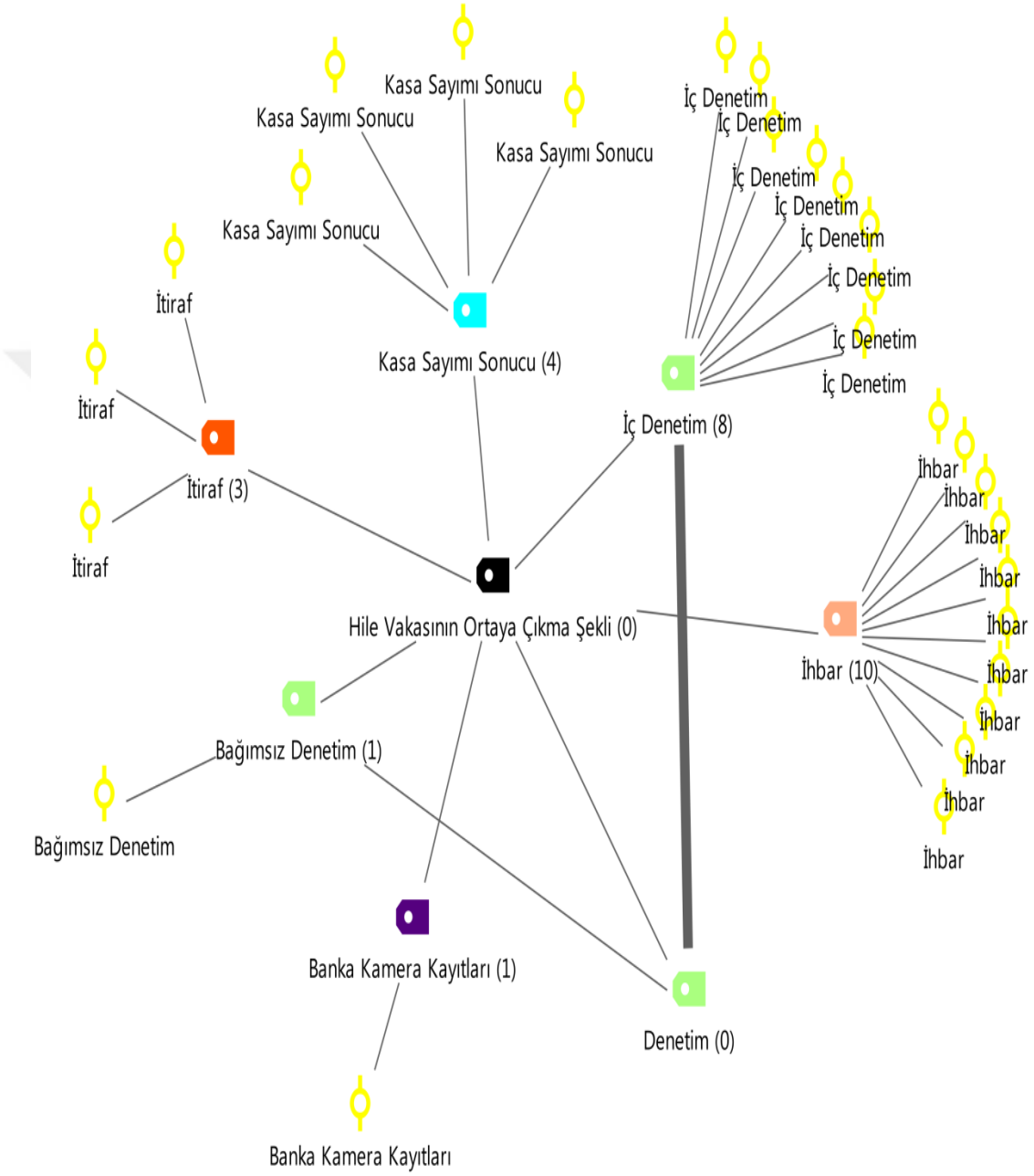
Şekil 20: Hile Vakalarının Ortaya Çıkma Sürelerinin Yüzdelik Dağılımı

Şekil 20' de tespit edilen dosyalardaki hile vakaların gerçekleştirildiği tarihten ne kadar süre içinde ortaya çıkarıldığı gösterilmiştir. Hile vakalarının % 18,5 2 yılda, %18,5 1 yılda % 14,8'i 6 ay içinde ortaya çıkarılmıştır. Yapıldığı gün ortaya çıkarılan hile vakaları ise % 11,1 oranını oluşturmaktadır. Hilelerin çoğunluğunun çok uzun sürede ortaya çıkarılması düzenli olarak denetimin yapılmaması ya da yapılan denetimlerin bazı hileleri tespit etmekte yetersiz kaldığı şeklinde yorumlayabiliriz. Bankalarda iç denetim ve bağımsız denetimin yapılması zorunludur. İç denetim 3'er aylık ya da 6 ayda bir yapılırken ayrıca bağımsız denetimde yapılmasına rağmen tespit edilen hilelerin % 44,4' ü 1 yıldan uzun sürede ortaya çıkmıştır. Hilelerin daha kısa sürelerde ortaya çıkarılması hususunda da adli muhasebeciler etkili olabilmektedir. Adli muhasebeciler hile denetçisi olarak göreve

başladıklarında detaylı olarak incelemeler yapar. Tüm banka çalışanlarına eşit derece şüphe duyarak yaklaşır. Ayrıca hilenin var olduğuna dair kanıt olmasa da varmış gibi hile araştırmaya odaklanır. Bu da hile tespit sürecini kısaltabilir.

Şekil 21: Hile Vakalarının Ortaya Çıkarılma Şeklinin Frekans Dağılımı

Şekil 21'de dava dosyalarından elde edilen bilgilere göre hile vakalarının ne şekilde ortaya çıkarıldığı verilmiştir. 27 hile vakasının % 37' si olan 10 hile vakası ihbar ile ortaya çıkarılmıştır. Bankada gerçekleştirilen hilelerin çoğunluğu hesaplarındaki farklılığı fark edip şikâyet de bulunan müşteriler tarafından fark edilmiştir. % 33,3 'ü olan 9 hile vakası denetim ile bunların 8'i iç denetim 1'i bağımsız denetim ile ortaya çıkarılmıştır. Özellikle nakit hırsızlığında kasa sayımı sonucu ortaya çıkarılan hilelerde vardır. Ayrıca pişmanlık duyup yaptığı hileyi itiraf eden 3 hilekâra da rastlanılmıştır.

Denetim ile ortaya çıkarılamadan ihbar ile ortaya çıkarılan hile vakalarını incelediğimizde ihbar olmaması durumunda bu hile vakaları hiç tespit edilemeyecek miydi sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Adli muhasebecinin bağımsız denetimciden ve iç denetimciden farkları ikinci bölümde belirtilmiştir.

"Adli muhasebeciler rakamların ötesiyle ilgilenir" (Pazarçeviren, 2005: 18) sözünden de anlaşılacağı üzere tespit edilmesi zor olan hileler için de adli muhasebeciler etkili olacaktır.

Tablo 6: Hilenin Ortaya Çıkarılma Şekli ile Ortaya Çıkarılma Süresi Arasındaki İlişki

Ortaya Çıkarılma Süresi	İhbar	Denetim	Kasa Sayımı Sonucu	Banka Kamera Kayıtları	İtiraf	Toplam
3 Yıl	1	1				2
2 Yıl	1	4				5
1 Yıl	3	1			1	5
11 Ay	1					1
6 ay	1	1	1		1	4
5 Ay	1					1
3 Ay			1	1		2
2 Ay		1				1
1 Ay	1	1				2
1 Hafta	1					1
Ayı Gün			2		1	3
Toplam	10	9	4	1	3	**27**

Hile vakalarının ortaya çıkarılma süreleri aynı gün ile 3 yıl arasında değişmektedir. Bu süreler hilenin ortaya çıkarılma şekliyle birlikte Tablo 6' da verilmiştir. Tablo 6'a baktığımızda ihbar ile ortaya çıkarılan hile vakalarının % 80'nın 5 ay ve sonrası sürelerde fark edilip şikâyet de bulunulduğunu anlamaktayız. Dosya incelemelerinde fark edilmiştir ki banka hesapları arasında hileli aktarmalar yaparak haksız kazanç elde eden hilekârlar özellikle banka hesaplarıyla ilgilenemeyecek yaşta olan ya da yurt dışında olacak ve hesaplarındaki tutarların çok yüksek olduğu müşterileri seçmektedir. Bundan dolayı hesaplarındaki eksikliği fark edip ihbar ederek ortaya çıkarılması kısa süre içinde olamamaktadır.

Denetim ile ortaya çıkarılan hilelerin %66'sı 1 yıldan uzun sürede ortaya çıkarıldığını tablo 6'dan anlamaktayız. Bankalarda denetimin yıl içinde de yapıldığını daha öncede söylemiştik buna rağmen hilenin 1 yıldan uzun sürede ortaya çıkarılmasını, ilk denetimde ortaya çıkarılamadığı ya da denetimin kısa aralıklarla yapılmadığı anlamına gelebilir. Bunun sebebi denetimin ihmal edilmesi, denetim görevini yapan yetkilinin yeterli donanıma sahip olmaması, hilenin profesyonelce işlenmesi olabilir. Adli muhasebeciler hileyi ortaya çıkarma odaklı ve şüpheli yaklaşım ile incelemeler yaptığı için bu tür hilelerde daha etkili olabilir.

Kasa sayımı sonucu ortaya çıkarılan hilelerin % 50 si aynı gün içinde tespit edilmiştir. Nakit hırsızlıklarında ve basit zimmet suçlarında bu durum söz konusu olabilir. Aynı zamanda yaptığı hileyi kendi itiraf eden 3 hile vakası da incelenmiştir. Bu tür hilelerde hilekâr aynı gün pişman olup itiraf edebilir ya da yaptığı hileyi geri koyabilmek için zincirleme olarak hilenin tutarının çok yüksek miktarlara ulaştığı zamanlarda da itiraf edebilir.

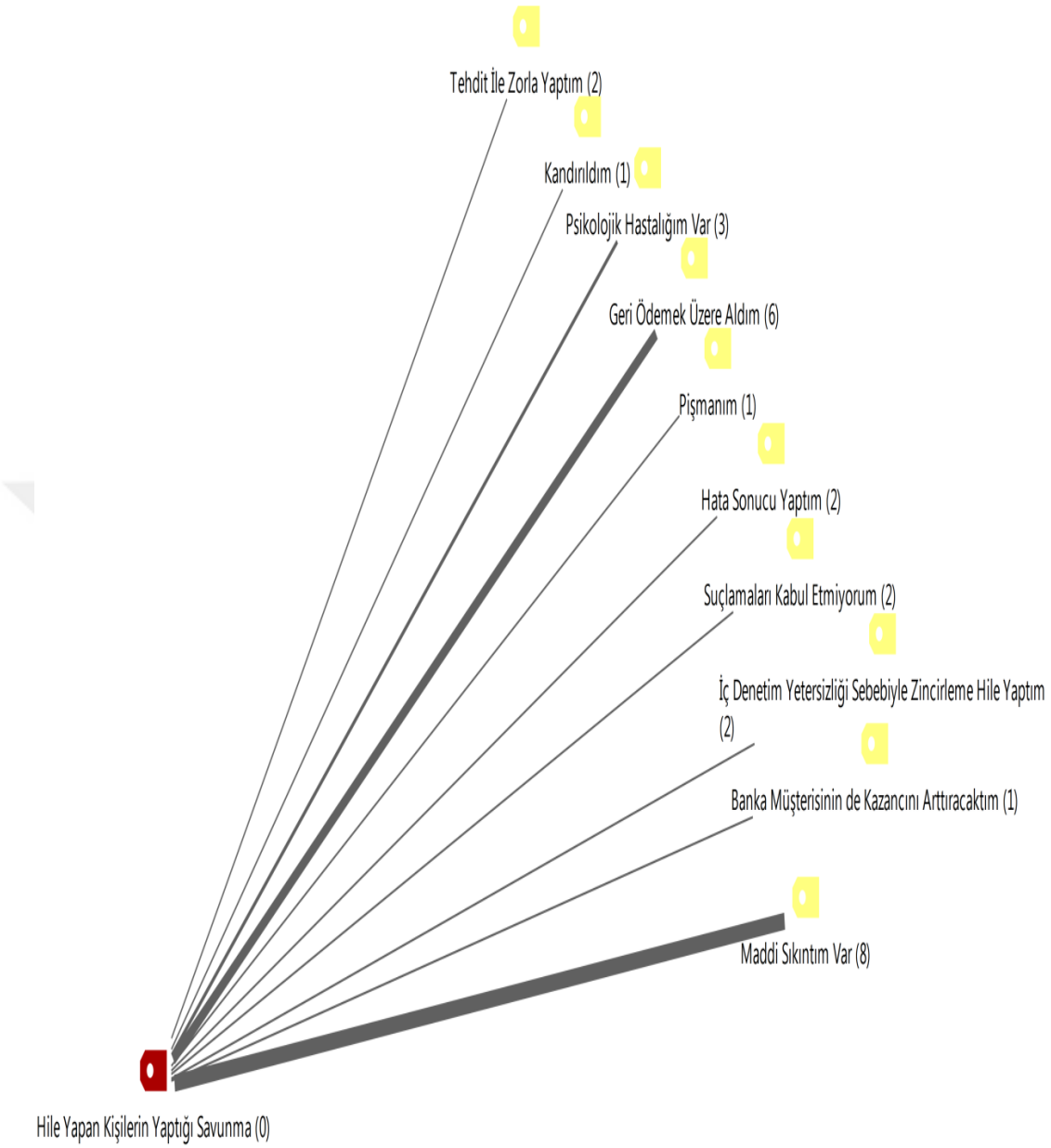
Tablo 7: Dava Dosyalarının Karara Bağlanma Süresi

Süre	Frekans	Yüzde	Yüzde (geçerli)
Karara Bağlanmamış	9	33,33	33,33
2 Yıl	5	18,52	18,52
3 Yıl	4	14,81	14,81
1 Yıl	4	14,81	14,81
4 Yıl	2	7,41	7,41
6 Yıl	2	7,41	7,41
5 Yıl	1	3,70	3,70
Toplam (Geçerli)	27	100,00	100,00

Çalışmamızda 2005-2016 yılları arasında adliyeye intikal etmiş banka hilelerinin dava dosyaları incelenmiştir. Bu dava dosyalarından bazıları karara bağlanmış olsa da yakın tarihlerde olan dosyalar henüz karara bağlanmamıştır. Tablo 7'de karara bağlanma süreleri frekans ve yüzdelik oranları birlikte verilmiştir. 27 dosyanın 9'u karar bağlanmamıştır. Bu dosyaların 5'i 2015 yılına ait iken 2013 ve sonrasına ait olan veya hile tutarının yüksek olduğu, hilekârın suçlamayı kabul etmediği ve çok fazla kişinin hileye uğratıldığı dosyalarda karara bağlanmamıştır. Karara bağlanan dosyalara baktığımızda 5'inin 2 yılda, 4'ünün 3 yılda, 4'ünün 1 yılda, 2'sinin 4 2'sinin 6 ve 1 dosyanın da 5 yılda karar bağlandığını tabloda görmekteyiz. Dava dosyalarının en az 1 yıl içinde sonuca ulaşması dikkat çekmektedir. Bu süreçte çoğu dosya da bilirkişiden destek alınmıştır.

Adli muhasebecilik mesleğinde hile denetimi ile beraber dava destek danışmanlığı ve uzman tanıklıkta yapılmaktadır. Bu meslek de tek bir kişi ile bankaya hileyi tespit etme hususunda destek olunacağı gibi avukatların işlerini kolaylaştırmak ve süreci kısaltmak adına dava destek danışmanlığı da yapılır. Aynı zamanda uzman tanıklık yaparak mahkeme sürecinde de görevine devam etmektedir. Tüm bu görevlerin tek bir kişi tarafından yürütülmesi tablo 7' de gösterilen dosyaların karara bağlanma sürecini de kısaltacaktır. Bu sürecin kısalması hem taraflar açısından hem de mahkemelerin iş yoğunluğunu azaltmak açısından faydalı olacaktır.

Şekil 22: Hile Yapan Kişinin Savunma Şekline Göre Frekansları

Çalışmamızda Gaziantep ilinde bankalarda yapılıp adliyeye intikal etmiş muhasebe hilelerinden tespit edilen 27 dava dosyasında hilekârın banka çalışan ya da yöneticisinin olduğu 28 kişi çalışmanın kapsamına alınmıştır. Şekil 22' de bu 28 kişinin hilenin ortaya çıkarılmasından sonra kendisini savunma şekilleri bulunmaktadır. Hilekârın kendini savunma şekli hileyi neden yaptığını da anlamamız hususunda yardımcı olabilir. Hilekârların % 28,5' u borçlarının olması ve içinde bulundukları maddi sıkıntıdan dolayı hile yaptıklarını söylerken, %21,4' ü tespit edilmeden aldıklarını geri koymak amacıyla aldığını söylemiştir. Literatürde hile yapma nedenleri arasında borç olarak aldım geri verecektim söylemiyle eşdeğer

düşünülebilir. Psikolojik hastalık sebebiyle yaptığını ileri sürenler olduğu gibi tehdit edildiğini söyleyen hilekârlarda vardır. Bu durum dışarıdan kişiler tarafından banka çalışanlarının sahip olduğu bilgileri zorla kullanmak ya da tehdit ile hile yapmaya zorlamak şeklinde gerçekleşmiştir. Ayrıca hile yapmayı düşündüğünü ve iç denetiminde yetersiz olduğunu bildiği için hileye yöneldiğini söyleyen iki hilekârda vardır. Hile yapmayı düşünen banka çalışanının bu tür bir suça yönelmesini caydırıcı hale getirecek denetim ve kontrolün olması önem arz etmektedir. Hile yapmayı düşünen ya da hile yapmış ancak ortaya çıkmadığını görünce çok daha yüksek miktarlarda hileler yapmaya devam eden kişilerin olmaması adına denetim önemli bir yere sahiptir. Bu noktada adli muhasebecilik mesleği bankalar içinde etkili olacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüz dünyasında insan hayatını kolaylaştırmak düşüncesiyle yapılan birçok teknolojik yenilik ve buluş, insan hayatını kolaylaştırmakla beraber bu yenilik ve buluşların kötü amaçlı kullanılmasıyla da sonuçlanabilir. Bu tür kötü amaçlı kullanımlardan biri olan ve iş hayatında sık sık karşı karşıya kalınacak bir durum olan hile herkes tarafından yapılabilecek bir eylemdir. Yapılması durumun da yapıldığı kurumu önemli derecede etkileyecek ve dolayısıyla devleti de etkileyecektir. Özellikle bankalar hile olaylarıyla çok sık karşı karşıya kalabilmektedir.

Bankalar parayla faaliyet gösteren kuruluşlar ve bankacılık para ile bağlantılı bir iş olduğu için hilekârların hedefinde olmaktadır. Ayrıca hile olaylarına karışan banka çalışanı sayısının artması, çoğu hilekârın hilenin ortaya çıkarılması için yapılan inceleme ve soruşturmalardan kolaylıkla kurtulabilmesi ve yapılan hileler ortaya çıkarılsa bile bunun uzun zaman alması bankalarda yapılan hilelerin büyük tehdit olduğunu göstermektedir. Nerdeyse her pozisyondaki banka çalışanının paraya erişimi vardır. Bu durumda hile yapmayı planlayan birinin banka içinden başka birinin yardımına ihtiyaç duymadan hile yapmasını sağlamaktadır. Ayrıca bankalarda iç denetim ve bağımsız denetim yapmak zorunludur. Buna rağmen hala bu tür olayların yaşanması yapılan denetimin ötesinde bir faaliyete ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Bu nokta da, son yıllarda yaşanılan hile olaylarına çözüm bulmak için diğer sektörlerde de kullanımı giderek artan adli muhasebecilik mesleği akıllara gelmektedir. Adli muhasebe kavramı ülkemizde çoğu kesimler tarafından yeni yeni duyulmaya başlanmış olsa da dünya da uzun zamandır gündemde olan ve talep gören bir meslektir.

Adli muhasebecilik mesleği tek bir meslekte, birçok meslek mensubunun sahip olduğu özelliklerin bir araya getirilmesidir. Mesleğin kapsamı çok geniştir. Hile denetimi yaparak hilenin önlenmesi ve ortaya çıkarılması hususunda faydalı olabileceği gibi, dava destek danışmanlığı ile avukatlara, uzman tanıklık ile de mahkemeler yarar sağlamaktadır.

Çalışmamız hile olayların çok sık yaşandığı bankacılık sektöründe yapılan hileleri incelemek ve elde edilen bulgular ışığında adli muhasebecilik mesleğinin

kullanım alanlarını, faydalarını ortaya koymak ve mesleği tanıtmak amacıyla başlamıştır.

Yapılan araştırma kapsamında ortaya çıkan sonuçlarda da görüldüğü üzere bankalar da yaşanılan hileler çok yüksek tutarlarda zarara sebep olabilmektedir. Bu durum hem banka müşterilerini hem de bankanın kendisini etkilemektedir. Ayrıca yaşanılan hile olayı sonrasında, dosyalardan anlaşıldığı üzere banka müşterisinin bankaya olan güveninin sarsılmasına sebep olabilir.

Araştırma ile ulaşılan bilgilerden yola çıkarak; Gaziantep ili özelinde bankalarda yapılan hilelerin daha çok mevduat bankalarının yabancı ve özel sermayeli olan bankalarda gerçekleştiği görülmüştür. Bu bankalarda çalışan erkek – kadın ayrı olarak sayısı bilinmemekle beraber en fazla erkek çalışanlar tarafından yapılan hileler tespit edilmiştir. Ayrıca literatürden (Farklı sektörlerde gerçekleştirilmiş çalışmalardan) farklı olarak hile yapan kişilerin banka sektöründe daha çok 40 yaş altındakilerin olduğu görülmüştür. Bunun sebebi olarak banka çalışanlarının daha genç yaş grubundan oluşması ve 30'lı yaşlarda çalışma pozisyonu olarak üst seviyelere ulaştıkları söylenebilir. Ayrıca bankacılık para ile bağlantılı bir iş olduğu için genç yaş grubunun maddi sıkıntı yaşadığı durumlarda dayanıklılık seviyesinin düşük olabileceği ve çalıştıkları pozisyonlarının da sayesinde hile yapabildiği düşünülebilir.

Araştırma da hilekârların büyük çoğunlukta evli kişilerden oluştuğu fark edilmiştir. Bunun yanı sıra bankada hile yapan kişilerin pozisyonları olarak çok sayıda mevki (Servis yetkilisi, Gişe memuru, Müşteri ilişkileri yöneticisi, Yönetmen yardımcısı, Şube müdür yardımcısı, Portföy yöneticisi vb.) tespit edilmiştir. Bu durumun sebebi olarak banka da nerdeyse her pozisyondaki kişilerin paraya ulaşma imkân ve yetkisine sahip olması gösterilebilir. Ayrıca en yüksek iki hile tutarının aynı pozisyonda yönetmen sıfatındaki kişiler tarafından gerçekleşmesi önem arz etmektedir. Bu durum üst pozisyonda bulunan ve ulaştığı, yetki sahibi olduğu paranın miktarının da yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Araştırmamızda Gaziantep ilinde bankalarda en fazla yapılan hile türü yüksek bir oranla bankacılık zimmeti suçu olarak tespit edilmiştir. Bu suçun evrakta sahtecilik, görevi kötüye kullanma gibi suçları da beraberinde getirmiş olduğu dosyalardan anlaşılmıştır. Zimmet suçunun yapılabilmesi ya da yapılan hilenin ortaya çıkmasına engel olabilmek için evrakta sahtecilik suçu da çoğunlukla işlenmiştir. Ayrıca literatürde bulunan çalışmalarda başka sektörlerde gerçekleştirilen

hilelerin çoğunluğunun örgütsel olarak yapıldığı tespit edilmişken, çalışmamızda bankalarda yapılan hilelerin büyük çoğunluğunun bireysel olarak gerçekleştirildiği görülmüştür. Banka hilelerinin tek bir kişi tarafından yapılması ya da birden fazla kişiyle yapılan hilelerde de ikinci, üçüncü kişilerin banka dışındaki kişilerden seçilmesi önemli bir bilgidir. Bu durum tekrardan banka hilekârlarının tek başına hile yapabilecek yetkiye sahip olduğunu, diğer çalışanlara bundan dolayı ihtiyaç duymadığı şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmamız da hile olaylarının çoğunluğunun ihbar ile ortaya çıktığı ve bu ihbarlarında hesaplarında eksiklik olduğunu fark eden banka hesap sahipleri tarafından yapıldığı incelemeler sonucundan elde edilmiştir. Ancak hesap sahiplerinin çoğunun, eksikliği aylar sonra fark etmesi hilekârın özellikle hesaplarıyla ilgilenemeyecek kişileri seçtiği verdiği ifadelerinden anlaşılmıştır. İhbar haricinde denetim ile ortaya çıkarılan hilelerde tespit edilmiştir.

Hile olaylarının ortaya çıkma sürelerine baktığımızda büyük çoğunluğunun bir yıldan uzun sürede ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bu durum bankalarda iç kontrol ve iç denetimin zorunlu olduğunu ve bu zorunluluğun belirli aralıklarla yerine getirildiğini varsaydığımızda hilenin ortaya çıkarılmasında denetim yetersiz mi kalıyor sorusunu gündeme getirebilir. Ayrıca denetim ihmal mi ediliyor ya da denetim yapılsa da titizlikle yapılmıyor mu gibi sorular da gündeme gelebilir. Çalışmamız ortaya çıkarılıp adliyeye intikal edilmiş olan hileleri kapsamaktadır. Yıllar geçmesine rağmen profesyonelce işlendiği için denetim ile ortaya çıkarılamayan hilelerin var olabileceğini düşündüğümüzde bankalarda denetimin büyük önem arz ettiği anlaşılmaktadır.

Evrakta sahtecilik yapılarak, imza taklit edilerek ya da hesaplar arasında aktarımlar yapılarak gerçekleştirilen hilelerin ortaya çıkarılması ciddi anlamda inceleme gerektirir. Bu incelemeler, geleneksel olarak yapılan denetimden farklı olarak faaliyet gösteren ve farklı özelliklere sahip olan adli muhasebeciler ile gerçekleştirilebilir.

Hilenin ortaya çıkarılmasından sonra bu süreç bitmemektedir. Akabinde bu hilenin uzman kişiler tarafından kanıtlanması, adliyeye intikal etmesi, dava sürecinin başlatılması, yürütülmesi ve davanın sonuçlandırılması gibi aşamalar vardır. Elde edilen bulgularda tespit edilen bir hilenin adliyeye intikal ettikten sonra ancak 1 ile 6 yıl arasında karara bağlandığı ortaya konulmuştur. Bu sürenin bu kadar uzun olması tüm bu aşamaların farklı farklı meslek grupları tarafından yapılması olarak

açıklanabilir. Tespit edilen hilenin nasıl yapıldığı hile tutarının ve zarara uğratılan tarafların tespit edilmesi için alanından uzman biri gerekmektedir. Dava sürecinde avukatlar büyük öneme sahiptir. Ancak avukatlarında işin finansal boyutunu anlaması ve bu bilgileri analiz etmesi için ayrıca bir desteğe ihtiyacı olacaktır. Aynı şekilde mahkemeler de davanın sonuca bağlanması dava sürecinde elde edilen bilgilerin kendilerine sunulması noktasından uzman, tarafsız tanığa ihtiyacı vardır. Bütün bu ihtiyaçlara farklı farklı kişiler tarafından cevap verilmesi hem süreci uzatmak da hem de yapılan masrafları artırmaktadır. Adli muhasebeciler tüm bu süreci yürütecek ve desteğe ihtiyaç duyan taraflara istediklerini verecek bilgi ve donanıma sahip kişiler olacağından davaların sonuca bağlanması daha kolay ve kısa sürede olacaktır.

Son olarak bankada hile yapan kişilerin hile ortaya çıkarıldığında kendini savunma şekline baktığımızda literatürde bulunan hile üçgenindeki üç aşamayı da görmekteyiz. Hile üçgenin de baskı, fırsat ve haklı gösterme vardır. Hilekârın yaptığı savunmasında kendisini hileye iten sebepleri kendini haklı çıkarmak için söyler. Araştırma da hile yapan kişilerin çoğunlukla maddi sıkıntı içinde olması ve borçlarından dolayı yapmış olması ya da ortaya çıkmayacağını düşünerek geri koymak amacıyla hile yapması gibi sebepler tespit edilmiştir. Banka çalışanlarının paraya erişimi çoğunlukla kolaydır. Bundan dolayı özel hayatlarında ki herhangi bir sebepten dolayı hile yapmayı düşünmeleri muhtemeldir. Onları durduracak en önemli husus ortaya çıkma ihtimalinin yüksek olduğunu bilmeleridir. Hilekârlar arasında psikolojik rahatsızlığı olduğunu ileri sürenlerde vardır. Ayrıca bankalar dışarıdan kişiler tarafından da hile için cazip olabilecek kurumlardır. Banka çalışanlarının sahip olduğu bilgi ve yetkinin zorla ya da kandırılarak kullanılması da muhtemeldir.

Banka çalışanların çeşitli bağımlıklarının (Kumar, Forex vb.) olması, özellikle hile ile alacağı parayı çeşitli şekillerde değerlendirerek geri koyacağını düşünmesi ve bunun paranın sahibi içinde yararlı olacağını varsayarak hileye başlaması mümkündür. Ancak planladığı gibi olmaması yaptığı hileyi telafi etmeye çalışırken hile tutarının telafi edilemez boyutlara ulaşması gibi durumlarında söz konusu olabileceğini araştırma sürecinde dava dosyalarında görmüş bulunmaktayız.

Çalışmamızda elde edilen tüm sonuçlar ışığında bazı önerilerde bulunmak gerekirse;

Bankalar İçin Öneriler;

Bankaların hilelerin önüne geçebilmesi için çeşitli önlemler alması gerekmektedir. Bu noktada elde edilen bulgulardan yola çıkarak verilebilecek ilk öneri banka bünyesine alınacak personellerin titizlikle seçilmesi gerekmektedir. İşe alım sürecinde kişiler detaylı bir şekilde araştırılmalı, mülakatlar ile iyi analizler yapılmalıdır. Başvuruda bulunan kişilerin eğitim ve tecrübeleri önemsendiği kadar kişisel özellikleri de önemsenmelidir. Kişinin psikolojik rahatsızlıklarını, borçlarının ve bağımlılıklarının var olup olmadığı öğrenilmeye çalışılmalıdır. İşe alım sürecinden sonrada çalışanlar gözlem altında tutulmalıdır. Kırmızı bayraklar olarak isimlendirilen hile belirtilerinin var olup olmadığı takip edilmelidir. Personellerin hal ve davranışlarındaki farklılıklar hile yaptığını kesin olarak göstermese de dikkate alınması gereken bir durumdur. Ayrıca pozisyon değişikliklerin de yönetici olarak üst düzeyde çalışacak kişiler seçilirken de hassasiyet gösterilmelidir. Bankanın güvendiği, yıllardır tanıdığı personeli olsa da denetim ve kontrol sürecinde bu kişilere de aynı şekilde yaklaşılmalıdır.

İncelenen dosyalarda görülmüştür ki bankaların denetimi ihmal etmemesi ve denetimin hassasiyet ile yapıldığının, gerekli özenin gösterildiğinin banka bünyesindeki herkese hissettirilmesi gerekmektedir. Ayrıca hile durumları ortaya çıkarıldığında gerekli cezaların verilmesi sadece işten çıkarmakla kalınmaması diğer kişilerinde hileye yönelmesine engel olacağından önemlidir. Denetimin düzenli olarak yapılması ve alanında uzman gerekli bilgi ve donanıma sahip kişiler tarafından yapılması gerekmektedir.

Elde edilen bulgularda görülmüştür ki bankada görev ayrılığının olması, tek bir kişiye çok fazla yetkinin verilmemesi gerekmektedir. En önemlisi de incelenen dosyalarda en sık karşılaşılan durumlardan biride hile yapan kişiye diğer çalışanların farkında olmadan yardım etmesidir. Her çalışanın kendi yetkilerinde olan bilgi ve işleri gerekli prosedürler uygulanmadan diğer personele olan güveninden dolayı paylaşmaması gerekmektedir. İş ve arkadaşlık ilişkilerinin birbirinden ayrı tutulması, her iş için tolerans göstermeden prosedürün uygulanması ihmal edilmemelidir.

Banka Müşterileri İçin Öneriler;

Bankalarda çoğu kişinin hesapları bulunmaktadır. Her hesap sahibinin belli konularda hassasiyet göstermesi gerekmektedir. Bu noktada incelenen dosyalarda bulunan ifadelerden anlaşılmıştır ki banka hesap sahibinin hesaplarına ilişkin bilgileri banka personeliyle paylaşmamaları, hesaplarındaki tutarı kontrol etmeleri, banka personeline olması gerekenden fazla güvenmemeleri, bilmedikleri işlemleri

onaylamamaları ve tam olarak okumadıkları belgeleri imzalamamaları gerekmektedir.

Son olarak, bankalarda gerçekleştirilen hilelerin tespitinde denetim ve kontrolün gerekliliğinin farkına varılması önem arz etmektedir. Denetimin düzenli olarak yapılması kadar doğru kişiler tarafından doğru şekilde yapılması da önemlidir. Bu nokta da adli muhasebecilik mesleğinin sağlayacağı faydalar göz önüne alınmalıdır. Hilelerin önlenmesi ve ortaya çıkarılması için hile denetçiliği vasfıyla görev yapacaktır. Avukatların özellikle muhasebe ve finans ile ilgili dosyalarda ihtiyaç duyacağı desteği dava destek danışmanlığı vasfıyla görev yaparak verecektir. Ayrıca mahkemelerin dosyaların sonuca ulaşması hususunda ihtiyaç duyacağı uzman tanıklığı yaparak da görevine devam etmektedir. Bütün bu görevleri yapabilmesi için, daha önce söylendiği gibi adli muhasebeciler gerekli donanım ve bilgiye sahip bir şekilde ülkemizde de yetiştirilmelidir. Adli muhasebe eğitimleri verilmelidir. Ayrıca ülkemizde adli muhasebecilik mesleğinin uygulama alanı bulabilmesi ve meslek mensuplarının görev tanımının doğru şekilde yapılabilmesi için yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Dünyada sağladığı faydalarıyla bilinen ve çok fazla talep gören bu mesleğin ülkemizde de bilinirliğinin arttırılması amacıyla akademik çalışmaların ve eğitimlerin yapılmasına devam edilmelidir.

Bütün bu önerilerin sonucunda adli muhasebecilik mesleği ne kadar aktifleştirilirse, o oranda uzun yıllardır sonuca bağlanamamış ve özellikte muhasebe finans içerikli davalar sonuca daha kısa sürede ulaşabilir. Çoğunlukla söylenilen " Şimdi dava açsam yıllar sürer" düşüncesi bir nebzede olsa yok edilebilir.

KAYNAKÇA

(http://www.acfe.com/fraud-triangle.aspx) (28.02.2017).

Abdioğlu, H. (2007). Hilelerin Önlemesi Ve Ortaya Çıkarılmasına Yönelik Proaktif Yaklaşımlar. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi.* Mayıs: 119-138.

About Forensic Accounting. Forensic Accounting İnformation.(http://www.forensic-accounting-information.com/forensic-accounting-careers.html, (09.04.2017).

Açık, S. (2016). Adli Muhasebecilik Mesleğinin Faaliyet Alanları ve Eğitim Boyutu Açısından İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 20(3): 1071-1090.

Akın, O., Onat, O. K. (2015). Muhasebe Meslek Mensuplarının Adli Muhasebecilik Kavramına Bakış Açılarının Değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi (Muvu*). 8(1): 33-51.

Aksoy, T. (2005). Ulusal ve Uluslararası Düzenlemeler Bağlamında İç Kontrol ve İç Kontrol Gerekliliği: Analitik İnceleme. *Mali Çözüm Dergisi*. 72: 138-164.

Aktaş, H., Kuloğlu, G. (2008). Adli Muhasebe ve Adli Muhasebecilik Mesleği. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*. *8*(25): 101-120.

Akyel, N. (2012). Forensic Accounting Training: A Proposal for Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *55*: 77-86.

Akyel. N. (2009). *Adli Muhasebecilik ve Türkiye'de Uygulanabilmesi İçin Altyapı Bileşenlerinin Mevcut Durumu, Değerlendirilmesi ve Öneriler.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Al, A. (2014). Adli Muhasebe Ve Karar Alma Arasındaki İlişkilerin Finansal Kararlar Açısından Değerlendirilmesi. *Mali Çözüm Dergisi*. 24(125): 95-124

Albrecht, W. S., Albrecht, C. O., Albrecht, C. C., Zımbelman, M, F. (2011). Fraud Examination. *South Western: Cengage Learning*.

Altıntaş, N. N. (2010). Denetimde Hata ve Hile. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 1: 151-161.

Altunay, M. A., Acar, D. (2015). Türkiye'deki Adli Muhasebeciliğin Hâkimlerin Bakış Açıları Bağlamında Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. *20*(4): 43-66.

Arıkan, Y. (Nisan 2015). İç Denetime Genel Bir Bakış. İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası. archive.ismmmo.org.tr/docs/YAYINLAR/kitaplar/ic_denetim_2015.doc, (24.03.2017).

Aşırdizer, M., Sunay, Y., Zeyfeoğlu, Y. (2005) "Adli Tıp Stajı Ders Notları", Celal Bayar Üniversitesi Adli Tıp Stajı Ders Notları, Manisa.

Auditor of Public Accounts (APA) Commonwealth of Vırgınıa. The Fraud Triangle. Nisan/2011.

http://adli-muhasebe.com/index.php?option=com_content&view=article&id=9&Itemid=9, (30.04.2017).

Balcı, M. (2014). *Adli Muhasebe, Uygulamaları Ve Günümüzdeki Durumu*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bayraklı, H. H., Erkan, M. ve Elitaş C. (2012). *Muhasebe ve Vergi Denetiminde Muhasebe Hata ve Hileleri*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Bayraktar, A. (2007). *Türkiye'de Muhasebe Hileleri Tarihi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BDDK. Bankalar Kanunu No:5411, Resmi Gazete, 01.11.2005, 25983 Mükerrer, md.1.

Bekçioğlu, S., Coşkun, A., Gümüş, U. T. (2013). İşletmelerde Hile Ve Yolsuzlukların Önlenmesinde Farklı Bir Yaklaşım: Adli Muhasebe. *Muhasebe Ve Finansman Dergisi. 59: 1-15.*

Bhasin, M. L. (2007). Forensic Accounting: A New Paradigm For Niche Consulting. *The Chartered Accountant*. 55(7): 1000-1010.

Bhasin, M. L. (2013). Corporate Governance And Forensıc Accountants' Role: Global Regulatory Actıon Scenarıo. *International Journal of Accounting Research.* 1(1): 1-19

Bhasin, M. L. (2016). Combatting Bank Frauds by Integration of Technology: Experience of a Developing Country. *British Journal of Research*. 3(3): 064-092.

Bozkurt, H. Şirketlerde Hileler. Muhasebe.Net http://www.muhasebenet.net/makale_huseyin%20bozkurt%20ymm_sirketlerde%20hileler.html*, (27.02.2017).*

Bozkurt, N. (2016). *İşletmelerin Kara Deliği Hile: Çalışan Hileleri*. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.

Bozkurt, Nejat "Adli Muhasebenin İçeriği, Gelişimi ve Türkiye Uygulamaları" İsmmmo Seminer Notları. http://docslide.net/documents/adli-muhasebenin-icerigi-gelisimi-ve-tuerkiye-uygulamalari.html, (01.05.2017).

Bozkurt, Nejat. (2000). İşletmelerde Hile Yapan Çalışanların Karakteristik Özellikleri. *Yaklaşım Dergisi*. 93: 57-62.

Buckstein, J. Forensic Accounting, Part 1: Far From A Recent Phenomenon. (HTTP://DOCPLAYER.NET/4231616-Forensic-ACCOUNTİNG-PART-1-FAR-FROM-A-RECENT-PHENOMENON.HTML), (01.04.2017).

Büyükipekçi, S., Kağıtçı, A. (2016). The Development and Importance of Forensic Accountancy Profession. *Journal of Advanced Management Science*. 4(5): 410-414.

Büyüköztürk, Ş. (2012). Örnekleme Yöntemleri. http://w3.balikesir.edu.tr/~msackes/wp/wp-content/uploads/2012/03/BAY-Final-Konulari.pdf, (15.05.2017)

Cendrowskı, H., Petro, W.L., James, P. M. (2007) *The Handbook of Fraud Deterrence*. John Wiley & Sons,Inc., New Jersey.

Chakrabarti, M. (2014). Problems and Prospects of Forensic Accounting Profession in India. *International Journal of Informative & Futuristic Research* (IJIFR). 2(1): 1-9.

Chistansen, J.A., Byington, J.R. ve Blalock, T.J. (2005). Sarbanes-Oxley: Will You Need a Forensic Accountant. *Journal of Corporate Accounting & Finance*. 16(3): 69-75.

Ciğer, A., Topsakal, Y. (2015). Adli Muhasebecilik Mesleğine Genel Bakış: Adli Muhasebe Eğitiminin Faydaları ve Engelleyicileri. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 15(31): 70-88.

Coşkun, A. (2013). Adli Muhasebede Farkındalık: Türkiye'deki Bağımsız Denetim Şirketleri Üzerine Bir Araştırma. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çabuk, A., Yücel, E. (2012) Adli Muhasebecilik Mesleği ve Türkiye'de Uygulanabilirliğine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 54: 27-50.

Çabuk, A., Yücel, E. (2012) Adli Muhasebecilik Mesleğinin Türkiye'deki Gelişme Potansiyeline Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. Ekim: 67-84.

Çalış, Y.E., Keleş, E., Engin, A. (2014). Hilenin Ortaya Çıkartılmasında Bilgi Teknolojilerinin Önemi ve Bir Uygulama. *Muhasebe Ve Finansman Dergisi. 93-108.*

Çankaya, F., Dinç, E. Ve Çoban, Y. (2014). Adli Muhasebede Uzman Tanıklık Mesleği: Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. *12*(23): 70-94.

Çankaya, F., Gerekan, B. (2009). Hile Denetçiliği Mesleği ve Sertifikalı Hile Denetçiliği Mesleki Standartları ve Ahlak Kuralları. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi. 9*: 93-108.

Çatıkkaş, Ö. (2016). İşletmelerde Mali Tablo Hileleri. *Denetişim*. 18-30.

Çetin. U. (2015). Satın Alma Ve Ödeme Döngüsü Hileleri Ve Ortaya Çıkartılması. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çıtak, N. (2007) *Hileli Mali Raporlamada Yaratıcı Muhasebe Ve Bir Uygulama* (Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Delikanlı, İ. U.(2005) *Türk Bankacılık Sektöründe Kapasite Analizi (1981-2000) ve AB ile Mukayesesi*. BDDK Yayın no;K01-01, (http://www.bddk.org.tr, (13.03.2017).

Demiryürek, C. (2010) İşletmelerde Yapılan Nakit Hileleri, Ortaya Çıkartılması Ve Korunma Yolları. *Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi.* Sayı:74 (http://www.verginet.net/dtt/1/coskun_demiryurek_nakit_hileleri.aspx) (28.02.2017).

Dickson, S., Dicksion, D. (2016). Fraud İn The Workplace. *Orange County Business Journal.* Kasım 21.

DiNapoli, T. P. (2008). Red Flags for Fraud. *State of New York Office of the State Comptroller*.

Dreyer, K. (2014). A History of Forensic Accounting. *Grand Valley State University Scholarworks.*

Dursun, H. (2005). Ekonomik Suçlar Ve Türkiye'deki Sürdürülebilir Kalkınmaya Etkileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 58: 215-245.

Dursun, S. (2006). *Ekonomik Suçlar Ve Bankacılık Suçları Bağlamında Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Elitaş, B. L. (2012). Seçilmiş Örneklerle Adli Muhasebe Eğitimi ve Türkiye İçin Bir Değerlendirme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. (55): 153-172.

Emir, M. (2008a). Hile Denetimi. *Mali Çözüm Dergisi*. 86: 109-121.

Emir, M. (2008b). Hile Riskinin Denetim İle İlişkisi. *Mali Çözüm Dergisi*. 88: 87-96.

Enofe, A.O., Okpako, P.O. ve Atube, E.N. (2013). The Impact of Forensic Accounting on Fraud Detection. *European Journal of Business and Management*. 5(26): 61-73.

Erdoğan, M. (2002). Muhasebe, Denetim Ve Bağımsız Denetimin Gerekliliği. *Doğuş Üniversitesi Dergisi. 5: 51-63.*

Gökcan, H. T. (2009). Resmi Belgede Sahtecilik (TCK madde 204). *Ankara Barosu Dergisi.* 67(3): 93- 1286.

Görgülü, M. E., Elitaş, C. ve Karakoç, M. (2011). Stance of Accounting Instructors to Forensic Accountancy Profession: Example of Turkey. *Munich Personal Repec Archive (MPRA):* 1-20.

Gülşen, T. (2011). *Zimmet Suçu*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gülten, S. (2010). Adli Muhasebe Kavramı ve Adli Müşavirlik Mesleği. *Ankara Barosu Dergisi*. (*3*): 311-320.

Gülten, S., Kocaer, İ. (2011). *Adli Muhasebe Uygulamaları*. Ankara: Ankara Ofset.

Gümüş, T. Ve Göğebakan, H. (2016). Muhasebe Hata Ve Hileleri İle Muhasebe Mesleğinde Etik, Aydın İlinde Muhasebeciler Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi. 1(3): 12-27*

Güngör, D. (2009). 5411 Sayılı Bankacılık Kanununda Zimmet Suçu. *Ankara Barosu Dergisi*. 67(4): 23-29.

Gürbüz, H. (1995). *Muhasebe Denetimi*. İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.

Gürbüz, S., Şahin, F. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Gürsoy, H. (2009). Muhasebe Hileleri Ve Sorumlulukları. *Yaklaşım Dergisi*. 203.

Güven, G. Zimmet, Bankacılık Zimmeti ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları Hakkında Özet Açıklamalar. http://www.oktener.com/index.php/tr/anasayfa/8-makaleler-ictihatlar/8-zimmet-bankacilik-zimmeti-ve-gorevi-kotuye-kullanma-suclari-hakinda-ozet-aciklamalar, (22.04.2017).

Hacıhasanoğlu, T., Karaca, N. (2015). Potansiyel Muhasebe Meslek Mensuplarının Hile Algısı Üzerine Bozok Üniversitesi'nde Yapılan Bir Araştırma. *Ömer Halis Demir Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.* 8/1: 117-130.

Helenne, D. (2008) Fraud risk management A guide to good practice. *Chartered Institute of Management Accountants (CIMA).*

Hesap ve muhasebe hileleri - hataları 3 (http://www.bursasmmmo.org.tr/yazarlar/makaleler/150IAT.pdf), (27.02.2017).

http://www.forensicaccounting.com/, (28.04.2017).

https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/zimmet-sucu-nedir.html.(25.04.2017).

İSMMMO Akademi. (2011). Bağımsız Adli Muhasebe Programı. http://www.ismmmoakademi.com.tr/docs/brosurler/Ekim2011/AdliMuhasebe.pdf,(09.04.2017).

Karacan, S. (2012). Hukuk İle Muhasebenin Kesişme Noktası: Adli Muhasebe. *Uluslararası İktisadi VE İdari İncelemeler Dergisi*. 4(8): 105-128.

Karakaya, G. (2016). Çalışan Hileleri ve İç Kontrol İlişkisi. *Vergi Sorunları Dergisi*. 330: 159-172.

Karakehya, H. (2008). İzinsiz Bankacılık Faaliyetinde Bulunma Suçu. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası.* (1): 63- 86.

Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, *1*(1), 62-80.

Karcıoglu, R., Öztürk, S. (2016). Muhasebe Hileleri İle Mücadelede Kontrol Öz Değerlendirmenin Rolü Ve Iso 500 İşletmelerinde Bir Uygulama. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*. 48: 21-44.

Keleş, D., Keleş, Ü. (2014). Adli Muhasebecilik Mesleği ve Türkiye'deki Uygulamaları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*. 9: 55-75.

Kocameşe, M. (03.05.2010) İşletmelerde Hileler Ve Ortaya Çıkartılması. http://denetimforumu.blogspot.com.tr/2010/05/isletmelerde-hileler-ve-ortaya.html, (01.03.2017).

Köklü, M. (1996) Etkili Denetim. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 2(2): 259-268.

Kurt, A., Elagöz, İ. (2015). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Perspektifinde Adli Muhasebecilik Mesleğine Bakış. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. *10*(1): 208-233.

Mbama, A. R. (2008). Money Laundering: The Role of a Forensic Accountant as an Expert Witness. (ICAN) Conference at Internatıonal Conference Center in Abuja. http://www.mbamaassociates.com/?q=node/5, (08.04.2017).

Mengi, B. T. Ve Türkmen, S. Y. (2013). Yatırım Hileleri. *Öneri Dergisi*, *10*(39), 31-39.

Meraklı, S. (2010). Güveni Kötüye Kullanma Suçu (Tck M. 155). *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 11: 1657- 1713.

Okay, S. (2011). *Muhasebe Hata ve Hilelerinin Meslek Etiği Açısından İrdelenmesi*.(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Karaman: Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Owojori, A.A., Asaolu, T. O. (2009). The Role of Forensic Accounting in Solving The Vexed Problem of Corporate World. *European Journal of Scientific Research*. 29(2): 184-186.

Özcan, A. (2014). *The Impact Of Forensıc Accountıng On Investıgatıng And Preventıng The Fınancıal Informatıon Manıpulatıon.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özeroğlu, A. İ. (2014) Finansal Aldatmaca Ve İşletme Hileleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi.* 2(2): 180-196.

Pazarçeviren, S. Y. (2005). Adli Muhasebecilik Mesleği. *Zkü Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(2): 1-19.

Perdue, E. P., McDonald C. K., PLLC, D. Wright. (2011) Responding to Workplace Embezzlement and Asset Misappropriation-A Legal ve Forensic Accounting Guide. *Michigan Defense Quarterly.* 27/3: 14-16.

Polat, H. (2010). 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Kapsamında Zimmet Suçu. *Adalet Dergisi*. Mayıs: 110-120.

Rezaee, Z., Lo, M. ve Suen, A. (2016). Forensic Accounting Education and Practice: Insights From China. *Journal of Forensic & Investigative Accounting*. 8(1): 106- 119.

Salleh, K., Aziz, A. R. (2014). Traits, Skills And Ethical Values Of Public Sector Forensic Accountants: An Empirical İnvestigation. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 145: 361-170.

Sayan, F. (2017). Zimmet Suçu Nedir? Uzman Görüş sitesi Hukuk Köşesi. http://xn--uzmangr-f1a9c48d.com/bankacilikta-zimmet-sucu/, (21.04.2017).

Silverstone, H. ve Sheetz, M. (2007) *Forensic Accounting and Fraud Investigation for Non Experts.* Canada: John Wiley Sons Inc.

Sorunke, O. A. (2016). Integrating Forensic Accounting İnto The Accounting Curriculum İn Nigerian Universities: Challenges And Remedies.

International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development. 5(1): 59-64.

Şahin, B. (2011). *Adli Muhasebecilik Mesleği ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından İncelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Telpner, Z., Mostek, M. (2003). *Expert Witnessing in Forensic Accounting: A Handbook for Lawyers and Accountants*. New York: CRC Press.

Terzi, S., Gülten, S. (2014) Adli Muhasebe Uygulamaları. Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası. Mesleki İhtisas Eğitimleri.

The ACFE's Report to the Nation on Occupational Fraud & Abuse. (2016) The Association of Certified Fraud Examiners (ACFE).

Toraman, B. (22 Nisan 2011). Adli Muhasebe. http://www.muhasebenet.net/makale_baki%20toraman%20smmm_adli%20muhasebe%20nedir.html, (09.04.2017).

Türedi, H., Alıcı, Ü. (2014) Mali Raporlama Hilelerinin Tespit Ve Önlenmesinde İç Kontrol Yapısının Önemi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*. 6(11): 119-133.

Türk Dil Kurumu. (2017). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5961325ef0cf40.56298891, (23.04.2017).

Türkyener, C. M. (2007). Benford Yasası ve Mali Denetimde Kullanımı. *Sayıştay Dergisi.* 64: 111-122.

Türmob-Tesmer Mesleki Uyum Eğitimi. Denetim. http://www.selcuk.edu.tr/dosyalar/files/074/muhasebe%20denetimi.pdf, (24.03.2017).

Tütüncü, N. Güven, E. (2014) Bankacılık Ceza Hukuku. *Muğla Sıtkı Koça Üniversitesi Yüksel Lisans Çalışması.* https://www.slideshare.net/nevratutuncu/bankacilik-ceza-hukuku, (22.04.2017).

Ulucan Özkul, F., Özdemir, Z. (2013). Çalışan Hilelerinin Önlenmesinde Proaktif Yaklaşımlar: Kurumsal İşletmelerde İnsan Kaynakları Yöneticileri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Öneri Dergisi.* 10(40): 75-89.

Unıted Natıons Commıssıon On Internatıonal Trade Law (UNCITRAL) (2013). Recognizing and Preventing Commercial Fraud Indicators of Commercial Fraud. *United Nations, Newyork: Uncıtral Secretariat.*

Usul, H., Topçuoğlu, M. (2011). Finansal Manipülasyonların Ortaya Çıkarılması Ve Önlenmesinde Adli Muhasebenin Önemi: Türk Hukuk Sisteminde Var Olması Gerekliliği Üzerine Bir Tartışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. *16*(3): 53-66.

Uyar, G. F. Ü. (2015). Adli Muhasebecilik Mesleği ve Mesleğin Dünya'daki Gerekliliği: Worldcom Skandalı. SOBİDER, *Sosyal Bilimler Dergisi*. 2(5): 178-192.

Vona, W. L. (2006) Fraud Definitions. Certified Public Accountant . *Certified Fraud Examiner*.

W. Vona, L. ve Kinner, M. (2006). *Fraud Definitions*. Aralık 21.

Wells, J. T. (01.05.2002). *Let Them Know Someone's Watching*. *Journal of Accountancy*. http://www.journalofaccountancy.com/issues/2002/may/letthemknowsomeoneswatching.html, (24.03.2017).

Wells, J. T. (2011). *Corporate fraud handbook: Prevention and detection*. John Wiley & Sons.

Yasaman, H. (2005). *Banka Hukuku İle İlgili Makaleler, Mütalaalar, Bilirkişi Raporları* (Cilt II). İstanbul: Vedat Kitapçılık Basım Yayım Dağıtım.

Yazarkan, H., Kaygın, C. Y. (2016). Mali Nitelikli Uyuşmazlık Davalarında Bilirkişilik Uygulamasına Karşı Adli Muhasebecilik: Ordu Adliyesi Örneği. *Business and Economics Research Journal*. *7*(1): 161-180.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, E. ve Baskan, T.D. (2014). Muhasebe Hilelerinin Önlenmesinde Kullanılan Araçlar: BİST Şirketleri Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi.* 62: 1-18.

Yıldız, M. T. (2010). TCK Madde 230; Görevi İhmal Suçu. Blogcu.com http://kaynarcaa1blok.blogcu.com/tck-madde-230-gorevi-ihmal-sucu/6544936, (01.05.2017).

Yin, R. K. (2013). *Case study research: Design and methods*. Sage publications.

Yorkmark, K. (2004). Making the Most of an Intemal Investigation. *The Journal of Investment Compliance. Kış*. 5/3: 64 – 66.

Yurtsever, G. (2007) *Banka İçi Kontrol Birimleri*. *İç Denetim Dergisi*.7: 3.

EKLER

Ek 1: İzin Talep Yazısı

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı :64922182-1164 12.12.2016
Konu :İzin Hk.

GAZİANTEP ADLİYE BAŞKANLIĞINA
GAZİANTEP

Üniversitemiz İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi İşletme bölümü öğretim elemanı Arş. Gör. Dilek YILMAZ'ın tez çalışması vaka analizinde Adliyenizde bulunan Gaziantepte belli zaman aralığında yapılan ve dava konusu olan muhasebe hata ve hilelerinin olduğu dava dosyalarının incelenmesinde gerekli izinlerin verilmesi ve giriş-çıkışlarda kolaylık sağlanması hususunda;

Bilgilerini ve gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Tamer YILMAZ
Rektör

Havalimanı Yolu 8. km Şahinbey / GAZİANTEP Tel: + 90 (342) 211 80 80 Faks: +90 (342) 211 80 81 www.hku.edu.tr E-Posta: info@hku.edu.tr

Ek: 2 (Veri Toplama Formu)

VERİ TOPLAMA FORMU

1. **Dosya Numarası:**
2. **Hile Kaç Yılında Yapıldı:**
3. **Hile Hangi Banka da Gerçekleşti:**
4. **Hilekârın Cinsiyeti:**
5. **Hilekârın Yaşı:**
6. **Hilekârın Medeni Durumu:**
7. **Hilekârın Bankada Çalıştığı Pozisyon:**
8. **Hile Tutarı:**
9. **Hile Vakasının Türü (Zimmet, Dolandırıcılık vb.):**
10. **Hile Vakasının Yapılma Şekli:**
11. **Hile Vakasının Ortaya Çıkma Süresi:**
12. **Hile Vakasının Ortaya Çıkma Şekli (İhbar, Denetim vb.):**
13. **Hile Yapan Kişi/Kişilerin Savunma Şekli:**
14. **Karara Bağlanmış Hile Dosyalarının Sonuca Ulaşma Süresi:**

(Ek 3: Analiz Formu)

ANALİZ FORMU

1. Dosya Numarası:

HİLEKÂRA İLİŞKİN NİTELİKSEL ÖZELLİKLER

2. Bankada Hile Yapan Kişi/Kişiler' İn Cinsiyeti:

3. Bankada Hile Yapan Kişi/Kişiler' İn Yaşı:

4. Bankada Hile Yapan Kişi/Kişiler' İn Medeni Durumu:

5. Bankada Hile Yapan Kişi/Kişiler' İn Çalıştığı Pozisyon:

6. Hile Yapan Kişi/Kişilerin Müdafaa Şekli:

HİLE VAKASININ YAŞANDIĞI BANKAYA İLİŞKİN ÖZELLİKLER

7. Hile Vakasının Gerçekleştiği Bankanın Bulunduğu Sektör (Mevduat, Katılım veya Kalkınma ve yatırım,):

8. Hile Vakasının Gerçekleştiği Banka Mevduat Bankası ise Kamu, Özel veya Yabancı Sermayeli bankalardan hangisi:

YAŞANILAN HİLE VAKASINA İLİŞKİN ÖZELLİKLER

9. Hilenin Gerçekleştiği Yıl:

10. Bankada Hile Yapan Kişi/Kişiler' İn Bankayı, Müşterileri Uğrattığı Zararın Tutarı:

11. Bankada Gerçekleştirilen Hile Vakasının Türü (Zimmet, Dolandırıcılık vb.):

12. Bankada Gerçekleştirilen Hile Vakasının Yapılma Şekli (Bireysel, Örgütsel):

13. Hile Vakasının Ortaya Çıkma Süresi:

14. Hile Vakasının Ortaya Çıkma Şekli (İhbar, Denetim vb.):

15. İç Denetim Sonucu Ortaya Çıktı:

16. Bağımsız Denetim Sonucu Ortaya Çıktı:

17. Karara Bağlanmış Hile Dosyalarının Sonuca Ulaşma Süresi: